

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

7-8
2024

5,50 €

TEMA MESECA

Velika himalajska pot/Great Himalaya Trail

Z NAMI NA POT

Izbrani izleti Karnijskih Alp

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA SEPTEMBRA

SLOVENSKO PLANINSTVO SKOZI ČAS, Peter Mikša, Kornelija Ajlec

Slovensko planinstvo ni pisano (le) za poznavalce, namenjeno je najširši javnosti. Z obilo slikovnega gradiva ponuja vpogled v razvoj slovenskega planinstva. Knjiga je urejena kronološko, od prvih obiskov slovenskih gora do sodobnosti. V besedi in sliki bralce podrobneje seznanja z zgodovino najbolj množične slovenske športne organizacije ter s panogo, ki je del naše kulturne in nacionalne identitete.

Format: 230 mm x 300 mm; 132 strani, trda (italijanska) vezava

CENA: V času od 1. 9. 2024 do 30. 9. 2024 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 30-odstotnim popustom: 20,93 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

DOLOMITI PO DOLGEM IN POČEZ, Andrej Mašera Izbirni vodnik

V drugi, dopolnjeni izdaji vodnika *DOLOMITI po dolgem in počez* je Mašera pripravil opise kar 60 ciljev oz. poti, razpršenih po celotnem območju Dolomitov, od Furlanskih Dolomitov na vzhodu do skupine Brente na zahodu in od Sekstenskih Dolomitov na severu do skupine Schiara nad mestom Belluno na jugu. V vodniku prevladujejo ture po zelo zahtevnih poteh (feratah), najdemo pa tudi nekaj lažjih, skoraj sprehajalnih tur in tudi nekaj najzahtevnejših, že kar alpinističnih vzponov.

Format: 165 x 240 mm + 2 x zavih po 90 mm; 336 strani, integralna šivana vezava

RAZŠIRJENA SLOVENSKA PLANINSKA POT, Gorazd Gorišek, Izbirni vodnik

Vodnik *Razširjena slovenska planinska pot* je prava zbirka idej za vse, ki želijo prekrižariti Slovenijo na enega najzanimivejših načinov - peš! Posebno vrednost daje vodniku kratka predstavitev drugih možnih pristopov na isti cilj - ti bodo morda vabilo za nadaljnje obiske. Vodnik odlikuje tudi prenovljena, bogatejša grafična podoba.

Format: 130 x 210 mm + 2 x zavih po 90 mm; 248 strani, integralna šivana vezava

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Andrej Trošt

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

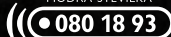
NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posilanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

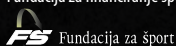
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Jezero Poksundo

Foto Andrej Štremfelj

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Na obali z mislimi na gore

Ali poznate tisti občutek, ko se po dolgem času spet odpraviš v hribe – kako ti je? Vse je nekako drugače, bolj pristno, kot bi bil prvič tam. Kot takrat, ko si bil otrok

in si se veselil vsakega koraka, vsakega pogleda, razgleda, saj je bil nov. Tako doživljamo hribe in gorsko naravo zaljubljeni v gore. Nekako tako sem se počutil letošnjega junija, ko sem se ponovno odpravil v gore po prehojenih 300 kilometrih portugalskega Camina.¹ Svet, po katerem sem hodil tam, je seveda povsem drugačen, kot je naš alpski, saj hodiš ob obali in gričevju ob njej. Pa vendar so tudi to poti, ki jih hodimo. In tudi o takšnih poteh pišemo. Ne le o gorah, pač pa o hoji – kjerkoli. Takšna hoja je drugačna, je bolj meditativna, saj imaš veliko časa za razmišljanje, ni treba toliko gledati pod noge, saj svet ni nevaren za zdrsa ali padec.

S takšnimi potmi, torej transverzalami, veznimi potmi, obhodnicami nisem imel nikakršnih izkušenj. Nekaj o tem seveda vem, imam nekaj tovrstnih knjig, o tem tudi pogosto pišemo. Ampak branje o tem je vse kaj drugega, kot je samo – stanje na terenu! Tam je treba le hoditi, hoditi ... Presenečen sem bil nad tem, koliko težav lahko povzroči hoja. Mislim predvsem fizičnih težav. Ko greš na sprehod, pač hodiš, dokler se ti da ali do nekega ne preveč oddaljenega cilja. Ko pa moraš vsak dan opraviti razdaljo med 20 in 30 kilometri, včasih celo več, ne gre več le za sprehod. S tako hojo se kot rečeno nikoli nisem ukvarjal. Šel sem na eno- ali večdnevno turo, kjer pa nisem meril kilometrov, ampak višinske metre. Ti so bili odločevalec, kako dolgo turo bom opravil. Tudi ure niso bile kriterij, saj so se mi nekatere najzahtevnejše ture zavlekle v 14 in tudi več ur. Zdaj je bil pa kriterij – število kilometrov.

Spoznanje, do katerega sem prišel na bolj ko ne ravninski poti z redkimi vzponi in hoji po gozdnih poteh, sicer pa je večina potekala po tlakovanih cestah, makadamu ali asfaltu, je, da je tudi za tovrstno aktivnost potrebna – dovolj velika telesna pripravljenost, in to že pred samim začetkom hoje. Nagledal sem se namreč toliko bolečih okončin, da kar nisem mogel verjeti. Verjetno vse to kaže, da je sodobni človek preveč zaseden. Mnogi so se le s težavo privlekli do mesta, ker smo prespali, tam pa so se komaj še premikali. Prediranja žuljev je bilo mnogo, mazanja okončin z različnimi žavbami, povijanja okončin v nedogled ... Vendar, presenečen sem bil nad neizmerno željo – nadaljevati pot! Volja ljudi je bila tista, ki me je res navdušila. Bolečice izraze na poti so na cilju nadomestili srečni sijoči obrazi. Kaj podobnega sem videl le še na kakem vrhu po preplezani smeri. In to šteje.

Z zadnjo številko pred poletno sezono se za dva meseca poslavljamo. Smo že v intenzivnih pripravah na jesenske teme, ki nas čakajo in se jih veselimo. Pripravljamo se tudi na novo obliko revije v elektronski, e-verziji. Ta vam bo ob stalnem pomanjkanju časa prinesla revijo kamorkoli in kadarkoli boste utegnili. Naj bodo vaše poti takšne ali drugačne, obmorske ali gorske, želim vam predvsem veliko novih doživetij. Če boste kakšno od teh zapisali, ga lahko tudi objavimo. Pa srečno!

Vladimir Habjan

¹ Kaj je to v primerjavi s 1700 kilometri *Great Himalaya Trail* o kateri pišemo v poletni temi.

4

1 **Na obali z mislimi na gore**

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 **Dobila sva veliko več**

Marija in Andrej Štremfelj

INTERJUJ

30 **Pogovor z Matejo Gerečnik in Jeleno Justin**

Zvezdana Bercko

NA TURO

36 **U korak s samoto**

Majda Debeljak

NAŠE GORE

46 **Donačka gora**

Franci Ekar

IZLETI

47 **Karnijske Alpe**

Irena Mušič Habjan

PLANINČKOV KOTIČEK

51 **Bogatinov zaklad ni za vsakogar**

Kristina Menih

GORSKO REŠEVANJE

54 **Večer pod vrhom Triglava**

Iztok Tomazin

INTERJUJ

58 **Gašper Pintar**

Julija Šuligoj

ZGODBA

62 **Štiri tačke na skalah**

Maja Breznik Kuklec

DOGODIUŠČINA

66 **Planinski izlet z dveh vidikov**

Mateja Pate

VARSTVO NARAVE

70 **S potovanja prinesimo spomin, in ne rastlin!**

Alenka Zupančič

30

36

51

54

58

62

66

70

74

78

81

ZGODOVINA

74 Naš prvi test opreme že leta 1895

Dušan Škodič

PLANINSKI PRAZNIK

78 Srčni planinci v Črni na Koroškem

Zdenka Mihelič

GORSKO REŠEVANJE

81 Nesreče v gorah v letih 2022 in 2023

Klemen Novak

ZAHODNI JULIJCI

84 Dvakrat na isti vrh

Tone Vidrgar

USEBINE USEH PLANINSKIH
VESTNIKOV OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI

UREME

86 Ureme poleti v visokogorju

Veronika Hladnik Zakotnik

ZDRAUJE

88 Uročinski udar

Petra Zupet

90 PISMA BRALCEV

90 LITERATURA

92 PLANINSKA ORGANIZACIJA

95 NOVICE

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana, Ob
železnici 30a

Bodite z nami prvi na vrhu

KOPER, 6.-7. SEP. 2024
PLEZALNI CENTER KOPER • PLUS CLIMBING

IFSC CLIMBING
WORLD CUP
KOPER 2024

VSTOPNICE

eventim

vstopnice.pzs.si

PRVA

Generalni sponzor

Marija in Andrej
Štremfelj

Dobila sva veliko več

Velika himalajska pot

Knjigarne, polne knjig z najrazličnejšo alpinistično in gorniško literaturo, številnimi vodniki po Nepalju in tudi širše po Himalaji, ter police z obsežnim izborom zemljevidov so nekakšna značilnost Katmanduja. V njih sem preživel ure in ure, brskal po knjigah, odkrival nove vodnike in sanjal z odprtimi očmi.

Tokrat zapuščam najznamenitejšo med njimi, Pilgrim book store, z najnovejšim zemljevidom področja Kančendzenge v roki. Leta 2005 smo in z Mihom se odpravljava na Janak Čuli, deviški sedemtisočak v senci tretje najvišje gore na svetu. Že v knjigarni sem na naslovni strani zemljevida opazil podnaslov *Great Himalaya Trail* pozneje pa rdeče zarisano pot, ki se je vlekla čez cel zemljevid. Takrat enkrat mi je prišlo na uho, da je skupina Šerp prečila celoten Nepal od vzhoda do zahoda po uhojenih poteh in poiskala nove ter jih povezala v celoto. Uh, to bi bilo nekaj za potešitev mojega raziskovalnega duha!

Po petih dneh hoje
sva na začetni točki
Velike himalajske
poti v baznem taboru
pod Kangčendzengo
(Pangpema, 5158 m).
Arhiv Andreja in
Marije Štremfelj

Kar nekaj let je bila zamisel prehoditi celoten Nepal skrita na polici želja v mojem srcu in že se je začel nanjo usedati prah, ko sem na nekem trekingu spet stikal po bogati literarni zakladnici katmandujskih knjigarn in opazil knjigo *Trekking in Nepal – Great Himalaya trail*. Kupil sem jo, potem pa je obležala nekje v kupih vodnikov in knjig v najini knjižni omari. Ob številnih načrtih je velika himalajska pot potrpežljivo čakala na svoj čas.

Dostop

September je že skrajšal dneve, ki so minevali v čudovitem vremenu. Priprave za odhod desetega septembra

so se stisnile med številne dogodke: vsakoletno srečanje družine v Tamarju ob obletnici smrti sestre Barbare, Nežin zagovor diplomske naloge in zadnja vodenja v stenah nad Vršičem in v Triglavu.¹

Kratko odmerjen čas, ki mi je dovoljeval razmišljanje o tej jesenski avanturi, morda sploh ni bil slab. Ob spominih na najino skupno preteklo pot nikoli ni bilo drugače. Celo za poroko sva se odločila na hitro v pismih, ki so izpod Mount Everesta leta 1979 potovala v Ande pod Alpamajo. Da bova skoraj deset let živela v eni sobi, ki je postala v zadnjih letih dom kar štiričlanski družinici, no, s tem se nisva obremenjevala. Velika želja, da bi živela skupaj, je bila dovolj, da sva jo uresničila.

Zdaj je velika želja prehoditi Great Himalaya Trail v Nepal.

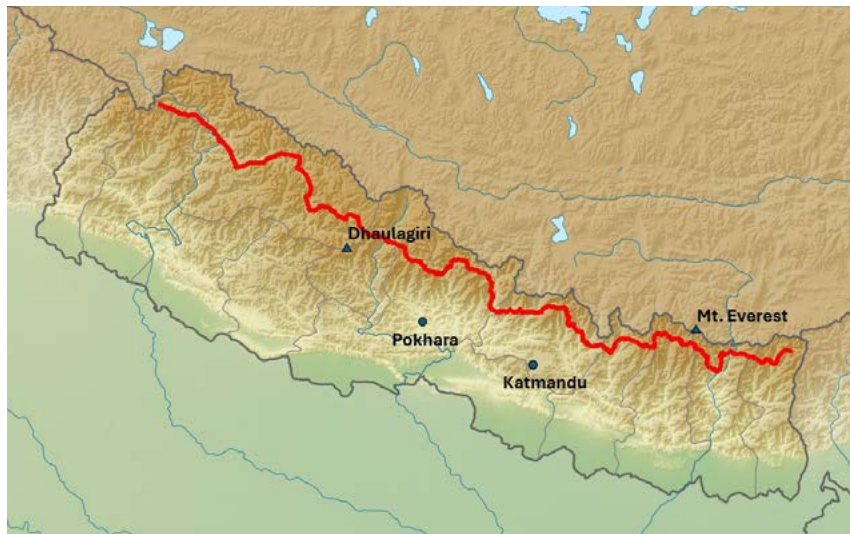
Greva! Letalski vozovnici z možnostjo prestavljanja vrnitve sta samo navidezna svoboda, v resnici pa veva, da si nihče od naju ne želi zamuditi božiča v krogu družine. Pa vseeno, za primer, da bi nama zmanjkalo le nekaj dni do konca. Natančno načrtovanje in preračunavanje števila dni, potrebnih za celotno pot, nama je tuje in ne sovпада z najinim značajem. Bolj se zanašava na občutke in približno oceno, kar je ob veliki želji dovolj dober razlog za optimizem ob odhodu od doma. Sicer pa lahko končava kjer koli, saj je pot, prehojena v celoti, samo najina velika želja, nikakor pa ne obveza ali zaveza komur koli izven najinega odnosa. Ta prostost, ta svoboda in neodvisnost so nama pozneje pogosto olajšali popotovanje. Pomembne odločitve sva tako lahko sprejemala le glede na odnose znotraj skupine: agencija, nosači, vodnik in midva, brez pritiska od zunaj.

"Danes pa nisva zamudila razgleda," malomarno dregnem v Marijino nedružabnost, saj večino poleta v Katmandu s slušalkami v ušesih strmi v ekran na sedežu pred sabo. Debeli monsunski oblaki zakrivajo pogled na najmogočnejšo gorsko verigo na svetu. Izven tega mogočnega loka, ki sega od začetkov visoko nad bengalsko ravnino na jugovzhodu pa daleč na sever vse do Tjanšana, nikjer na svetu ni višjega vrha od 7000 metrov.

Tokrat sva osredotočena na Veliko himalajsko pot. Ta se razteza čez celotni lok in je dolga osupljivih 4500 kilometrov. Predvsem iz političnih razlogov je v celoti ni prehodil še nihče. Še Nepal, ki je ena najbolj dostopnih držav na celotni poti, je imel na meji s Tibetom do leta 2002 več strogo zaprtih območij. Potem pa so to leto odprli tudi pokrajini Mustang in Dolpo in Velika himalajska pot skozi cel Nepal je postala izziv za številne popotnike. Tudi za naju.

Hitenje pešcev, njihovo vratolomno prehajanje na drugo stran gibajoče se reke pločevine, hupanje, sunkovito ustavljanje vozil; samo malo stran od roba ceste pa mirujoče postave v značilni sedeči drži s prekrizanimi nogami, s počasnimi gibi glave in žarečimi očmi. Ta kričeča nasprotja azijskega življenja naju spet osupnejo. Z vsakim obiskom me Katmandu hitreje srka vase.

Trinajsti september je. Trinajst je najina srečna številka, res se razveselim, da prav ta dan zapuščava Katmandu. Na notranjem poletu v Birtamud na skrajnem jugovzhodu dežele Andrej sega proti letalskemu oknu in kot otrok navdušeno kaže na mimo bežeče vrhove, jih poimenuje, slika in obuja spomine. Sopotniki ga opazujejo najprej nezaupljivo, potem začudeno, na koncu pa že sledijo njegovemu kazalcu, ko v zraku riše nevidne zemljevide, ki jih bova v resnici izrisala v prihodnjih dneh kot dolgo razgibano črto.

"Poglej, tamle je pa Everest!" tok spominov prekine Marijin radostni vzklik.

"U, mater, je pa kar zasnežen!" odgovorim s kančkom zaskrbljenosti v glasu, ki pa ga Marija ne zazna. "Nič čudnega, saj je Padam vedel povedati, da letošnji monsun ni skoparil s padavinami, pa še kar traja."

Pomislim na visoke prelaze na prehodu izpod Kančendzenge proti Makaluju in naprej v Kumbu. Upam, da ne bodo preveč zasneženi, saj bi naju in najine nosače to lahko precej upočasnilo. Posledično pa ... Odženem nadležne misli, vendar me monsun potegne nazaj v vrtinec dvomov. Natančnejše prebiranje literature za prvi del poti, kolikor sem sploh imel časa za to, je potrdilo mojo bojazen, da jesenski čas morda ni najprimernejši za začetni odsek do Makaluja. Na več mestih sem našel opozorila, da obilno monsunsko deževje pogosto odplakne mostove v najbolj osamljenem in orientacijsko zahtevnem delu in da prečkanje naraslih rek in njihovih pritokov pogosto zagreni napredovanje in znatno podaljša čas hoje.

Po enajstih urah vožnje smo se pozno zvečer iz Birtamuda pripeljali v Taplejung Lodge,² kjer smo spali, vodi triinštiridesetletni domačin, ki je bil nad nama navdušen. Dopoldne naju je videl na televiziji. Bil je vesel, da sva tistih nekaj ur spala v izjemnem apartmaju z dnevnim prostorom, spalnico in lastno kopalnico. Popusta sicer nisva dobila, a pomečkana in utrujena

Potek Velike himalajske poti skozi Nepal
Vir Maphill

¹ Avtorica besedila v poševnem tisku je Marija Štremfelj.

² Lodge je hiša, prostor, kjer je mogoče prespati, seveda za plačilo.

Olangchun Gola,
zadnja vas ob
Tamurju na poti
v Tibet
Foto Andrej
Štremfelj

sva sprejela vse za vsako ceno. Večerja je bila že pripravljena: dal bat,³ drugi ta dan. Prvega smo pojedli na sedlu, med čajnimi nasadi v pokrajini Ilam.

Z robustnim terenskim vozilom indijske znamke Mahindra smo zapustili Taplejung. Brezosebno smo se v avtomobilih vozili skozi vasi ali mimo njih. Na poti smo srečali nekaj terenskih vozil. Vsa so bila polna domačinov. Prevoz je seveda pravi blagoslov za vse bolne in ostarele. Pa vendar, včasih, ko smo se srečali na poti, smo se ustavili, malo poklepetali, si izmenjali novice ali pa se vsaj pozdravili z glasnim namaste, značilnim nepalskim pozdravom, potem pa šli vsak svojo pot. Danes si nekaj stavkov v smislu prometnih informacij izmenjata samo voznika, potniki pa se srečujemo brez stikov, brez pogovorov. Cesta je iz teh krajev pregnala tudi turiste. Lodgi propadajo in ljudje se odseljujejo.

Z vožnjo smo skrajšali dostop do Pangpeme, baznega tabora pod Kančendzeno, za tri dni hoje. Zadnje metre vožnje po razdrapanem kolovozu bi raje prehodila, a me je razposajenost nosačev rahlo pomirila. Ko sem izstopila in se zavedela, da zdaj gre zares, da skoraj do konca leta sledi le še hoja, sem se počutila kot tekač pred startno črto. Nervozno sem postopala okrog nosačev, ki so oblikovali tovore, in ogledovala stezo, ki jo bomo danes v petnajstih minutah le okusili, prav zares pa hojo začeli jutri, takoj po nevihtni noči.

Kančendzenga

Po petih dneh stojiva na Pangpemi, v baznem taboru na severni strani Kančendzenge. Sprehodiva se do droga z molilnimi zastavicami. Cel šop se jih je nabralo. Nastaviva se Inšuju in Norbujju, ki fotografirata. Začetek Velike Himalajske poti.

Great Himalaya Trail, najpogosteje se uporablja kar kratica GHT, je 1700 kilometrov dolga pot od Pangpeme, baznega tabora pod Kančendzeno na skrajnem severovzhodu dežele, do obmejne vasi Hilsa ob nepalsko-tibetanski meji na skrajnem severozahodu. Pot je prvi raziskal in jo povezal v celoto ter po delih (v letih 2004–08) tudi prehodil Robin Bousted. Trasa ni označena in deloma povezuje uhojene poti, večji del pa so to samotne poti, ki jih uporabljajo domačini in so smiselno povezane v celoto.

Pokloniva se spominu na prijatelje, katerih življenjska pot se je končala na območju Kančendzenge: Borutu Bergantu, Mariji Frantar in Jožetu Rozmanu ter Andreju Markoviču.

V treh dneh smo sestopili v Gyablo po isti poti, po kateri smo dosegli začetno točko Velike himalajske poti. Tukaj imamo dan počitka. Čas za sušenje, saj nas je prejšnji dan lepo namočilo. Ves dan dežuje. V preteklih dneh je običajno deževalo samo ponoči, tokrat kaže na resno poslabšanje. Vzameva si čas za branje, pisanje, polnjenje baterij in načrtovanje poti. Jutri zapuščamo uhojeno in dobro poznano pot in se podajamo v neznanu.

³ Dal bat je riž z lečino omako.

Prvi tabor nad Olangchun Golo smo postavili visoko na pašnikih pod prelazom Lunba Samba.
Foto Andrej Štremfelj

"Danes bomo praznovali veliki uspeh," vodnik Inšu z motnimi očmi zapolni nizka vrata. Neprijeten vonj alkoholne sape, majava postava in pijana odločnost, ki je na poti zadnje dni ni bilo, spremljajo zatikajoče, vsiljive besede.

"Uspeh? Kakšen uspeh?" se razočarano sprašujeva in pogovor nadaljujeva naslednji dan.

"Včerajšnji večer si bil pijan in upava, da je to zadnjič. Pangpema, bazni tabor pod Kančendzengo je komaj začetek naše poti, ni nikakršen uspeh. Takih krajev, ki nam bodo prinesli veselje in optimizem na poti GHT, bo še veliko. Na koncu bomo vsi postali pretirani častilci opojne kapljice, če se tak ritem nadaljuje." Obljubil je, da je bilo zadnjič.

Gozd je sprva mešan, a kmalu prevladuje rododendron, nad katerimi se dvigujejo himalajske jelke, prava džungla v nadstropjih. Gobe, lišaji, praproti in mahovi obraščajo gromozanska debela jelk, ki se vitko zaženejo v višino in se razvejajo visoko nad krošnjami preostalih dreves. Buljim v gost preplet zelenja, želim videti gibanje živali, opic ali celo redko rdečo pando, ko začutim premikanje kar na sebi. Joj, joj, joooj!!! Pijavke se vzpenjajo

Zaraščena, blatna in izpostavljena pot za vasjo Thudam Foto Andrej Štremfelj

Gostoljubje
v pastirskem šotoru.
Na podpornem
drogu se sušijo
kosi sira.
Foto Andrej
Štremfelj

po hlačah, anoraku, čevljih. Panično maham okoli sebe, z rokavicami jih pulim in vračam naravi.

Rdeča zaplata se izlušči iz prihajajočega večera sredi gozda. Nima in Norbu postavljata šotor na majhni jasi. Po sestopu z blatnega tobogana bambusove gošče in blizini hrumečega Tamurja imamo vsega dovolj. O danes obljubljeni postelji v Olangčung Goli ni ne duha ne sluha. Nimamo žlic, nimamo mleka, nimamo čaja niti dovolj posode in plina. Navdušenje nad najinim vodnikom je kot oblak milnih mehurčkov, ki pokajo drug za drugim, za njimi pa ostajajo le drobne kapljice neuporabe milnice.

Dan, ki nas je nosil od pekla do nebes in spet nazaj, mineva na trdem ležišču in v spoznanju, da se podoba pričakovani najinega srečnega potepanja v dvojini spreminja v nepredvideno avanturo življenja s človekom, ki vodenje razume kot priložnost osebnega materialnega in promocijskega napredka. Vse drugo je zanj drugotnega pomena. Prvič se prikrade misel, da bo potrebna sprememba moštva. A priložnost za to bo šele čez mesec dni.

Olangčung Gola. S prijetnim občutkom sitosti, oh, kako lepi so ti občutki, se odpravimo po tipični trgovski vasi, zadnji na poti proti Tibetu. Naslednji dan že po nekaj urah zapustimo staro karavansko pot in se usmerimo na zahod proti prelazu Lungba Samba.

Pričakovala sem utrujenost po nekaj dnevih hoje, a veselje do gibanja je iz dneva v dan večje. Počitki so potrebni zaradi nosačev, sama pa začenjam verjeti, ne vem, kateremu človeku, ki je trdil, da je človeško telo kot stroj: bolj ga uporabljaš, bolje deluje.

Nosača Nima in Norbu nosita tovore brez težav. Ne počivata pogosto, le redko sem s svojim desetkilogramskim nahrbtnikom prišla prva do cilja ali kraja počitka. Tokrat po nekajurni hoji ob vodi na mestu oddiha na obrazu nosačev ni značilnega nasmeha, napeto gledata navzdol, in ko sledim iztegnjeni roki, mi je vse jasno. Voda je odnesla most, naslednji pa zahteva še dodatno uro ali več hoje, da se potem vrnemo do mesta, ki ga zdaj gledamo na drugi strani brega. Do prelaza Lumbha Sambha je še dva dni.

Inšu se nekoliko negotovo usmeri na jug.

"Ni prav, na zahod bo treba," Andrej zapre vodnik. "Pa hitro, poglej, kako megle silijo proti nam!"

Pospesi hojo proti skalam, ki obljublajo sedlo, a dolina na drugi strani še ne vodi v Hongon. Pot do sedla Lumbha Sambha je še dolga. Megla se kot tat pritihotapi med nas. Razporedimo se tako, da vsak vidi koga pred seboj. Tovori pritiskajo k tlom, dva nosača muči tudi višina. Snežna belina se zlije z mlečnimi gmotami ozračja v prostrano zaveso, takoj potem ko nam še omogoči prepoznati v piramido povezane molilne zastavice, naše sedlo. Tam nekje so, nasproti nas, daleč, daleč ... Utrujenim nogam je energija jutranjega obroka že zdavnaj pošla.

Kot bi bila rumena tabla – Lumbha Sambha 5139 m – čarobna palčka, nas zajame razposajeno razpoloženje. Po dolgem sestopu se kot otrok razveselim prvih lesenih hiš v vasi Thudam. Pot se mi je neskončno vlekla. Pa tudi lačen sem bil, saj skromna skledica ovsenih kosmičev za zajtrk na še bolj skromno podlago preteklih dni ni prav dolgo vzdrževala potreb v mojem shujšanem telesu. Ogromna količina dal bata v Thudamu je bila prava energijska bomba, ki je omogočila naslednjih šest ur hoje.

Pot se je za vasjo strmo spuščala ob divji ledeniški reki in vijugala po prepadnih bregovih, poraslih z gozdom. Po kaki uri smo zarinili strmo v breg proti grebenu, ki nas je ločil od doline Arun. Na sedelcu v stranskem grebenu sem se dvomeče oziral po nadaljevanju poti, dokler mi ni Norbu pokazal zarasle, komaj vidne steze, ki je prečila strma, na pogled neprehodna pobočja. Bili smo kot vrhovodci na vrvi, gladki, blatni in zaraščeni, ki se je spuščala in dvigala, ubirala globoke žlebove potokov in zastrašujoče izpostavljena rebra grebenov. Vsak zdrs na tej poti bi se končal z nekaj sto metrov dolgim koncem v razpenjeni reki. Zadnji tabor v naravnem parku Kančendzenga preživiva v družbi pijavk, ki na koncu nevarnega prečenja napadejo z vso silo.

Makalu

Vode Aruna se valijo v dolino pod dolgim visečim mostom, na katerem se ustavim. Razmišljam o razsežnostih Himalaje. Območje med Kančendzengo in Makalujem s prostranimi, pogosto neprehodnimi gozdovi je najbolj nedotaknjen predel Nepala. Za nama je tako dobršen del orientacijsko enega najzahtevnejših delov Velike himalajske poti.

Naporen vzpon skozi vas Chiamtang, kjer se izmenjujejo dež in vroči sončni žarki, prekinemo s počitkom na kamniti klopi sredi vasi. Nosači ustavijo domačinko, ki se vrača s polja z dvema kumarama pod pazduho. Po kratkem klepetu, v katerem ji očitno razlagajo, kaj je dva tujca prignalo v te odmaknjene kraje, si za nekaj rupij kupimo sočen sadež. Za čas do kosila utišamo kruleče želodce, predvsem pa dobimo nekaj prepotrebne tekočine. Vode, če ni prekuhana, ne pijeja. To je edini higienski ukrep, ki sva se ga strogo držala na celotni poti. Naš organizem ni odporen proti številnim zajedavcem, ki nevidno bivajo v na videz še tako

čisti vodi, in zadnje, kar si želiva, je driska, ki človeka popolnoma izčrpa. Na dolgi poti se človek naveliča raznih čajev, zato pogosto pije vročo vodo.

V vasi, kjer bova prespala, ni prhe. Vroča voda iz velikega pločevinastega lonca, ki jo po tednu dni čutim po vsem telesu, pričara tako lepo občutje, da me zalijejo solze. Ne vidijo se, saj se skupaj z vodnimi potoki zlivajo na blatna tla.

Hvaležna sem, hvaležna za toplo vodo, ki ne prihaja iz pipe, za umivanje telesa, za blagodejni učinek čistih las. Rutina, ki mi v vsakdanjem življenju doma predstavlja le nujnost, v časovni stiski dostikrat težavo.

Kaj bi za te vesele občutke, ki jih doživljam zdaj, morala doživeti v domačem okolju? Morda kakšno posebno darilo, morda vzpon čez zahtevno steno, morda druženje s prijatelji v dragi restavraciji? Zdaj mi misli na te možnosti zazvenijo kot brneč zvok brez prave melodije, kot nekaj, kar bo ostalo za menoj.

V Hongonu, zadnji od treh vasi ob Arunu in zadnjem naselju pred stikom s potjo pod Makalu, smo delno dopolnili zaloge hrane in goriva. Zamenjali smo tudi dva nosača. Obolelega Dandyja je v Katmandu pospremil Ang Dava, mi pa smo najeli domačina Phurphuja in Pimbo.

Že v nekaj naslednjih dneh spoznava, da je Pimba nenadomestljiv. Pravi stezosledec. Vodi nas po neskončnih pobočjih barvitnega grmičevja v jesenskih barvah, med razmetanimi balvani lunine pokrajine, čez deroče, zaradi dežja grozeče potoke. V pokrajini brez kakršne koli povezave s svetom, divji, deževni in z večnim oblačnim pokrovom nad nami, odločno, brez

omahovanja vodi našo četico naslednje štiri dni do stika s potjo v Makalu Base camp.

Jutro je gotovo že minilo, zunaj vse cvrči in toplo je. Utrujena sem. Nihče me ne preganja. Tudi sama sebe ne priganjam. Ustavim prerivajoče se misli, kaj vse je bilo in kaj vse bo.

Strop je prekrit s pajčevinami, prah pa se je že sprijel v kosme, ki se zvrtničijo, ko Andrej z dud ča in velikim nasmehom vstopi v najino "spalnico".⁴ V fotoaparatu je že ujel nedolžnost komaj rojenega jutra in poklepetal z lastnikom lodga.

V Phemtangu smo, komaj tri dni od baznega tabora pod Makalujem.

Prvi žarki sonca so pravkar pobožali vrh Makaluja, ko sem v baznem taboru pod peto najvišjo goro na svetu zlezal iz spalne vreče in zaspano pogledal v novo jutro. Kaže, da se je vreme umirilo in obeta se sončen dan. Ravno ob pravem času za prečenje visokih prelazov. Travnate doline za ledeniško moreno ponujajo udobno hojo. Bleščeč prihod sonca izza grebena nas iztrga iz ledenega objema mrzlega jutra. Južna stena Makaluja se dviga nad ledenikom naravnost in visoko v nebo. Kar predstavljam si Nejca na teh travah med velikimi balvani: žareče oči, ki ne morejo skriti navdušenja, polne pričakovanja z eno samo željo: povzpeti se na vrh. Na poti z vrha pa prekipevajoče veselje in polna glava načrtov. Z velikim spoštovanjem se spominjam vseh, ki so delali za uspešen vzpon čez gigantsko steno, še posebej pa vseh, ki so dosegli vrh.

⁴ Dud ča je poseben čaj z mlekom.

Na poti proti prelazu Sherpani La se prikaže mogočna južna stena Lotseja.
Foto Andrej Štremfelj

Nepalski Yosemite v zgornjem toku reke Barun. Dva dni pred baznim taborom pod Makalujem

Foto Andrej Štremfelj

Na zamočvirjeno planino Sadim Kharko nas je pripeljal enodnevni obvoz zaradi mostu, ki ga je odneslo monsunsko deževje.

Foto Andrej Štremfelj

Marjon brez kisika. Še zadnjič, ko sem ga videl na poti v plezališče nad Bohinjsko Belo, je njegova atletska postava izžarevala moč, vztrajnost in odločnost. Janez Dolžan, katerega zgodbe z vrha sploh nisem poznal, mi je pred kratkim poslal opis kalvarije pri sestopu z Zoranom. Moj poklon! Kakšno prijateljstvo, kakšna požrtvovalnost, kakšna osebnost.

Andrej krili z rokami, naj pohitim. Vse se mu dogaja prepočasi tukaj pod južno steno Makaluja, ko kot otrok pred izložbo z najljubšo igračo kaže na oddaljene velikane, Lotse in Lotse Shar. Zdaj spet se mu ne mudi nikamor, fotografij ni in ni dovolj ... "Poglej to perspektivo! Če bi imeli takrat, leta 1981, tale pogled na Lotse, bi bilo marsikaj drugače ..." Zaslutim sled obžalovanja in novo veselje, ko se v vzhajajočem soncu ponudi še nezgrešljiva vršna piramida Everesta.

Pot se je v jasno jutro naslednjega dne začela tako, kot se je zvečer končala: po naritih kamnitih blokih, ki so kdo ve kdaj prileteli s pobočij nad nami. Sedlo Sherpani Col sem prepoznala, šele ko smo se dvignili na snežno izravnavo in se je amfiteatrski zid skalovja, nazobčaneja kakor grajski zid, v celoti postavil pred nas. Minile so še tri ure, preden smo stali na njem.

Začetek spusta s sedla je bil položnejši. Opremljena z jeklenico in številnimi starimi vrvmi se stena v spodnjem delu postavi pokonci in jasno je bilo, da nosači s tovari ne bodo zmogli prehoda na položen ledenik, ki vodi do naslednjega prelaza West Col.

S tem ko tovor nosijo s trakom čez glavo, se jim pogled zelo zoži, poleg tega pa je tudi tovor, če ga ne držijo z rokama, ki ju potrebujejo za plezanje, zelo nestabilen. Čez zadnji, najbolj strm del sva zato z Marijo napravila improvizirano žičnico, po kateri smo potem spustili tovore. Čas pa je tekel hitreje kot divja ledeniška reka. Na plató sta prva zagazila Italijan in njegov vodnik, ki sva ju ujela. Tudi onadva sta hodila po Veliki himalajski poti. Ker je bil sneg globok, smo ju kmalu ujeli. Utrujena sta obstala, naši nosači pa prav tako. Še danes ne vem, ali je bila vzrok njuna utrujenost ali strah pred ledeniški razpokami. Prav zaradi nevarnosti razpok smo morali plató prečiti v velikem loku proti Baruntseju. Ni mi ostalo drugega, kot da sem prešel na čelo kolone.

Gaženje na višini več kot 6000 metrov mi je tokrat predstavljalo resen napor. Pomanjkanje hrane in po-

Nepalske ženske vse po vrsti nosijo nakit. Velikost in kakovost sta odvisni od njihovega gmatnega položaja. Foto Andrej Štremfelj

sledično izguba telesne teže sta zahtevala svoj davek. Z Inšujem sva se dvakrat zamenjala v vodstvu, pa še vedno se mi je zdelo, da se nam West Col vztrajno izmika. Z bližajočo nočjo je postajalo vedno hladneje. Mraz se je zažiral v telo, tako da sem se kljub naporni hoji le s težavo ogreval. Noge so počasi postajale neobčutljive, podobno se je godilo prstom na rokah. Čim prej si moramo postaviti šotore, je bila naša skupna misel.

Z Norbujem posedamo pred čajnico v baznem taboru Baruntse. Današnji spust s sedla West Col nam je vzel veliko časa. Zaradi dodatnih fiksni vrvi, ki jih je napela komercialna odprava na Baruntse, so nosači zmogli sestop kar s tovari. Občutek izčrpanosti pred kosilom, obilno porcijo dal bata, zamenja tista prava moč in hoja je spet užitek.

Domačin, ki nas je spremil do roba ledenika in pokazal nadaljevanje poti proti taboru Amphu Labsta, se je vrnil, mi pa smo se po strmi in podirajoči moreni spustili na ledenik. Prehod je bil presenetljivo preprost in na drugi strani smo kmalu naleteli na uhojeno stezo. Pri majhnem jezeru nas je ujela tema. Občudoval sem Norbuja, ki mu je v skoraj popolni temi uspelo slediti poti, ki je bila vse prej kot očitna. Za travnatim grebenom so se končno prikazale odresilne lučke baznega tabora pod Amphu Labsto.

Kumbu

Prelaz Amphu Labsta sva prečila že pred petnajstimi leti. Takrat sva večino vzpona opravila po stopničastem ledeniku. Danes do grebena vodi kopna pot. Najbolj strmi skoki so opremljeni z jeklenico, a posamezni, skoraj navpični deli so za nosače pravi izziv.

Spust v dolino Imja Kole je z roba prelaza videti skoraj nemogoč: strmo zasneženo pobočje se izteče v rjave travnate livade z udobno široko stezo, ki obeta lahkotno, a dolgotrajno pot v Chukung. Spuščanje z derezami so olajšale jeklenice in žičnica za tovore. Sonce je že podaljšalo svoje sence, ko smo se srečni objeli na koncu zračne prečnice.

Res sva že stara, kamor prideva, je vse drugače. Kumbu spreminja svoj obraz iz leta v leto. Marsikateri domačin na pozdrav namaste ne odgovori več in se mimo manjev, plošč z vklesanimi molitvami, sprehodi po desni strani, kar je v nasprotju z njihovo versko tradicijo. Z zanimanjem spremljajo odziv nas, tujcev: odobravajoč ali odklonilen. S spoštovanjem njihovega načina življenja obidem sakralni objekt po levi. V kratkem spustu proti Dingbočeju ne morem zgrešiti pašnika s pastirskimi ogradami, kjer se je skupaj z nami stresla zemlja v potresu pred devetimi leti. Ama Dablam nas danes spremlja v jasnini vso pot, takrat pa je zavil v gosto meglo skrival bobneče skalovje, ki se je ob premikih zemlje rušilo v dolino.

Inšu je v Dingbočeju po stari navadi dolgo v noč proslavljal prehod čez najtežje prelaze in pregloboko pogledal v kozarec, zjutraj pa živčno tehtal tovore in na koncu ugotovil, da bosta dva nosača za nadaljevanje premalo. Težave je imel tudi s plačilom prejšnjih dveh, ki sta odhajala, saj mu je zmanjkalo denarja, čeprav si je kar nekaj že izposodil od naju. V časovni stiski popustiva za dodatnega člana naše ekipe, ki ga bo Norbu skušal dobiti v Namčeju. Z Nimo odideva na pot z veliko zamudo, Inšu pa nam bo sledil, ko dobi potreben denar od agencije in izplača nosača; predvidoma enkrat dopoldne.

Še istega dne smo čez sedlo Cho La prišli v Gokyo. Majhno naselje je zrastle v pravo turistično mesto z

velikimi razsvetljenimi hoteli in ulicami. Zadovoljstvo nad prehojeno potjo, ki nas je vodila po parku trat, posejanih s cvetjem in ograjenem z najlepšimi gorami, je s prihodom Inšuja izpuhtelo kot pozno-pomladanski sneg na vročem soncu. Alkohol je ponovno razdiralno posegel v naš odnos.

Umito nebo nad turkiznim jezerom je pregnalo grenak priokus večera. Greben, ki zapira severovzhodno obzorje od Čo Oja čez v Gjačung Kang, Everest in Lotse vse do Makaluja, upravičeno poimenujejo tretji zemeljski pol, saj vrhovi tako izrazito štrlijo iz zemeljske krogle, da so nezgredljivi celo iz vesolja.

Vas Pheriche s čudovitim ozadjem šesttisočakov spodnjega Kumbuja. Kraj številnih spominov na odprave v ta del Himalaje.
Foto Marija Štremfelj

Navdušenje ekipe po prečanju vseh treh visokih prelazov izpod Makaluja v Kumbu
Arhiv Andreja in Marije Štremfelj

Na prelazu Renjo je za posnetek z Everestom v ozadju treba čakati v vrsti. V času, ko se na sedlu srečujemo tisti, ki prihajamo iz Gokya, z onimi, ki so začeli v Lungdenu, je na razgledni terasi ves čas gneča. Nekateri odidejo, drugi pridejo, nekateri si privoščijo malico, drugi se samo fotografirajo. Obljudenost visokih prelazov na poti iz Namče Bazarja čez Thame na poti pod Everest je posledica nadelave poti čez oba visoka prelaza. Jeklenica in pot, spremenjena v stopnišče, privabljata ljudi, ki si na to pot še pred leti ne bi upali niti pomisliti.

Thame se mi zdi ena najlepših vasi v Nepalu. Še vedno, trinindeset let po prvem in zadnjem obisku, vas ni izgubila čarobnosti, in ko smo se v poznem popoldnevu nastanili v hotelu, sem se razveselila prijaznosti in domačnosti lastnikov.

Inšu se je med večerjo opotekal od ene skupine do druge, vsi pa so zvedavo ogledovali, čigav vodnik je. Le nekaj dni do zdaj smo imeli dan počitka, a še nobeden ni minil

Pod budnim pogledom Bude. Ena od mnogih stup v Thame
Foto Marija Štremfelj

Cvetje pod Čolatsejem Foto Andrej Štremfelj

brez težav in čustvenih stisk. Hrana je bila odlična, Saudzi, lastnik hotela, pa naju je spremlil v sobo s spodbudnimi besedami in obljubo pomoči, če bo treba.

Thame smo zapustili s tremi nosači in odločitvijo, da zamenjava vodnika, takoj ko bo to mogoče.

Poti do ledenika, ki prekriva sedlo Tashi Laptcha, nisem prepoznal. Ledenik se je pomaknil daleč proti sedlu in gola skalnata rebra, ki so se pokazala izpod ledu, so nam grenila hojo. V strmem skoku, ki je opremljen z aluminijasto lestvijo in jeklenico, smo se za las izognili katastrofi. Mladi in neizkušeni Utar je na koncu lestve obtičal in ni mogel ne naprej ne nazaj. Nima in Norbu sta bila že čez, prav tako Inšu, ki se je nad skokom trudil z besedami opogumiti nesrečnega mladeniča. Splezal sem po lestvi in od spodaj prevzel večji del teže tovora, da se je nosač lahko dvignil na eni nogi in spet dosegel jeklenico.

Rolwaling

Po štirih urah in pol hoje smo v hudem mrazu in vetru končno na sedlu 5760 metrov visoko. Kratko zadoščene, da gremo le še navzdol, me ustavi za stisk rok in pogled na številne možice, ki označujejo začetni del grebena. Ta se na severni strani nadaljuje v granitno, skoraj yosemitsko steno, gladko in strmo s koničastim zaključkom v grozečih meglah, spuščajočih se v razdrapano podnožje, kamor bomo sestopili.

"To je ta vrh, ki smo ga dosegli z Medvodčani pred trinajstimi leti," mojo pozornost Andrej preusmeri na južno pobočje Parchama. Njegove iskreče oči nadomestijo manjkajoče sončne žarke, popolnoma predan trenutku združuje sedanost s preteklostjo in moje tesnobne misli o urah, ki prihajajo, v njem nimajo odmeva.

"Takole krmariva skozi Veliko himalajsko pot, kot da je le zgoščen preblisk najinih skupnih let," me misli v tem razpoloženju ponesejo v grenke trenutke najinega skupnega življenja, v čas slovesov, smrti prijateljev v gorah ... V preteklost, v tisti temačni del, potisnjen nekam vstran, potisnjen v pozabo. Prešla sva jih z žarom v teh modrih očeh mojega najdražjega bitja ... Vedno znova me je sila njegove notranje moči potisnila čez nevidno pregrado nezaupanja v upanje; kot danes. Zdaj ti grenki trenutki izstopajo iz pozabe, da se dokončno srečam z njimi. Mir in nerazložljivo veselje počasi topita moj mrki pogled.

Mrak je še otežil iskanje prehoda v strm žleb, prekrit z ledom in na sredini prekinjen s kratko skalno stopnjo. Najprej smo slišali glasove, potem pa se je iz večernih meglic izluščil pločevinast bivak, ki je kot orlovo gnezdo kraljeval nad steno, strmo se spuščajočo na razbit ledenik Trakarding. Bivak David Lama. Obkrožali so ga šotori pohodnikov, stisnjeni na majhnem prostoru, nam pa je ostal le še kratek pas ne popolnoma ravnih tal tik pred robom stene.

V jutranjem mrazu, ki je bil posledica jasne in mrzle noči, smo hitro pospravili najin šotor, prekrit z ivjem. Naš odhod pa se je še kar odmikal. Kot prava brezdomca sva se potikala po izpostavljenem taboru med številnimi šotori pohodnikov, večinoma namenjenih na Parchamo. Iz radovednosti, še bolj pa v želji po zavetju pred hladnim jutrom, sva se povzpela v bivak. Velika kovinska škatla s tlorisom osemkotnika je bila polna nosačev, zaposlenih s pripravami na odhod.

Trekingarji so opisali prehod na ledenik kot zelo težaven. "Mi smo hodili navzgor; spust po gladkih skalah pa bo težavnejši, posebej s tovari," so bili prepričani. Začetek dobro utrjene steze nas je po položnem delu spustil v spodnji, zelo strm del stene, opremljen z jeklenicami. Že na bivaku sva predlagala pripravo popkovine za nosače. "Bo že šlo brez," je Inšu skomignil z rameni.

Potem ko je najbolj izkušen med nosači, Norbu, le s težavo prečil nezavarovano strmino do jeklenice, sva preostala dva vseeno opremila s samovarovanjem. Inšu je vzel nekaj metrov tanke vrvi, privezal nosača z improviziranim vozlom, se usedel na poličko in ju varoval. Andrej je le dva metra stran našel svedrovec, da bi uredil sidrišče, pa ga ni hotel uporabiti. Groza naju je bila, ko sva sledila prestrašenim gibom Nime in Utarja z nestabilnim tovorom na hrbtu. Sebe in nosača je spravil v smrtno nevarnost. Samo en nepravilen stop na drsečem, s snegom prekritem granitu, pa bi se vse končalo pod steno. To so bili za naju pravi trenutki groze, preden smo dosegli ledenik.

Jezero Tso Rolpa, v katerega se izteka ledeniška voda, je ena večjih turističnih zanimivosti v dolini, kar je pričala tudi večja skupina Nepalcev, ki so prišli samo do začetka jezera in se potem vrnili. Vse od časov korone opažem velik porast nepalskih turistov na znanih trekingih, še posebej v času praznikov.

*Jezero Tso Rolpa
Foto Andrej
Štremfelj*

*Bivak David Lama
nad ledenikom
Trakarding
Foto Andrej
Štremfelj*

Po dolini se je že naselil mrak, ko smo se bližali slikoviti vasi Na. Skozi cunjaste popoldanske megle so se sem in tja kot koščki žareče žerjavice sredi pepela ugašajočega ognja prikazali zasneženi vrhovi Rolwalinga, med katerimi je izstopal Tsoboje, markanten vrh, ki se dviga naravnost iz jezera in zapira pogled iz Naja proti Tashi Labsti. Pred leti sta v tej steni novo težko smer preplezala Nejc Marčič in Luka Stražar. Pri večerji v jedilnici, ki jo je prijetno ogrela majhna okrogla peč, v kateri so goreli posušeni jakovi iztrebki, sva spoznala dva mlada poljska plezalca, ki sta bila še sveže vesela svojega uspeha. Pred dvema dnevoma sta se namreč vrnila s pet dni trajajočega prvenstvenega vzpona. Sorodne alpinistične duše se seveda takoj prepoznamo in večer je minil v prijetnem klepetu.

*V sneženju proti
sedlu Tashi Labsta
Foto Andrej
Štremfelj*

Sestop do Tama Kosi je strm. Proti reki vodijo betonske stopnice s kovinsko ograjo, ki jim ni videti konca. Vmes se ustavimo v skromni koči iz bambusa. Šestnajstletno dekle nam skuha odličan dal bat. Pomaga ji devetletna sestra. Mariji sta njena spretnost in mladost tako všeč, da se z veseljem pridruži lupljenju drobnega krompirja za tarkari.⁵ Otroci v teh krajih hitro odrastejo in poprimejo za delo odraslih. Boj za preživetje je trda šola življenja in za mladostniške vragolije nimajo časa.

V Chet Chet smo prišli na cesto. Odkar smo odšli iz Taplejunga, smo prvič slišali ropot motorjev in srečali avtomobile. Gongar Khola uro hoda po cesti navzdol je bil še pred leti cvetoč kraj, naselje delavcev, ki so gradili ogromno hidroelektrarno. Ko je bila dograjena, je začel kraj hitro propadati. Kitajci, ki so elektrarno gradili, so za sabo pustili pravo smetišče. Ljudje so se mi zdeli brez volje do življenja. Nič čudnega. Mladih v vasi ni, saj kraj res nima prihodnosti. V resnici sem se spraševal, od česa ljudje tu sploh živijo. Za boljše razpoloženje ob koncu dneva je poskrbela kokoš, ki je za to dala svoje življenje in tako popestrila sicer enolično večerjo.

V treh dneh, kolikor sva potrebovala do Barabiseja, sva še vedno hodila po pokrajini Rolwaling, ki pa jo danes, odkar so zgradili cesto ob reki Tama Kosi, agencije redno izpuščajo iz svojega programa. Številne vasi z nepreglednim številom obdelanih teras, prijaznimi ljudmi in cestami, kjer avtomobilov skoraj ne vidiš, le sem in tja kak motor, so nam ponudile nekaj prijetnih srečanj z domačini.

Povsod je bilo opaziti priprave na praznične dni v času Dasaia.⁶ Ženske so prale in sušile obleke, umivale

⁵ Tarkari je pikantna zelenjavna jed.

⁶ Dashain je verski festival.

S sedla Tinsang La je bilo srečanje s štirimi mušketirji v Barabise videti za ta dan nedosegljivo daleč. Pa sva vseeno zmogla in opravila najdaljšo etapo na vsej poti, dobrih štirideset kilometrov. Foto Andrej Štremfelj

Marija z domačinko v skromni bambusovi kolibi, kjer smo dobili kosilo.

Foto Andrej Štremfelj

otroke in svoje lase, mladina pa je navdušeno postavljala velikanske gugalnice. Eno takih so delali tudi v Laduku, kjer smo prenočili.

Danes je poseben dan. Srečala se bova s hčerko Nežo, Katarininim možem Maretom in njunima otrokoma Špelo in Matijem. Inšu zagotavlja, da bomo prišli do njih v mesto Barhabise okrog petih popoldne. On že ve, saj je tukaj že hodil.

"Tudi če hodim do pozne noči, moram videti svoje mušketirje še danes," v šali odgovorim, ne da bi slutila, da se bo točno to zgodilo.

Kako opisati veselje ob snidenju z domačimi po mesecu in pol pustolovščin, se pozdraviti v domačem jeziku in srkati besede, kjer vsaka predstavlja novico, nadvse pomembno, pa čeprav se pogovor vrti okrog vsakdanjih stvari? Prevzelo me je občutje nerazložljivega zadovoljstva in veselja; mar ni bilo tako na vrhu Everesta ali ob rojstvu otrok ali ob Andrejevih vrnitvah z odprav ... Danes je res prelomen dan. Razveselila sva se, da bova dobila še petega vnuka. Prihaja pa še nov vodnik Kanča Šerpa za nadaljevanje poti. Vodnik, ki je s svojimi šestindvajsetimi leti vstopil na Veliko Himalajsko pot in kljub neizkušenosti postal pravi biser male odprave. Le nekaj ur je imel na voljo, da se je odločil nadomestiti Inšuja.

Trinajst nas je naslednje jutro zakorakalo v pobočje nad Barhabise, naš prvi dan trekinga: šest Slovencev in sedem Nepalcev. Lepo, dobra številka, vesela sem.

Langtang

Prva noč nas je ujela na koncu riževih polj, razprostrtih po številnih terasah. Lepota dozorevajočega klasja, obarvanega s čarobno svetlobo zahajajočega sonca, nas je kljub pozni uri večkrat ustavila in prisilila k občudovanju. Mladina je hodila kot navita in rezultat prvega dne je bil osupljiv: 1250 metrov vzpona in 1200 metrov spusta. Petindvajset kilometrov dolgo pot smo prehodili v devetih urah.

V Barhabise smo zaradi časovne omejenosti najinih domačih za nekaj dni skrenili z originalne Velike himalajske poti. Namesto na sever in čez sedlo Tillman v Lantang smo se usmerili proti pokrajini Helambu in sedlu Ganja La. V Kyanjin Gompi se bomo ponovno priključili originalni poti. Predela do Tarkeghyanga,

Nepalska prihodnost

Foto Andrej Štremfelj

Sedlo Ganja La, 5130 m, smo dosegli ob petih popoldne.

Foto Andrej Štremfelj

S pobočij Kyanjin
Ri smo imeli lep
pogled na nočni
sestop s prelaza
Ganja La.
Foto Andrej
Štremfelj

središča Helambuja, nihče od nas ne pozna. Pokazalo se je, da je ta del tudi turistično popolnoma neznan, saj v štirih dneh nismo srečali niti enega tujca. Pokrajina pa je čarobna.

V dveh dneh brez konca, ki smo ju vsakič zaključili s hojo v soju čelnih svetilk, smo prišli v Tarkeghyang. Omamljenim od lepote pokrajine in pristnih doživetij z domačini nobena etapa ni bila predolga. Varianta čez Helambu je bila zadetek v polno.

V Tarkeghyangu so si utrujeni nosači zaželeli dan počitka. Mi smo ga izkoristili za aklimatizacijski vzpon na Ama Khangri, 3770 metrov visok vrh nad vasjo. Na poti proti Ganja La je turobno vzdušje v megli, ki je ovijala greben in se plazila med gostim rododendronom, prekinilo Maretovo in Matijevo navdušenje nad srečanjem z rdečo pando.

Zadnji večer pred sedlom Ganja La smo v lahkih oblačilih zmrzovali v enem šotoru, preden so prišli nosači s tovari. Iskali smo primeren prostor za tabor, a nikjer ni bilo vode. Noč nas je prisilila, da so šotori zrastle na ne preveč ravnem prostoru. Začeli smo zbirati ostanke tekočine po naših čutarah, ko se je nekaj deset metrov pod nami zaslislalo huronsko vpitje nosača Nime: "Pani ca, pani ca!" Našel je vodo.

Jutro je bilo delno oblačno s čudovitim sončnim vzhodom, vse je žarelo in tudi ogrelo se je hitro. Nekaj pred osmo uro smo začeli hoditi po slikoviti stezi v pobočjih rjavih trav, prekinjenih z nizkim grmičevjem rododendrona, od 4100 do 4300 metrov visoko. Do prostora za nočitev smo prišli že ob dvanajsti uri in nad nami se je slutil prelaz Ganja La. Predlog nosačev, da bi ga prečili kar danes, nam je bil všeč, posebno ob pogledu v nebo, kjer modrine skoraj ni bilo več.

Razdalje v Himalaji so varljive in po prečenju kotanje z zoprnim gruščem brez poti se je zdelo sedlo dlje kot pred dvema urama. Travnato rebro je olajšalo hojo, bližina višine 5000 metrov pa jo je upočasnila.

Na sedlu Ganja La smo se slikali ob štirih popoldne, pogled na drugo stran pa je bil pretresljiv: snežena, strma pobočja, do koder je segalo oko ... Nobene možnosti prenočitve dve uri pred sončnim zahodom. Kanča je napeljal vrv za nosače. Le dva sta imela male dereze, dva pa sta bila celo v športnih copatih z gladkimi podplati. Bili smo že daleč naprej, ko so tudi nosači zapustili najbolj nevaren del sestopa. Že več dni ni sva vedela, da sva z novim vodnikom pridobila srčnega človeka, tokrat pa o njegovih vrlinah ni bilo več dvoma. Sam je prevzel tovor prestrašenega nosača na najbolj kritičnem mestu in se vrnil pomagat preostalim. Ob deseti uri zvečer smo po dveh opravljenih etapah v tem dnevu posedli v jedilnici hotela.

Sestop v Syabru besi je bil dolg in naporen. Skoraj 2400 metrov spusta na petindvajsetih kilometrih poti je pustilo nekaj bolečih posledic na mojih sklepih. Gozdovi, v katere smo se spustili, so bili že jesensko obarvani. Večinoma je rastje zimzeleno, zato pa so posamezni grmi in javori, ki so se odeli v zlato rumeno preobleko, še toliko bolj izstopali. Kljub lepoti, ki nas je obdajala, sem bil ob zavedanju, da je to naš zadnji skupni dan, kar malo otožen. Hitro sva se navadila na družbo, na šaljivo Špelo in njene nepalske priredbe mladega Wertherja, na razigranega in natančnega Matijo, razposajenega Mareta, kot ga doma le redko vidiš, ter vedno pozitivno Nežo, ki v Nepalju uživa skoraj tako kot jaz.

Jutri odhajajo domov, midva pa bova nadaljevala pohod po Veliki himalajski poti. Spet sama. Tudi temu

se bova hitro privadila, saj naju je dosedanje življenje utrdilo v sprejemanju neprestanih sprememb. Pa tudi sama sva že bila, še bolj, kot bova tukaj, ko bova imela družbo zvestih nosačev Nime in Norbuja ter vodnika Kanche. Enainpetdeset dni sva že na poti. Do skrajnega roka, ki sva si ga postavila za vrnitev domov, nama je ostalo še enainštirideset dni, poti do Hilse pa je še približno tri petine. Upava, da bova z majhno spremljevalno ekipo na dobro uhojenih poteh okrog Manasluja in Anapurn neprimerno hitrejša, kot sva bila do zdaj. Večjo neznanko predstavlja naslednjih nekaj dni v skupini Ganeš in potem daleč na zahodu Dolpo, nama najbolj neznan del Nepala, ki se ga oba neizmerno veseliva.

Ganeš

V področje Ganesh Himal odhajava z velikimi pričakovanji spoznavanja neznanih krajev. Na zemljevidu je na začetku steza kratka, močno zvijugana do sedla, ki je 2200 metrov nad Shyabru besijem, in raztegnjena na drugi strani prelaza do vasi Somdang, kjer bomo spali. Kmalu nas sprejme pretresljiv ostanek požgane gozda, kot bi gledala pogorišče vsega, kar porašča Šmarno goro. Počrneli ostanki orjaških debel kot stagalmiti pričajo o naravnih ujmah, ki v času monsunov pustošijo pokrajino in strašijo ljudi.

Zadnji, najstrmejši del vzpona je izzvenel v porajajočem se večeru in le električni stebri z ohlapno žico so nakazovali pot, ki ji ni bilo konca. Lučke Somdanga so se zdele čisto blizu, pa sta vendarle minili dve uri hoje po cesti, preden smo vstopili v prijetno toplo izbo. Močan suh kašelj otroka, ki še ni upihnil dveh svečk, je prekinil pogovor z gospodarjem. Huda vročina menda že drugi dan ni popustila. Zdravila za tako majhne-

ga otroka ni bilo v najini prvi pomoči, le analgetik je materi in otroku omogočil nekoliko mirnejšo noč. Zdravnika v vasi in še daleč okoli pa ni.

Ob vhodu v vas sem s svetilko otipal tablo, ki je pričala o prisotnosti družbe za izkoriščanje cinkove rude. Rudarjenje ni nikoli zaživel, saj rude očitno ni v zadostni količini, vas pa je ostala. Domačini povedo, da so v teh krajih na skrivnih mestih našli drage kamne, rubine. Nekaj jih je našlo mesto celo na kraljevi kroni in po tem je dobilo celotno področje ime Dolina rubinov. S sedla smo dobrih 2000 metrov pod sabo zagledali vas Tipling, naš predvideni cilj tega dne. Vas je s številnimi terasami obdelane zemlje zares velika. Hotel je bil še eden tistih, ki si tega imena pravzaprav ne zaslužijo po nobenem merilu, prinesenem iz Evrope; niti iz Kumbuja. Je pa tako kot povsod po svetu, da je kakovost bivanja premo sorazmerna s prijaznostjo osebja. Družina z dvema odraslima otrokoma je pustila prijeten vtis, ki ogreje srce in poboža dušo.

Norbu je že dva dni hodil v samotni, spredaj ali zadaj, in žaloval za svojo štiriletno nečakinjo, ki je umrla zaradi zapletov s pljuči. Tokratno kosilo je bila pužja, nekakšna pogrebščina v spomin na dan sežiga njenega trupla. Norbu je vsakemu kupil še kokakolo, alkohola pa od Inšujevega odhoda skoraj ni bilo več.

"Andrej, ali se ti ne zdi, da hodimo preveč v hrib, pa še stran od Yarse!?" Marija že drugič, odkar smo zapustili ozko in temačno grapo, prilije olje na ogenj dvoma o pravilnosti naše poti. Ta se z vsakim korakom navzgor razplamteva v meni, medtem ko slabo vidna steza še naprej vodi v strm poraščen breg.

Ves dan smo že na poti. Odsek do Yarse je orientacijsko najzahtevnejši del poti v predelu Ganeš in vsi opisi toplo priporočajo lokalnega vodnika. Samo po

Napore prehoda čez Ganja La je za kratek čas pregnala večerna igra sonca na nasprotnih vrhovih.

Foto Andrej Štremfelj

Yarsa je tipična nepalska vas pod Ganeši. Teraso so urejene vse do strmega preloma v sotesko, hiše pa stisnjene v gručo, da zasedejo čim manj obdelovalne zemlje.

Foto Andrej Štremfelj

zaslugi prijaznih domačinov, ki nas večkrat opozorijo na naše napačne odločitve, uspešno stopimo na dobro uhojeno pot na robu vasi. Sproščeno klepetamo in ne opazimo, da smo na enem od križišč zavili po manj izrazitem odcepu. Po dobri uri hoje zakorakamo na obljudeno planino. Kanča in pastir tršate postave, ki je na prvi pogled na moč podoben Davu Karničarju, izmenjata nekaj stavkov. Seveda, nismo na pravi poti! Velikodušno se odzove naši prošnji, pusti svoje začeto delo in za kratek čas postane naš vodnik.

Končno se pot izvije iz gozda. Dobro vidna steza se spušča po travnikih proti terasam, kjer je večina pridelka že pobrana. Daleč pod nami se prikaže cesta, ki bi sodeč po zemljevidu morala voditi v Yarso. Oddahnemo si, toda pred nami je še dolga pot.

Tudi danes že v poznih popoldanskih urah iščemo prenočišče v čudovitem, a umazanem kraju Yarsa. Vas lebdi visoko v strmem pobočju, kot bi jo nekdo pritrdil z nevidnimi nitmi, in takoj pod spodnjimi hišami se nadaljujejo terase.

Saudzi najinim trem spremljevalcem razkazuje skromno kuhinjo in jim prepušča pripravo večerje, dal bata seveda. Odločimo se za nakup kokoši. Nima ročno ujame rejeno žival, ki nič hudega sluteč drobenclja tam okoli in konča pod njegovim kukrijem. Po eni uri je že del okusnega obroka.

Na poti po "pokojnino". Starejši od sedemdeset let vsak mesec od države dobijo 2000 nepalskih rupij (15 evrov).

Foto Marija Štremfelj

Številni kmetje v Nepalu še vedno orjejo z ralom. Foto Andrej Štremfelj

"Oh, kakšen dober razgled z maminega hrbta!" Foto Andrej Štremfelj

Novembrski čas zjutraj začnemo z dolgimi rokavi, v sončnem delu dneva pa je pokrivalo še vedno obvezno. Tisočmetrski spust v dolino reke Budhi Gandaki mimo naselij in številnih polj z rižem nas pripelje na pot okoli Manasluja.

Širok pritok reke Budhi Gandaki je na najino veselje zaustavil motorni promet na sicer že zgrajeni cesti pod Manaslujem. Foto Andrej Štremfelj

Manaslu

Pot okoli Manasluja je trenutno najlepša in do turistov prijazna pot s številnimi hoteli in dobro hrano dobesedno na vsakem koraku. Da pa ni preveč preprosta, za nekaj adrenalina poskrbi visok prelaz Larkye La, na katerem se pot usmeri navzdol v dolino Marsiangdija. Manaslu je po Makaluju in Lotseju naslednji osemtisočak, ki se ti postavi na ogled čisto od blizu. Odkar so pot okrog Anapurn, za Solokhum-bujem najbolj priljubljeno področje v Nepal, "pokvarili" s cesto, pot okoli Manasluja počasi prevzema primat.

Cesta nesporno pomeni razvoj. V Nepalju je težava v tem, da je dežela revna, številne vasi so še vedno brez elektrike in vodovoda, da o kanalizaciji sploh ne govorim, zato za razvoj žrtvujejo naravo, ki je na videz zastoj. Cesta po dolini, kjer bi z dolgimi predori elegantno rešili vse soteske, je za zdaj utopija.

Udobje urejenih sob za spanje in raznolikost jedi mi ugajata, čeprav je zato na poti mnogo več tujcev in manj samote. Brezskrbnost pohajkovanja v dnevu mostov, kot sem poimenovala etapo med Chisopanim in Namrungom, zaključni večerno srečanje s Slovincema, prvima in zadnjima, ki sva ju srečala na tem trimesečnem potovanju. Z gospodom sva ob peči na sredini nabito polne sobe premlevala težave o višinski bolezni, ki ga je pestila, in driski, ki mu je jemala moči. S hvaležnostjo sem ugotovila, da nama niso daljšali dni ne žulji ne kakršne koli prebavne težave. Če samo pomislim na vse gobe, koprive in umazano kislo mleko ... Kaj vse je Andrej spravil vase, ojoj!

Le štiri dni sva se potikala okrog Manasluja, zato so bili dnevi resnično dolgi. Vsak dan smo opravili dve etapi. Ob vsem obilju ponudbe hrane sva se vendarle odločala za dal bat med opoldanskim počitkom. Kombinacija hranil zagotavlja odlično počutje in lahkoten korak tudi s polnim želodcem.

Vreme sodeluje s potjo. V popolnoma jasnem dnevu se pomikamo po dolini navzgor. Udobna pot brez orientacijskih težav omogoča hitro napredovanje. Majhna uigrana skupina smo, po dveh mesecih dobro uhojeni in zaradi bližine cilja dodatno motivirani – upamo, da v Hilso pridemo v naslednjem mesecu dni. Spektakularni pogledi na Manaslu nam krajšajo pot skozi vasi z nenavadno kratkimi imeni: Lih, Sho, Lho in Ryo se zvrstijo pred daljšim zatišjem, dolgi dolini brez naselij, preden pridemo v Samdo.

Vmes si v Shyali privoščiva kosilo z razgledom. Naravnost pred nama izza modrih pločevinastih streh in zelenih borovcev štrli mogočni dvoglavi vrh Manasluja. Tako lepa gora, pa tako grenki spomini. Prav letos mineva štirideset let, odkar me je v Paklenici iz spanja prebudil glas Aleša Kunaverja: "Andrej, plaz pod Manaslujem nam je vzel Nejčka". Nenadoma sem izgubil nekdanjega vzornika in učitelja, potem pa velikega prijatelja in soplezalca.

"Ali je ta gospod Andrej Štremfelj?" me pocuka za rokav eden izmed Poljakov, ki so se že namestili okrog zakurjene peči skupne sobe za goste v Samdoju. Nasmelnem se

Priprave na zimo
Foto Marija Štremfelj

*Mimo zamrznjenega
ledeniškega jezera proti
prelazu Larkye La
Foto Andrej Štremfelj*

sama pri sebi, saj vem, da Andrejev strogi, dostikrat mrki, a običajni pogled ustavi marsikaterega občudovalca.

"Saj on je dobitnik zlatega cepina." se njegovo navdušenje povečuje. Ko priklimam, dobiva častno mesto ob ognju in pogovor se zavleče daleč v noč.

Toplota prvih sončnih žarkov nas še pred Darmsalo prisili h kratkemu odmoru, da novim razmeram prilagodimo svoja oblačila. Sonce je res vir življenja, razmišljam, ko se spominjam strupeno mrzlega jutra. Pogreje telo in dušo in življenje je naenkrat lepše, pogled v prihodnost pa poln optimizma.

Pot proti sedlu se mi vleče. Spomnim se le nekaterih odsekov tega dela izpred desetih let, ki mi skrajšajo pričakovane razdalje. V resnici pa je med njimi še toliko steze, kratkih vzponov in spustov, ki se jih ne spomnim, da dosežem prelaz Larke Pass zadnja in popolnoma utrujena. Oh, ta pričakovanja, sem mislila, da sem jih že prerasila.

Obleka za praznik

Foto Marija Štremfelj

S sedla smo se spustili v Bimtang. Ob pogledu na Manaslu, kjer se je večerna svetloba poigravala z nešetimi barvnimi odtenki, sem pomislil, da smo res od sile. Včeraj smo goro gledali z druge strani, danes smo tu, jutri pa bomo že na poti okrog Anapurn. Številni vodniki, s katerimi se Kanča zaplete v večerni pogovor, se ob njegovi razlagi, od kod smo prišli in kam gremo, nejeverno ozirajo na naju.

Jedilnica je bila zjutraj kot po pravilu prava ledenica. Lonček dišečega čaja, ki ga držiš v premrlih prstih, je pravi blagoslov. Za zajtrk mi najbolj ustreza skodelica navadnih ovsenih kosmičev. Tibetanski kruh in dve jajci za povrh pa zagotavljajo dobro osnovo za celodnevno hojo. Marija, ki se trudi s svojim skromnim zajtrkom, samo zmajuje z glavo. "Le kam stresaš vso

to hrano?" se čudi. Smeje ji odgovorim z mantro o praznem žaklju ...

Ni mi težko sestopati po dolini pod Manaslujem, ki se tu pa tam pokaže izza ribjega oblaka.

"Upam, da se vreme ne bo poslabšalo," gledam v čudne oblake in mislim na naslednje dni, ko bomo precili še Thorong La, naslednji prelaz, višji od 5000 metrov.

"Bo, kar bo," Andrej skomigne z rameni, jaz pa razmišljam, ali naj me njegov odgovor jezi ali ne. Po dveh mesecih sobivanja bi me že lahko, si mislim, a ohranim optimizem. Navdušena sem nad spoznanjem, da lahko s svojimi mislimi, ki so zasidrane v Duhu, vplivam na čustvovanje.

Anapurna

Prijetno gostišče v Bogarchapu je ob tej zgodnji popoldanski uri ponudilo toplo prho, dovolj dober Wi-Fi, okusno večerjo in prijetno druženje z domačini. Še pred večerjo sem oprala najnujnejše perilo. Začel se je praznik Tihar, ko ob svetlobi lučk otroci hodijo od hiše do hiše in pojejo pesmi, podobno kot je pri nas koledovanje za praznik Svetih treh kraljev.

Dolino Marsyangdija sem prvič obiskal leta 1982, ko smo s tečajniki šole za gorske vodnike v Manangu prehodili vso pot od Dumreja naprej. Treking okrog Anapurn je bil dolga leta prava poslastica. Danes so od cele poti ostali primerni za hojo samo še trije dnevi od Mananga čez prelaz Thorong La do Muktinata. Vse preostalo se je omejilo na hojo po cesti, ki je precej prometna. Številni turisti, ki še vedno nasedajo agencijam, se dušijo v oblakih prahu in "uživajo" ob lepih razgledih na verigo Anapurn na eni in na Daulagiri na drugi strani prelaza. Ob pametnem načrtovanju in dobrem vodniku pa se da velik del ceste obiti s hojo po bližnjicah ali po stranskih poteh, ki vodijo skozi slikovite vasi visoko v pobočjih doline.

Domačini pravijo, da so današnje mirne razmere na cesti posledica praznika Tihar. Iz gostišča v Zgornjem Pisangu smo sledili le štirim džipom proti Manangu. Nima in Norbu sta poskusila srečo in v dolini dobila prevoz do te vasi, našega današnjega cilja. Zdaj je naša trojica ubrala daljšo pot, ki se izogne cesti. Andrej je govoril o tristometrskem dodatnem vzponu.

"Prav, to bo že slo," se tolažim prvi dan, ko sem res nerazpoložena za hojo in večino časa preživim v preteklosti in v Sloveniji.

Tristo metrov dodatne višine se raztegne na petsto metrov, jaz pa sem dobila grešnega kozla za precej težek dan. Nevronski vzorec za te priložnosti v mojih možganih je začel kipeti in se napihovati kot testo s kvasom ... A pot je dovolj dolga, da se odločim biti tiho. Saj tudi tišina govori, si mislim.

Dan se je že nagibal h koncu, ko smo se spustili po strmi betonski cesti do reke in ob njej nadaljevali proti Bragi. Skoraj sem že opustil načrt, da obiščeva še stavbo šole za gorske vodnike, ko je Marija opazila most čez reko Marsyangdi. Tako sva se kar naenkrat znašla v bližini zgradbe, kjer sem dvakrat preživel po mesec dni skupaj s tečajniki šole.

V prihajajočem mraku, ki se je gostil med debli borovcev, sem skozi navidezna vrata v žičnati ograji stopil proti veliki zapuščeni stavbi. Prevevali so me občutki, kot bi se bližal visokemu himalajskemu vrhu. Ob plošči v spomin na ustanovitelja Aleša Kunaverja, vzdani v steno propadajoče stavbe, sem se zlomil in se zjokal na Marijini rami. Vsi spomini na preživete dni so privreli na dan. Spomini na ljudi, ki so povezani s šolo: Nejca, Aleša, Bojča, Daniela, Perota ... Koliko truda in energije je bilo vložena v izvedbo same zamisli, v izgradnjo stavbe in v leta izobraževanja Nepalcev! Prav tu so bili položeni temelji nepalskega gorskega vodništva, tu se je začel proces, ki je pripeljal do tega, da so danes Nepalci člani mednarodne vodniške organizacije, da vodijo na Everest in številne druge vrhove, tudi v tujini. In zdaj si šola, pa čeprav je samo zgradba, kar sta navsezadnje tudi Prešernova rojstna hiša in Sagrada familia, ne zasluži niti skromne oznake ob cesti, ki bi povedala, kaj se je na tem mestu dogajalo.

Na poti v Manang sem naredil ovinek in še enkrat preveril, ali morda vseeno nisem spregledal kakega znaka. Res sem ga, ampak oznaka kaže pot k jezeru tik za šolo, ki je sicer lepo, ampak v primerjavi s pomembnostjo šole je, oprostite izrazu, samo ena usrana luža.

Pihalo je, ko smo po zajtrku z jajci začeli vzpon proti Thorong High Camp. Minulo noč sem spremljala potovanje velikega voza skozi okno male sobice... Spanca ni bilo, minute, dolge kot ure, so se polnile z molčecim samogovorom. Res dolgo noč z raztrganimi zgodbami so končno pregnali prvi sončni žarki.

Vsak meter višine je podarjal širše poglede na zasnežene gore, kipeče v vijoličasti in kmalu že rožnati barvi, rumena pa je svoje prvenstvo podaljšala še za nekaj minut. Kraljevski prihod sonca je razklenil temačne sence noči v pogrnjeno mizo lepot.

Posamezniki, ki so z nami začeli svojo pot proti sedlu, so kmalu ostali zadaj. Aklimatizacija se res pozna. Ne hodimo hitro, dihanje tega ne dovoli, hodimo pa vztrajno, brez ustavljanja. Kamnita nizka stavba na sedlu je polna obiskovalcev. Dud ča dobimo za petsto rupij.

"Če je kava na Markovem trgu v Benetkah trikrat dražja kot običajno, zakaj ne bi bilo tako tudi tukaj," ob Andrejevem dvomečem pogledu ponavljam besede Gerde Pauler, avtorice knjige Great Himalaya Trail.

Spuščamo se s prelaza Thorong La. Občudujem neizmerno ustvarjalnost narave. Pred nami se odpira pogled na popolnoma drugačen svet. Gola pobočja razdrapanih gora, okrašenih z belimi pokrivali snega ali manjših ledenikov, se lagodno spuščajo v globoko dolino Kali Gandaki. Reke še ne vidiva, ker je skrita za obsežnimi planotami. Te so naravno oblikovane v prostrane terase, ki se ponekod strmo spuščajo na nižje ležeče uravnave ali pa v hudourniške struge. Strmine pradavnih rečnih ali ledeniških nanosov je erozija izoblikovala v slikovite navpične žlebove, omejene s peščenimi stolpi in grebeni. Kot okraski, oblikovani z neskončno domišljijo narave, krasijo sicer enolično pokrajino zaobljenih oblik.

Če so se Anapurne oklepale druga druge, Daulagirijeva samotna pojava osupne vsakogar. V nebo kipeča pobeljena piramida nudi pogled prav s strani, kjer sva se pred devetnajstimi leti vzpenjala na vrh. Spomin na majhno odpravo brez podpore nosačev in dodatnega kisika nama vzbudi veselje in žalost ... Veselje, ker smo z Marjanom Manfredo - Marjonom stopili na vrh po izbočenem, takrat ledenem severnem pobočju. On je zdrsnil med vzponom, jaz pa med sestopom. Za oba se je takrat dobro končalo, le sestop z višine 7500 metrov je bil počasen in boleč.

Žalost pa zaradi Joževe smrti. Zanj je bil usoden padeč s poti nad vasjo Tukuče med vrnitvijo iz baznega tabora. Pokloniva se njegovemu spominu, ki me spremlja še dolgo v večer.

Jutro v Kagbeniju. Norbu pristopi prvi in mi položi kato okrog vratu. Iščem njegove oči, pa unika pogled. Tudi Nima gleda stran, ko se poslovli s svojo kato. Popolnoma zmedena sem ... Ne vem, kaj naj si mislim ... Prav gotovo sanjam ... To se nama vendar ne more dogajati. Najina nosača in prijatelja odhajata domov.

"Andrej, nosača Nima in Norbu gresta ob enajstih z avtobusom z mano domov," besede polzijo iz agentovih ust, kot bi se dogovarjali o današnjem kosilu.

"Ne, ne se hecat, potrebujem počitek, ne razburjenja," oponesem človeku, ki pravkar podira moj očitno hudo ranljivi peščen grad prihodnosti.

Tri ure so premalo, da bi zbrala misli, premalo za upor ... Premalo za prepričevanje ... Premalo za razmislek. Je bil ta kratki čas načrtovan? Ne vem, vem pa, da boli, da izgubljam prijatelja, s katerima smo še pred dvema dnevnoma sanjarili o Hilsu ...

Doline reke
Marsyamgdi nad
Manangom. Zadaj
Tilicho Peak
Foto Marija
Štremfelj

Domačina s konji
pod prelazom
Bagala La, 5169 m
Foto Andrej
Štremfelj

Dolpo

Še vedno imam v spominu svoj prvi prihod na sedlo Lho La leta 1979, ko smo plezali po zahodnem grebenu na Everest. Ostre oblike gora na nepalski strani so naenkrat na drugi strani tega mejnega grebena s Tibetom izgubile vso svojo grobost. Pogled je drsel čez vse bolj zaobljene gore v neskončno, nežno valovito, z vsemi možnimi odtenki rjave barve okrašeno pokrajino. Tibet! Takrat za tujce še vedno zaprta dežela, ki jo je okupirala Kitajska, me je v trenutku pritegnila z neustavljivo silo. V poznejših letih sem Tibet večkrat obiskal. Vedno znova me je presenetilo, kako me lahko tako pusta, na prvi pogled enolična pokrajina privlači s tako močjo. Zdela se mi

Motorji so poleg
traktorjev in konjev
edino prevozno
sredstvo v večjih
vaseh, ki so jih že
dosegle ceste.
Foto Andrej
Štremfelj

je skrivnostna, neznana in surova. Vse to pa me od nekdaj privlači.

Dolpo je del tibetanske planote, ki ga je politična delitev prisodila Nepal, prav tako kot sosednji Mustang. Za tujce se je ta predel Nepala odprl še mnogo let pozneje kot kitajski del Tibeta, kar je po svoje čudno in ne vidim nobenega pametnega razloga za to. Vendar politika z zdravo pametjo tako ali tako nima nič skupnega. Ne glede na vse sva zakorakala v Dolpo in se po rdeči črti na zemljevidu pomaknila na predzadnji del najine poti. Preveval me je občutek, kot da sva zakorakala mimo Svetega Petra v nebesa.

Pa niso bila vse samo nebesa. Šest dni do jezera Poksundo sva bila ves čas nad 4000 metri, vmes pa prečila štiri prelaze, višje od 5000 metrov. Na pragu zime je bilo mrzlo, ledeno mrzlo, še posebej noči v šotoru pod visokimi prelazi so bile prava preizkušnja potrpljenja. Veter nama je vse dni prešteval kosti, zjutraj, zvečer, na prelazih, pod njimi. Bil je kot nadležna muha, ki te ne pusti pri miru, dokler je ne ubiješ. A vetra se ne da ubiti, samo sprijazniš se lahko z njim in mirno trpiš naprej. Pa vendar sva hodila kot v transu, zadeta od omamne privlačnosti in neizmerne lepote. Poleg skromnih obrokov dal bata sva se hranila z božanskimi razgledi na pokrajino, ki jo je uredil in za nas oblikoval Bog, neprekosljivi mojster, oblikovalec tega Stvarstva. Ljudje pa, ki jih nisva srečala veliko, so pravo nasprotje surove pokrajine, njena sol in začimba, topli in prijazni.

Santa se zdi zapuščena in prazna in mrzla in vetrovna. Tibetanski piš poje strašljivo pesem osamljenosti in zgubljenosti v nekem svetu, kjer nimamo kaj iskati. Tako mi je pri srcu, ko se spuščam v globino.

Ozke ulice so prazne, nobene svetlobe ni, s težavo slišimo le drug drugega. Nimamo nobene ideje več, kje in kako bomo preživeli noč. Nosači s šotorom so nekaj ur zadaj, njihov prvi dan je res peklenški. Še dve hiši slutimo nekaj deset metrov stran. Hitimo naprej ... Ali vidim prav? Gibanje ljudi ... Silhueta moškega in ženske z otrokom na eni strani in košem na drugi strani ramen. Srečna se spustim v njihovo skrito domovanje, ki ga ne bi nikoli našli, če bi se zgrešili le za nekaj minut. Hrup pred vrati me je prebudil iz dremeža. Gospodar je opazil mojo težko glavo in mi prinesel odejo, da sem se lahko pokril in malo zadremal kar v polsedecem položaju. Nosači so končno prišli. Kanča je samo pokukal v prostor, povedal, da so tu, in izginil. Po pogovoru na terasi pred vhodom sem sklepal, da nama postavljajo šotor. Z največjim veseljem bi zaspal kar tu, v toplem prostoru, na tleh ali kjer koli, samo da mi ne bi bilo treba ven v mrzel šotor. Vendar so se moje zle slutnje uresničile. Kanča, zadovoljen, da smo se končno vsi zbrali okrog ognjišča, pove, da so nama kar na terasi postavili šotor.

"Kje pa je stranišče?" vprašam zaradi nočnih potreb. "Stranišča pa nimajo!" odgovori Kanča, potem ko z domačinoma izmenja nekaj besed. Na moj začuden pogled doda: "Kjerkoli zunaj na terasi." Upam samo,

da mi ne bo treba na veliko potrebo, preden zapustimo to gostoljubno prebivališče.

Že od hiše, ki smo jo zapuščali dokaj pozno, so se v daljavi videli ključi ceste, izginjajoče v oddaljenem kanjonu. Več kot dve uri smo hodili do ožine, ki jo je voda izdolbla v dolgih tisočletjih. Soteska je bila čudovita, skrivnostno obdana s peščenimi stolpi, katerih senca je dolgo zakrivala konjenike v počasnem drncu. Kot bi bil tu posnet kulturni film naše mladosti, Vinetou, se je zdelo, ko so jezdec prečkali viseči most v najožjem delu kanjona. Kolono oslov z gonjanci na konjih smo srečali na prelazu, visokem 5120 metrov, v svetlobi zahajajočega sonca oranžnih odtenkov, s kot nož ostro zarisanimi grebeni na ozadju prvih zvezd, znanilk teme in hladu.

"Andrej, zaradi te lepote, ki jo zdaj doživljava, je bilo vredno iti na pot, kaj praviš?" očarana strmim v dih jemajoč pogled.

Ne odgovorim. Mogoče bi moral, pa saj me Marija pozna. Zdi se mi, da je njeno vprašanje dovolj in da je lepota, ki jo doživljava, dovolj dober odgovor. V zadnjem dihu svetlobe umirajočega dne, ko niti ne vem, ali je svetlo od slovesa dnevne svetlobe ali od prihoda neskončnega števila zvezd na vedno temnejše nebo, se po dolini vije srebrna nit, na katero se navezujejo še nekatere tanjše iz stranskih dolin. Reke, ki jih je mraz vkoval v led. Zamrznjene srebrne niti in mraz bodo najini spremljevalci v naslednjih dneh.

Nisem se še znebil neprijetnega občutka, ko smo se pri prečenju zamrznjene reke skušali delati čim lažje, da se pod nami ne bi zdrobil ječeči led in bi pristali v ledeno mrzli vodi, že smo pred novo preizkušnjo. Kanča skuša prečiti glavni tok doline na najširšem delu, kjer se voda najbolj razlije. Nekaj časa balansira po zamrznjenih otočkih, dokler se mu ne udre in se komaj reši na kopno. Hodimo navzdol po bregu kot maček okrog vrele kaše. Zdaj ne iščemo več zamrznjenega prehoda, ampak najprimernejše mesto, kjer bomo prebredli ledeno mrzlo reko. Nosači se hitro odločijo in so že vsi na drugem bregu, ko se z Marijo približava preizkušnji. Ponošeni in raztrgani športni copati na bregu ponudijo popust pri prečenju. Najprej si jih natakne Marija. V copatih je ne bode v podplate in je neverjetno hitra. Tudi sam nimam težav. Še preden si na drugi strani nataknem nogavice in potem obujem čevlje, reka naenkrat naraste, tok postane hitrejši in poln ledenega drobirja. Kaže, da se je nekje zgoraj podrl leden jez, ki je zapiral pot vedno večji količini vode, taleče se pod sončnimi žarki. Reka je naenkrat postala neprehodna. Tekmo smo dobili za vsega nekaj minut.

Vas Charka Bot je razvlečena. Privlači me, ker se počutim kot takrat, ko sva z Andrejem leta 1995 po vzponu na Čo Oju obiskala Lhaso in okolico. Drug svet, kot bi slutila še četrto dimenzijo življenja, ki ji ne vem imena. Tudi dogajajo se nama take stvari. Dolgo pešačenje po prazni cesti ustavljajo orientacijski

Pokrajina Mugu je zelo podobna slovenskemu sredogorju.

Foto Andrej Štremfelj

Najvišja točka trekinga okoli Manasluja, prelaz Larke La. "Ali narediva eno sliko, ki bo malo drugačna?" Arhiv Andreja in Marije Štremfelj

zapleti. Ljudi srečamo redko, a vedno so pravi čas na pravem mestu, da zakorakamo v pravo smer. Po treh urah prehodov skozi ozko bučečo sotesko in vzponov nad razlito ravnico nimamo pojma, kam. Naselje je kilometre stran, nad nami pa prelazi, drug za drugim, kot bi se vsi vrhovi postavili v sinusovo krivuljo. A samo eno sedlo je pravo. Ko že begamo malo levo in malo desno in se pišejo temni scenariji za zaključek dneva, se iz nič pojavi angel varuh v obliki pastirja in nam pokaže pravo sedlo ter opiše pot do vasi Dho Tarap. Pričakujemo čredo jakov, od koder naj bi se vračal naš rešitelj, pa naletimo le na enega orjaka. Verjetno je bil preveč divji, da bi ga gnali v vas. V neskončno dolgem dnevu prečimo Chan La, 5378 metrov visok prelaz, ko se ura bliža peti in nam ostane le še ena ura svetlobe. Zahodi prekašajo vsako predstavo o lepoti, tokrat pa nas svetloba zvezd popelje mimo nomadskega tabora z desetiniami koz v Dho Tarap. Šele jutro razkrije barvito vas, kjer ta dan v nošah in z okrašenimi konji odhajajo na semenj.

Planina Danigar je v vodniku predstavljena kot najlepši taborni prostor na celi poti. Na fotografiji so lični šotori postavljeni sredi zelene travnate preproge, ki se izgublja v belih pobočjih šeststisočaka v koncu doline. Mi pa smo z nočjo v vedno ostrejšem mrazu postavili šotor na porjavelih travah na robu sveže snežne preobleke, v katero se je zavil prelaz Bagala La. Danes sem dokončno spoznal, da bomo v vedno ostrejših zimskih razmerah s slabo opremljenimi in počasnimi nosači le stežka nadaljevali pot čez naslednje prelake proti severu. Nezavedno me je to težilo in jezilo obenem. Načrt za naslednje dni se je začel podirati kot hišica iz kart. Črv jeze je vso noč razžiral mojo samozavest, pri čemer so mu na pomoč priskočili še mraz, ki je grizel do kosti, nočno vstajanje za praznije mehurja in večerni pogled na zasnežene grebene nad taborom, kjer nisem našel primernege mesta za jutranje prečenje grebena na poti v sosednjo dolino. Šele lepota naslednjega dne in srečanje z domačinoma, ki sta s tremi konji sestopala z zasneženega

prelaza, sta me popolnoma pomirila. Še vedno sva našla rešitev, jo bova pa še tokrat, sem razmišljal na strmi poti globoko v dolino. Po dolgem času smo se spustili pod 4000 metrov, kar se je poznalo tudi pri temperaturah. Dober občutek, ko sva spet hodila po gozdu, je povečal še večerni pogled na jezero Poksundo.

Veni od nepalskih raziskav je jezero Poksundo najlepši kraj v državi: v deželi, kjer leži najvišja gora na svetu, kjer se jezera, kot je Gokyo, kot smaragdi spogledujejo s cvetom sedem- in osemtisočakov ... Kjer se Ribji rep ogleduje v jezeru Pokhara.

Prihod v vas Ringmo ob tem biseru je v nočnem času dovolil opazovati le odsev zvezdnega neba na vodni gladini dolgega jezera. Ta dan sva se odločila, da z nosači ne nadaljujemo poti čez prelaze na severu do mesta Gamgadi. V teniških copatih, brez rokavic in čelnih svetilk ter brez derez smo zadnje zasneženo sedlo nad 5000 metrov prečili le s težavo. Vremenska napoved pa napoveduje poslabšanje vremena. Na tej višini to pomeni sneg in veter. Vsi trije nosači so krasni ljudje, a hitrosti in opreme Nime in Norbujaja žal nimajo. Zajamejo me občutki obžalovanja zaradi spremembe ekipe.

Dan počitka potrebujemo vsi. Dolgo spanje, dolgi pogovori, dolgo pohajkovanje ob jezeru, dolgo strmenje v nepopisno lepoto mogočne vode... Da, prav to potrebujeva prav zdaj, da se prikrade občutek, da je vse v najlepšem redu. Spreminjajoče se barve jezera privabljajo spomine s celega sveta: zamolklja modrina Jadrana, sveže zelena Soča, motno zelenilo Pacifika, božajoči odsevi potopljenih senc jesenko obarvanih, nad vodo segajočih dreves. Fotografirava, da se lepota ne izgubi v stoterih spominih, ki jih že nosiva s seboj, in še stoterih, ki prihajajo.

V nadaljevanju poti nas spremlja lokalni vodnik. Tokrat vemo le to, da nas čaka prehod čez pettisočmetrsko sedlo, ki ga nihče ne pozna. Le redki tujci zaidejo na to področje, obet snega in megle pa je precej realen. To pa ne pomeni, da tod ni ljudi. Dobro naseljena dolina kipi v jesenskih pripravah na njivah in pašnikih. Ko gozdna meja izgine, rdečerjave trave obraščajo za domačine pomembno karavansko pot. Sto metrov pod sedlom nas ustavita noč in mraz. Nekaj jakovih iztrebkov je premalo, da bi se ogreli ob ognju. Še dobro, da imava vodnika Kanča. Poskrbel je za gorilnik in plin. Modrina ognja obljublja hrano za večerjo in za zajtrk. Neprijazno jutro se razvleče v dopoldan, ko dosežemo zadnji prelaz na Veliki himalajski poti, višji od 5000 metrov. Nosači so razposajeni kot otroci, ko številnim drugim dodajo še svoje molilne zastavice.

Mugu

Groba kamenina z neenakomerno nasutim kamenjem otežuje hojo navzdol ves dan do prihoda v vas Hurikat. Andreju se je vnela pokostnica na golenu in le trma ga potiska naprej v naslednjih petih dneh, ko se v daljavi pokaže kraj Gamgadhi. Ves čas hodimo po gosto naseljeni pokrajini, kjer se blagostanje večjega dela prebi-

valstva prepozna v velikih hišah, dobrem dal batu in gostoljubnosti.

Proti Gamgadhi postaja bolečina vse hujša, tako močna, da me popolnoma okupira in misli je nemogoče speljati kam drugam. Nobena lepota me ne gane več in za noben pogovor nisem. Najraje vidim, da me nihče ne ogovarja, da se nikomur ne smilim, da lahko hodim sam zase in tiho trpim. Zaprem se v svoj svet bolečine in mehanično premikam noge.

Odkar sva zapustila Kathmandu, tako velikega kraja še nisva videla. Andreja bolečine pestijo tako zelo, da se odločimo za počitek. Privoščiva si izlet in za ta dan zapustiva svojo rdečo kačo na zemljevidu. Obisk jezera Ra – Ra je bogato darilo za nosače in tudi za naju. S konjem prejavava kratko razdaljo od džipa do obale. Turistično zelo oblegano jezero ima tokrat le redke obiskovalce. Turisti so večinoma Nepalci. S sladko vodo najbogatejše jezero v tej deželi je tudi njihov romarski cilj. Srečanje z mladim nemško-avstrijskim parom je presenečenje in nama polepša večer. Tudi onadva sta na Veliki himalajski poti. V Gamgadhi počivata že tretji dan, saj imata prebavne težave.

Karnali koridor, pokrajina ob reki Karnali, ki izvira na skrajnem severozahodu dežele v gorah na meji s Tibetom, je najrevnejša pokrajina v Nepal. Vasi na poti od Gamgadhi naprej, posejane po pobočjih nad našo potjo in pod njo, so že na videz zelo skromne. Gledano od blizu pa revščina bode v oči. Vasi, zgrajene v enakem slogu kot v Dolpu, se razlikujejo od teh v vsem preostalem. Hiše so manjše, bolj vegaste, bolj umazane, našarjene z vsemi mogočimi predmeti, ki jih je uporabnik pustil prav tam, kjer jih je nehal uporabljati. Pogosto se večina hiš drži skupaj, brez vmesnih ulic, kot bi se naslanjale druga na drugo v strahu, da se bodo brez opore podrle. Tudi ljudje so drugačni kot v drugih predelih dežele. Na poti skozi vasi so nas opazovali brez nasmeha na obrazih, tako značilnega za Nepal, z motnimi očmi, v katerih ni bilo žara življe-

Počitek za dudča in pogovor z domačinkama
Foto Andrej Štremfelj

V vsej revščini ob reki Karnali ta dva otroka predstavljata višji sloj prebivalstva.
Foto Andrej Štremfelj

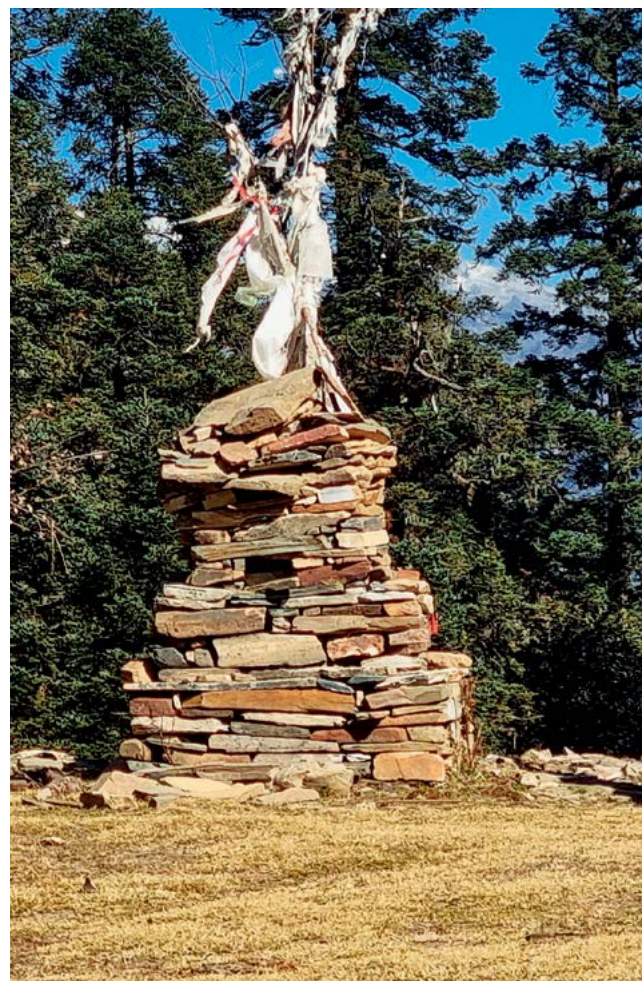
Opazila sva še eno posebnost. Vse dni najinega pohoda po tej žalostni in ubožani pokrajini nisva videla nobenih verskih znamenj, tako značilnih za Nepal. Ni bilo ne budističnih zastavic ne čortenov, niti hindujskih pagod ali kipov njihovih bogov. Samo sem in tja kakšna groteskna maska na pročelju hiše, ki je samo še poudarjala brezup pokrajine. Odsotnost vere v nekaj nadnaravnega, večjega, večnega tudi v izobilju vodi v obup in brezizhodnost, kaj šele v krajih take revščine, kjer se vedno lahko naletiš na gobavost. V dopoldanskih urah tretjega dne hoje od Gamdagija se vedno hodimo mimo revnih domovanj, kjer na pragu sedijo matere in kažejo na trebuščke svojih otrok, napihnjenih od lakote. Od kosila in le nekaj grap naprej pa se vse spremeni. Vasi se držijo druga druge, polja daleč v dolino so obdelana in pridelki pobrani. Hiše z modrinimi strehami in velikimi okni so domovanja zadovoljnih ljudi. Od kod vendar taka razlika? Ne razumem. V prihajajočem mraku se ob ognjih zbirajo družine in njihovi prijatelji. Ustavljajo nas, sprašujejo, kaj nas je privedlo sem, na konec sveta. Gostoljubni so ... Da, Kanča ima dovolj dela, da vse prevede. Počasni smo, le ko nas zaustavi dolga kolona oslov. Na hrbtu vsak nosi dva kosa pločevine za pokrivanje streh, ki jim segata čez glavo in onemogočata pogled naprej. V najožjem delu prepadne poti, kjer bi bil vsak padec usoden, slabo pritrjen tovor skoraj zgrmi navzdol. Na drugem bregu kanjona, prav nam nasproti, delavci v strmem pobočju, ki brez prekinitve pada v deročo reko Karnali, brez čelad kopljejo novo cesto. Tu pa tam kakšna glasna eksplozija še dodatno prestraši živali, ki

nja, ampak vdanost v usodo, v raztrganih in umazanih oblekah, z umazanimi in zgubanimi obrazi, ki jim ni bilo mogoče določiti starosti. Brezup je vel v vaseh in počutil sem se nelagodno.

Toda pokrajina ima vse, kar imajo druge pokrajine: polja na številnih terasah, vodo, ki teče po dolinah, ugodno podnebje za pridelavo ... Vendar je za spremembo treba kaj storiti, ne pa samo obupano čepeti na svojem pragu in čakati na pomoč. Ljudje so najbolj prizadeti zaradi pomanjkanja pitne vode in nedohranjenosti, kar vodi v številne bolezni.

Osupljivo revščino sta maoistična (komunistična) revolucija in z njo povezana državljanska vojna samo še poslabšali. Prav sloj ljudi, ki jim je bila revolucija namenjena in jim je največ obljubljala, je pustila na cedilu. Kako znana zgodba! Država ima rada revne, neizobražene ljudi, ker niso kritični in ne postavljajo neprijetnih vprašanj, ki se tičejo razporeditve desetih milijard pomoči, ki prihaja iz tujine.

Še najini nosači, vsi trije iz vzhodnega dela Nepala, ki je nekajkrat bolj razvit od zahodnega, so bili presenečeni, da v njihovi deželi vlada taka revščina. Pet dni smo hodili do Simikota. Pogosto ni bilo na voljo leče za dal bat, ni bilo čaja niti kakršne koli moke za pripravo čapatija. Poleg riža je bila večkrat samo redka krompirjeva juha, v kateri so plavali drobci zdrobljenega fižola.

za vasi, ki ostajajo za nama, predstavljajo edini transport.

Poleg Hilse je Simikot gotovo najpogosteje izrečeno ime kraja na naši poti. Ima letališče in sem se bomo vrnili, ko dosežemo mejo s Tibetom. Ni tako velik, kot sem pričakovala, a ima vse, kar potrebujeva, tudi bankomat. Lastnik gostišča nas sprejme z zanimanjem, ko izve, da sva na Veliki himalajski poti. V tem kraju vedo, kaj to pomeni, sem se stekajo vsi pohodniki ... Tisti, ki prehodijo pot v enem zamahu, in drugi, ki opravijo z njo v več delih, pogosto tudi v več letih.

"Takih, kot sta vidva, ni veliko. Z malo truda bosta dosegla Hilso v treh dneh," naju lastnik lodga razveseli po pogovoru z Kancho in po ogledu vremenske napovedi. Vreme se bo spremenilo, to pa tukaj v decembru pomeni veter in sneg in neprehodne ceste.

Šest dni sva razpolovila. Dovolj bi bil en nosač, pa sta si oba želela doseči zahodni rob Nepala. Odlično! Po dveh dneh hoje, več kot trideset kilometrov in 1500 metrov vzpona in sestopa vsak dan, sedimo ob ognjišču mlade družine v Yari. Saudzi v teh večernih urah odhaja v Hilso.

"Morda pa se jutri vrača," pogledam vodnika in v nekaj minutah je načrt pripravljen.

Počakal nas bo, da prehodimo še zadnjih sedemnajst kilometrov in se vzpnemo še zadnjih osemsto metrov do sedla, ki nas z višine 4107 metrov spusti na ravnico, kjer se priključimo kačasto zviti in s številnimi snežnimi zameti prekinjeni cesti. Tam spodaj, v dolini, pa reka, ki loči gromozanske stavbe Tibeta od mejnega kraja Nepala, Hilse.

Ganjena sva, že tukaj se objameva, fotografirava in se veseliva vročega čaja v Hilsi.

"Andrej, poglej konvoj kamionov, ki zapuščajo Hilso. Tudi naš je med njimi!" poskušam pritegniti pozornost fantov, ko zadnje dvestometrsko pobočje krajšamo z bližnjicami. Načrt je pripravljen takoj. Kanča in eden od nosačev se spustita na cesto, z drugim pa hitiva v Hilso, o kateri sem sanjerala in si ves čas zamišljala scenarije o čustvenem zaključku Velike himalajske poti in družbi vodnika in nosačev.

Zdaj vsi trije hitimo v vas do mosta in glavne ulice. Dopolnjeno je. Vse do zadnjega metra. Kljub nervoznemu mahanju Kanche, da nas konvoj čaka sto metrov više, si vzameva nekaj minut.

Posnamemo kratek video in napravimo nekaj posnetkov. Občutek pa kot na prenekaterem visokem vrhu: veselje, da nama je uspelo, veselje, da nama nekaj časa ne bo treba hoditi, če pohitiva in ujameva konvoj. Prav zato je navdušenje kratko in bo zavedanje uspeha prišlo z zamikom. To sem pričakoval, vendar si nisem znal predstavljati, da bo zamik tako dolg. Še danes, ko to pišem, se včasih spogledava: "Marija, a veš, da sva res prehodila celotno Veliko himalajsko pot v enem zamahu!"

Želja je vznikla že dolgo tega, potem je tlela in pepel vseh drugih obveznosti in želja jo je že nekajkrat skoraj pogasil. Potem pa sva se odločila skoraj hipno, odšla na pot brez posebnih priprav in načrtovanja in prišla do konca. Od te poti sva pričakovala veliko, dobila pa sva še več. ●

Skupina sedemtisočaka Saipal s prelaza Ghurchi Lagna, 3445 m
Foto Andrej Štremfelj

Zvezdana Bercko

Drugam in drugače, s smehom in dobro voljo

Pogovor z Matejo Gerečnik in Jeleno Justin

Nekako si nismo mogle predstavljati, da bi se tri gornice o gorah za gorniško revijo pogovarjale nekje v dolini. Ker se nam za daljšo turo ni uspelo časovno uskladiti, je padla ideja: "Pa pojdi z nama na Jošt!"

Za Matejo Gerečnik in Jeleno Justin je namreč Jošt nad Kranjem dnevna *pošihna* rutina, kak dan se nanj povzpnete tudi večkrat. In res sem šla. Dan je bil precej moker in turoben, a vseeno me je presenetilo, da nismo srečale nikogar. Nisem iz teh koncev, a sem si vendarle predstavljala, da je Jošt kot hišna gora Kranja precej bolj obljuden. A sta se puncji le smejala: "Pa ne na najinih poteh!"

Jelena in Mateja svojim potnikom pokazeta Dolomite, kakršnih množice turistov ne poznajo.

Arhiv Mateje Gerečnik in Jelene Justin

Mateja in Jelena najraje hodita tam, kamor drugi ne gredo. Drugam in drugače je njuno vodilo, ki ne velja le za Jošt, ampak sta ga nadvse uspešno prenesli tudi v svojo agencijo *Hike & Chill*, s katero sta dodobra prevetrili slovensko ponudbo organiziranega pohodništva in trekingov. Tržno nišo sta našli v krajših izletih, ki ne zahtevajo več kot dan ali dva dopusta, in ciljih, ki so večini ljudi manj znane ali celo

povsem neznane. Nikakor pa niso nezanimive. Nasprotno, Mateja in Jelena majhne skupine pohodnikov vodita po gorskih poteh, večinoma v sosednjih državah, kjer velikokrat ne vidijo žive duše, zato pa toliko več neokrnjene narave in razgledov, ki odmevajo še dolgo po vrnitvi domov.

Ker smo že na vrhu Jošta, začnimo kar z njim. Je to le vsakdanji trening ali se tudi v tem – za vaju zgolj hribčku – skriva kaj več?

Mateja: Zame je Jošt trening. Ne vzame mi veliko časa. Zastavim si letni cilj, to je 365 vzponov, in potem jih, pač glede na razpoložljivi čas, nabiram. V štirih letih, odkar sem se preselila v Kranj, se jih je nabralo že več kot tisoč. Zavedam se, da moram biti pri tem, kar počnem, trenirana. Pa tudi sicer si rada zastavljam ambiciozne cilje.

Jelena: Tudi meni je Jošt trening, treba je vzdrževati kondicijo. Priznam, da nimam tako ambicioznih ciljev kot Mateja, se pa trudim vsako leto vsaj približno doseči enako število kot preteklo leto. Kakšno leto uspe, kakšno leto tudi ne.

Od kod izvira vajina ljubezen do gora? Jelena, ti si odrasla pod hribi, v Kranju, pa tudi ti, Mateja, si iz hribovitih krajev.

Mateja: Gričarskih. Iz Kisovca. Ti začni, Jelena, ti si prej začela hoditi v hribe.

Jelena: V mladih letih sem igrala košarko, za gore pa sem bila prepričana, da drži rek "Gora ni nora, nor je tisti, ki hodi gor". Potem sem se začela počasi spoznavati s hribi in hitro sem jih vzljubila. Ampak ravno ko sem bila prepričana, da imam že toliko izkušenj, da se mi ne more nič zgoditi, sem doživela hudo nesrečo, ki mi je spremenila pogled na življenje. Po nesreči sem hodila samo po zavarovanih poteh, ker sem se le tam počutila varno. Potem sva se na turi na Grintovec s skupnim prijateljem spoznali z Matejo in se takoj ujeli. Sami sva nadaljevali z raziskovanjem, v zadnjih letih predvsem izven domačih meja.

Mateja: Tja do štiridesetih ali še malo čez sem bila običajna gospodinja, z družino in službo. Sem bila pa vedno športni tip, vsak popoldan sem pretekla vsaj pet kilometrov in v kolektivu so me že takrat označili za čudno – kot da na *sihtu* ne delamo dovolj, greš ti še *laufat*?! Ko sem zamenjala službo, sem spoznala Lidijo, ki je z bratom Boštjanom veliko hodila v hribe. Tudi mene sta vpeljala v gorski svet, za kar sem jima zelo hvaležna. Bolj ko sem se čutila sposobno nekaj prehoditi, raje sem imela gore. Prav zastropila pa sem se, ko smo so lotili raziskovanja novih poti in brezpotij. Potem so me v društvu vprašali, ali bi bila vodnica, očitno so v meni videli neki potencial. Tako sem šla na usposabljanje, pridobila sem licence za takratne kategorije A, B in D. Ko sva se spoznali z Jeleno, so bili otroci že tako veliki, da so lahko konci tednov postali moji, in stvari so postale čisto preproste. Ni bilo več vprašanje, greva ali ne, ampak samo še – kam.

Koliko časa je zorela ideja za agencijo Hike & Chill?

Mateja: Pri meni nič ne zori. Ali kar zraste ali pa zgornje.
Jelena: Za lokalni časopis že dolgo pišem v Planinski kotiček, v katerem opisujem različne izlete. Marsikdaj me je kdo vprašal, ali bi jih peljala na kakšno turo. Pa sem odgovarjala, da ne, saj nisem vodnica. Ko sva se z Matejo spoznali, sem začela hoditi v hribe tudi z društvom in takrat sem sklenila, da če se bova odločili za tako dejavnost, bom šla še jaz na vodniško usposo-

bljanje. In zdaj imam licenco A, B in D oz. sem športni delavec 2, kot se temu zdaj reče.

Mateja: Za znanca, ki je imel agencijo, sem še v času pred korono vodila treking v Dolomite. In ko mene nekaj prime, me zlepa ne izpusti. Sem se že zmenila za naslednjo sezono, a potem se je zgodila korona. Po njej pa so se stvari začele razvijati v smeri, ki je čisto skregana z mojimi načeli. Ko sem enkrat slišala, "glavno je, da plačajo", sem si rekla, tukaj pa mene ne bo zraven. In nekega dne sem prav jezno razlagala Jeleni, ... da kako lahko delajo tako, meni denar ni vreden toliko kot to, da se imajo ljudje dobro, da jaz se tega ne grem ... In se naenkrat ustavim, jo pogledam in pravim: "Ti, a ne bi midve tega delali sami?"

In kar tako se je začelo?

Mateja: Ko je še Jelena pridobila vodniško licenco, sva konec leta 2020 naredili osnutek programa, ki je bil sestavljen iz najlepših nama poznanih poti. Jelena je naredila spletno stran in januarja sva program objavili. In že je prišla prva prijava! Sedela sem pri računalniku in nisem mogla verjeti: Nekdo se je prijavil na najin treking! In še zdaj se vsakič, ko pride kakšna prijava, slišiva in sva veseli. Prva sezona je bila še koronska, prvi treking sva morali odpovedati, potem pa sva startali s Paklenico in izpeljali vse. Za prvo sezono sva sklenili, da bova peljali tudi samo tri potnike, ker je bil najin cilj – čeprav samo trije zadovoljni, a če bo vsak vsaj še enemu povedal, se bo bazen širil. Potem

Na njihovih poteh ni gneče, zato pa toliko več neokrnjene narave in razgledov, ki odmevajo še dolgo po vrnitvi domov.

Arhiv Mateje Gerečnik in Jelene Justin

Mimo jezera
Stellisee proti
Gornergratu
Foto Jelena Justin

sva se sproti učili, kaj je v redu, kaj ni. Obe sva taki, da hočeva vse narediti popolno in še vedno iščeva prostor za izboljšave. To, da imava praktično vse trekinge polne, nama ni dovolj, vedno bi še nekaj več.

Podobnih trekinških agencij je veliko, ampak vse ponujajo bolj ali manj enake programe, iste cilje. Vidve pa sta zastavili precej po svoje. Kakšno vizijo sta imeli?

Jelena: Najina ideja je bila, da skušava potnikom ponuditi tisto, česar druge agencije nimajo. Če pa že slučajno imajo nekaj podobnega, bodo najine poti vodile na druge vrhove oz. po drugih poteh. V najinem programu niso in ne bodo Kilimandžaro ali Cinque Terre, pa Tri Cine, razen pozimi, a to je druga zgodba. Potnikom skušava odkriti dele naših sosednjih držav, ki so manj znani, v bistvu celo neznani. Letošnji novi program za Apenine se je napolnil v dveh mesecih, kar pomeni, da ljudi zanimajo cilji, ki niso znani, ki niso trofeje. Prav tako sva sklenili, da bova vsak najin treking, če se znajde v programu kakšne druge agencije, črtali. Kar nekaj sva jih že morali.

Vajini programi so plod vajinih raziskovanj, vse poti tudi sami prehodita, preden nanje popeljeta goste.

Mateja: Na kak cilj se peljeva tudi trikrat, štirikrat ali še večkrat, da ga temeljito raziščeva, da program sestaviva res optimalno. Kamor peljeva, pokaževa najlepše od raziskanega, vedno vpletava lokalno kulinariko, pri naju se vedno dobro in veliko je, iščeva nastanitve pri lokalcih. Hočeva dati celostno ponudbo.

Jelena: Na cilje greva večkrat tudi zato, ker hočeva prehoditi čim več poti, da imava tudi rezervni plan B in C, če je slučajno slabo vreme ali se zgodi kaj nepredvidenega. Da lahko potnikom ponudiva in pokaževa še kaj, da zapolnimo dan. Najlažje je reči, danes dežuje, ne gremo nikamor.

Mateja: Kar delava, delava zato, ker to radi delava, ni to najin osnovni vir prihodka. Delava, ker nama je to *fajn*, in se potrudiva.

Bila sem že nekajkrat na trekingih s Hike & Chill, še večkrat pa sem bila s kom drugim, tako da imam nekaj osnov za primerjavo. In res lahko zatrdim, da je vzdušje pri vaju nekaj posebnega. Sproščeno, polno smeha in dobre volje. Kako ga ustvarita? Delata načrtno ali taki pač sta? Ali pa imata zgolj srečo s potniki?

Mateja: To sva medve, to ni igra, taki sva. Vsaka na svoj način. Jaz sem po naravi taka, da družbo "gor držim". Jelena je drugačna, a mislim, da se ravno s tem, ker sva tudi značajsko zelo različni, tako dobro dopolnjujeva. Pa majhne skupine naredijo svoje, osebni pristop. Midve pol ure po tistem, ko potnike pobereva, že vse poznavava in kličeva po imenih.

Še nekaj se mi kot potnici zdi zelo pomembno – občutek varnosti. Pri vaju vem, da bosta poskrbeli, da bomo vsi varno prečili tudi težje predele, in nasploh dajeta vtis, da bosta obvladali vsako težavo, ki bi se morebiti pojavila.

Mateja: Ne moreš se imeti *fajn*, če te je strah. Varnost je zagotovo prva. Imeli sva že izkušnjo, ko so potniki

želeli, da jih nekam peljeva, ker je bilo v programu. Ampak ne, če pogoji niso za to, ne bomo šli na vrh. To jasno povem. Tudi zaradi takšnih ambicij in zahtev potnikov, ki bi prišli samo zaradi vrha, sva iz najinih programov izločili vse vrhove. V programu jih ni, vsaj tam ne, kjer bi lahko bili trofeja. Vendar pa gremo, če so pravi pogoji in če potniki želijo, tudi na vrh.

Jelena: Se pa potem zgodi, da imamo dolg dan, fenomenalno vreme, pridemo do kočice, daja jim pol ure pavze in potem vprašava, a gremo na vrh? Pa vsi odvrčajo poglede, ne, ne bi ...

Mateja: Na vsakem trekingu poskušam potnikom predati nekaj znanja, povedati, na kaj morajo biti pozorni, pokazem, kaj od prve pomoči imam s sabo ... Ko smo zadnjic krpjali v Nockbergih, sem vprašala potnike, koliko vas ima v nahrbtniku astrofolijo? Saj ne da bi morali skrbeti za to, jih imam jaz cel kup, a vendar – stvar, ki stane nekaj evrov in ne tehta praktično nič, ti lahko pozimi reši življenje. Enkrat je bila z nama zdravnica, ki veliko potuje, pa je ob pogledu na mojo opremo za prvo pomoč rekla, da še nikoli ni videla nikogar, ki bi imel toliko s sabo. Meni to pomeni priznanje, da se grem stvar zares, ne za denar. In še nekaj: ne vem, če ima še katera agencija dva vodnika, ker to je strošek, tudi vse ogledne ture so strošek. Ceneje je, če cel avtobus pelje študent brez licence. Na tem področju pri nas vlada anarhija, kar ni prav, ker gre to na račun varnosti potnikov. Potniki ne vedo, kaj vse bi morali preveriti. Ne trdim, da se nama ne more nič zgoditi, daleč od tega, ampak ne vem, ali ima še kdo tako pokrit varnostni vidik kot

midve. Vidim, da nama potniki zaupajo, ker s svojim obnašanjem kaževa, da veva, za kaj gre.

Vajini programi imajo označene stopnje zahtevnosti, da potniki vedo, kaj jih čaka, in lahko izberejo svojim sposobnostim primerno turo.

Jelena: Najini trekingi so taki, da vsak lahko najde nekaj zase. Vsak, ki je vsaj malo uhojen, lahko z lahkoto prehodi treking stopnje 2/5. To so fizično nenaporni, tudi tehnično nezahtevni trekingi, na dan naredimo 400–500 višinskih metrov, včasih še manj.

Mateja: Je pa tudi na dvojkah fokus hoja, ne želiva se iti turizma, res pa vedno pokaževa še kaj zraven. Tudi trojka za povprečno uhojenega ni problem, tja do 800 višinskih metrov naredimo na dan, pri štiricah in peticah pa ni več šale. Ti trekingi so za hribovce, za ljudi, ki imajo kondicijo, poznajo gore, znajo stopiti, kot zahteva teren. So pa vse poti tehnično nezahtevne, v najinih programih ni ferat, čeprav so zdaj moderne. Midve se osredotočava na cilje, ki jih ljudje ne poznajo, na poti, ki niso obljudene. Zadnjic smo se pogovarjali o tem, kako si predstavljamo življenje. Večina ljudi gre na hitri vlak in izstopi na velikih postajah ali na točkah instagrama. Meni pa je lepše iti na počasen vlak, se ustaviti v kaki vasi prej, poiskati lokalne cukrčke in si tam napolniti dušo. Na tak način deluje tudi najina agencija.

Pri hoji v skupini je zelo pomemben tempo hoje. Treking, na katerem moraš ves čas loviti sapo za zadnjimi v koloni, ki se ti vedno bolj oddaljuje, se ti najbrž hitro priskuti. Pri vaju te bojazni ni.

Mateja: Kot odgovorna vodnica moram vedeti, da bodo ljudje morali hoditi vsaj tri dni, in če se hočejo imeti tri dni fino, jih prvi dan ne smem skuriti. Tudi ni smisel trekinga, da nekam pridemo v dveh urah, če se imamo lahko pet ur lepo. Saj ne stojimo, imamo pa zmeren tempo, tak, da ga vsi v skupini zmorejo. Pa še ena stvar je zame pri vodenju zelo pomembna: voditi moram tako, da se nihče ne bo počutil kot najšibkejši člen. Če vidim, da kdo res ne zmore, ga dam v vrsto za sabo, ampak tudi to narediva prijazno, uvidevno. Odgovorno vodenje je, da vsi zdržimo tri dni in da smo, ko gremo domov, prijetno utrujeni, ne izmozgani.

Utirali sta pot tudi krpljanju, do nedavnega sta bili s svojimi zimskimi programi na krpjah unikatni.

Jelena: Sami sva hodili krpjat in sva rekli, kaj če bi to ponudili tudi drugim? Nabavili sva krpelje, da jih lahko posodiva, saj jih večina ljudi nima, in razpisali Nockberge. Prvič nas je bilo samo za en kombi, a vse punce so bile navdušene. Pokazali sva pristno krpljanje – takšnega kot je v Nockbergih, ni nikjer drugje. Potem sva dodali Dolomite in lani še Pale, južni del Dolomitov.

Mateja: Gre tudi za razvoj agencije. Tam nekje septembra se je sezona zaključila, do aprila je bila luknja. Zato sva začeli s krpljanjem, ki se je lepo prijelo. Velika večina ljudi pride krpjat prvič in vsi odidejo navdušeni. Počutijo se varne, tereni so taki, da vsi zmorejo in vriskajo. Celo taki, ki niso ravno zimski tipi.

Hike & Chill je postal znan kot agencija za ženske, čeprav to ni bil vajn namen. Res je sicer, da so na vseh potovanjih in pri vseh agencijah med potniki v večini ženske, a morda se katera za trekking z vama odloči prav zato, ker sta vodnici ženski.

Mateja: Zagotovo je to faktor. Z nama gre marsikatera ženska, ki je sploh prvič poskusila kaj takega. In če ji bom zagrenila zadevo, ji jo bom za celo življenje. Ali ni bolje, da pride domov navdušena? Tudi če ne bo šla več z nama, bo gotovo še kam šla. Omogočila sem ji dobro izkušnjo. Slabih izkušenj je v življenju dovolj, ni treba, da jo dobiš še na trekingu. Seveda pa nisva agencija za ženske in z nama hodijo tudi moški, res pa je, da večinoma na zahtevnejše trekinge. Očitno so krajši trekingi bolj pisani na kožo ženskam, za tri dni lahko gredo od doma. In morda imajo občutek, da bo šla zadeva bolj z "ženskim čutom", čeprav tudi jaz včasih zavpijem, če je treba. Nekdo v skupini namreč mora imeti avtoriteto, in če je nimam jaz, jo bo prevzel kdo drug. Vedno imaš v skupini koga z velikim egom, žal pa je to po navadi tisti, ki najmanj ve. In če ego, ki ne ve, prevzame avtoriteto, imam jaz težavo z varnostjo. Zato postavim pravila takoj: Tukaj imaš prostor, od tu naprej pa – ne!

Jelena: Še nekaj je treba vedeti: te agencije in njihovih programov ne bi bilo, če Mateja ne bi imela izdelane vizije z jasnim ciljem in če ne bi bila neusahljiv vir idej za nove cilje in programe. Vsaka dela tisto, kar najbolje zna in ve.

Mateja: Vloge imava razdeljeno karakterno in formalno. In to tako, da se sploh ne opazi. Ampak midve točno veva, kaj katera dela, ni si nama treba vsako jutro razdeliti nalog. Jelena zadaj odgara svoje.

Kakšni so vajini načrti za naprej?

Mateja: Nimava jih! Rekla sem, da bom to delala, dokler mi bo *fajn*. Dokler bom lahko dala sebe, z dobro voljo, z dobrimi nameni. Pa zdravje je pogoj, seveda, ena poškodba lahko hitro vse spremeni. Midve morava 24 ur na dan odgovorno živeti, biti psihično stabilni, fizično *fit* in brez poškodb. To je način življenja.

Jelena: Vse delava sami, od sestave programa, rezervacij, voženj, urejava spletno stran ... Le logotip nama je naredil akademski slikar Jože Trobec.

Moramo povedati tudi to, da v agenciji vse delata sami, in to ob vajinih rednih službah, in za trekinge koristita svoj dopust.

Mateja: Za trekinge in ogledne ture gre načeloma ves dopust, ostane morda še nekaj dni za družinski dopust, ampak tudi tam vedno kaj raziskujeva.

Pa ostane še kaj časa, da planinarita za svojo dušo.

Jelena: Ostane.

Mateja: Čas si najdeš za tisto, kar te zanima. Midve kot strastni gornici si *za lušt in gušt* privoščiva kake kompleksne, zahtevne, kombinirane ture. Še marsikateri dedec nama reče, ej babe, kapo dol. 🍷

Treking po
Schladminških
Turah je preizkus
kondicije.
Foto Jelena Justin

Najbolj vsestranski nahrbtnik.

Pohodniški nahrbtnik
Talon / Tempest

www.fastorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

Majda Debeljak

U korak s samoto

Med Trento in Triglavskimi jezeri

Z družbo smo se malce oddahnili na zimski Dovški Babi in pomežiknili slovenskemu Očaku. "Ležim na Bab, pa skoz' Lukno u Zadn'co vidm," se je zasmel prijatelj in vsi smo vedeli, da je to rekel že legendarni Joža Čop. "Si se pa ti že kaj razgledala po Zadnjici?" pa je vprašal le mene. Tisto leto je spet prišla na vrsto.

Z Ireno sva v juliju in avgustu povečali seštevku let in si zaželeli dvodnevne ture z nočitvijo na Prehodavcih. Stabilno vreme je kar trajalo in napovedovali so lepo nadaljevanje.

"Zasavska koča pa je že dalj časa *totalno* rezervirana, tudi zimski bivak. Ampak, vse vas bomo vzeli pod streho, kar pridita," je zatrdil glas tam iznad dva tisoč metrov.

"Pred sedmo zvečer pa vas ne bomo spustili v kočo," je bil poseben poudarek.

Hotela sem *pofehlat* vsaj za eno ležišče na *skupnih*, ker da že celo življenje plačujeva članarino PZS. Pa je bil tisti del že samogovor v prazno. Greva kljub zasedeni *bajti*? Seveda greva! Da bova malenkostno zmanjšali še okoljski vpliv, sva se odločili za javni prevoz in peš različico *Iz dolin do višin in nazaj*. Ker nama je to že priraslo k srcu! Prijazen šofer je uslišal prošnjo in ustavil na križišču za dolino Zadnjico. Ura je bila že bolj dopoldanska, ampak dneva je bilo še veliko. Najin načrt za ta dan pa, da do sedmih zvečer prilezeva tja gor, saj v kočo prej ne bo vstopa. Vmes pa bova skočili še na Zadnjiški Ozebnik. Veseli, da sva na izhodišču najine nove dogodivščine, sva si segli v roke.

Dolina Zadnjica se predstavi.

Foto Majda Debeljak

Zajenca

Kljub že dopoldanski uri in južni legi doline Zadnjice, ki ji domačini rečejo *Zajenca*, naju je objela vlaga potoka Zadnjice, ob kateri mahovje veselo opleta vsa debela in vejevje. Kmalu za odcepom poti na Kriške pode je v dno doline že sijalo sonce; na vse prijazne senošetne travnike in gozdičke, obnovljene stanove, ki služijo kot občasna prebivališča, na stare trentarske hleve. Ob klepetu in razgledovanju po okolici sva se po šodrasti cesti precej zložno in hitro povzpeli do zatrepa Na Planji, ki je na skromnih 1000 metrih.

"No, vidiš, Irena, od tod pa strmina vztraja vse do vrh Triglava. Tu v zatrepu se je kar skrtil najinim očem. Lahko pa izračunaš, koliko *višincev* bi nabrala. Od tod gre pot tudi na Dolič in Kanjavec, z Luknje čez Plamenice na Triglav, ali čez Bavški Gamsovec na Kriške pode," v zanosu razlagam. Irena, ki je prvič v Zadnjici, je brez besed ob pogledih na vse divje koticke in

Na hlevu v Zadnjici je obešena trlica za krmljenje drobnice.

Foto Majda Debeljak

veličastne stene Kanceljnov, Planje, Pihavca, Kanjavca, Vršaca, Ozebnika; Kanjavčeva stena meri kar 1400 metrov. "Lahko ti povem, kakšen je pogled navzdol s Kanjavčevih polic. Tamle gori smo enkrat gledali v ta divji konec in celo zapeli Kreslinovo *Od višine se zvrti, skrivaj me v svojo dlan... Krila so se mi stopila od strahu ...* Tako čudovita tura in nikomur se ni nič zvrtilo in nič stopilo," z veseljem pripovedujem stare zgodbe.

Proti Zadnjiškemu Ozebniku

Zaradi odmaknjenosti, in seveda zapore ceste, so ti dolinski predeli in vsa čudovito divja ostenja ostali življenjski prostor za mnoge prostoživeče živalske vrste, predvsem gamse in kozoroge, tudi za jelenjad. Neko jesen, bilo je oktobra v času *kozoprška*, smo tu med vrbjem šli tik mimo jelena in košute, ki sta bila tako zaljubljena, da se nista bala in nista zbežala. Pa saj je ljubezen močnejša kakor smrt pri vseh živih bitjih. Spomin mi priključuje še turo po jesenskem deževju, ko smo želeli na Lepo Špičje, a običajno suhe struge

nismo mogli prečiti. Pobočje je bilo ena široka hudourniška reka. Gremo pa na Gorenjsko! Vzpeli smo se na Luknjo, sestopili v Vrata in pod Galerijami do Aljažvega hrama na Dovjem. Tam pa se je *en Mojstrančan* pohvalil, da hodi k nedeljski maši v Trento, da ohranja kondicijo. Ne vem, če je vse verjeti *tem gorjancem*.

Ura poti iz doline pripelje do omenjene struge in nato desno skozi vrbje in rušje zavije v strmo korito Zadnjiškega Dola. Pod veličastnimi ostenji Vršaca in Ozebnika se pne serpentinasta pot, nekje vmes pa planinca čakata klopca in dober studenec. Z vodo sva nazdravili najinemu dnevu in se vzpenjali naprej proti prevalu Čez Dol. Ta povezuje glavno verigo vrhov od Triglava čez Kanjavec na grebene Lepega Špičja, Plasklega Vogla, Čela in Lanževica do Tolminsko-Bohinjskih gora. Greben je tudi razvodje voda Save in Soče. Pred dobrimi stotimi leti je bil to severni del in hkrati najvišje ležeče območje rapalske meje med kralje-

šeni smučar lahko odpelje z vrha skozi Zadnjico prav do konca ceste, skoraj 1500 *višincev*. Vrnili sva se na preval Čez Dol, 1630 m, in tam stopili na del Slovenske planinske poti, ki z Loga pripelje skozi Trebiški Dol čez stare planine Krotica, Lepoč in Trebiščina. Pregledati bo treba še svet iz enega Dola v drugega in zaokrožiti v barviti jeseni. Zadnji del poti prvega dneva je precej zložna mulatjera, pobočja so vedno bolj kamnita, v prvi plan pa vstopi Lepo Špičje. V dobri uri sva z enega prevala že na naslednjem, pri koči na Prehodavcih, na 2071 metrih. Ura je tri četrt na sedem, ko pokimava sosedu Ozebniku. Sedeva k množici že zbranih na hribčku. In čakamo. V celem dnevu nisva srečali nikogar, tukaj se kaže nasprotje. Kmalu se iz koč vsujejo ljudje, vsi z nahrbtniki. Slišati je mnoge svetovne jezike. Poglejmo skozi okno, kaj se dogaja v jedilnici. Vse mize so potisnili k oknu, nato še vse klopi proti mizam in vse pokrili z armafleksi. Mize in klopi so brž

Jutranja pajčevina
Foto Majda Debeljak

vinama Italijo in Jugoslavijo. Zaradi meje so vladale napete razmere, zato so Italijani v času med obema vojnama gradili gorska zavetišča in vojašnice; za njihovo oskrbovanje in namestitve topništva tudi veliko mulatjer. Z višin so lahko nadzorovali prelaza Vršič in Luknjo, pa tudi Triglav in Kanjavec ter bohinjske dostope do Komne in Triglavskih jezer. Prave visokogorske ceste, ponekod so obnovili tudi poti iz prve svetovne vojne, so še danes neverjetno dobro ohranjene.

Tik za prevalom Čez Dol nama je vegast kamnit močvirje nakazal slabo pastirsko stezico, desno navzgor proti Ozebniku. Gora kaže s te strani precej blago obličje. Za slabo uro in pol lahkega brezpotja je do vrha, ki je na 2084 metrih. Teren je ves prepreden z gamsjimi stečinami, tudi z ovčjimi, kar kažejo iztrebki. Vzpon ni težak, a treba je gledati tudi pod noge, saj se na neutrjnem terenu hitro obrne kakšen kamen. Vrh Ozebnika nagradi z izrednim razgledom na trentarske velikane, tudi na veličastno Triglavovo podobo. Nekoč sem tu gori izvedela, da se v dobrih snežnih razmerah izku-

zapolnjene z občudovalci gora. Nato položijo armaflekse še na tla, poslednji ljudje popadamo in zgodba tega dne je zaključena. Nama je pripadlo mesto v parterju, prva vrsta, za korajžo sva popili še vsaka požirek krepkega iz Irenine prsčnice. Prečudno nemirno noč smo preživeli vsi, tudi zeblo nas ni.

Premislek ob Dvojnem jezeru

Hitro, skupaj z rojstvom novega dneva, sva zapustili kočjo. Telo je bilo precej trdo in razbolelo, glava pa je dobro prenočila na nahrbtniku. Jezerska dolina, čeprav že tolikokrat občudovana, je bila v tistem zgodnjem jutru prav navdihujoča: skrivnostna svetloba, kraški svet skalnih skulptur, družbe macesnov in viharjih samotarjev, prebujanje ptic, meglice nad jezери, resni grebeni na obeh straneh doline. Na eni od sicer najbolj obljudenih poti v Julijcih je bilo vse še popolnoma mirno. Po dobri uri in pol sva v Koči pri

Triglavskih jezerih že v miru pozajtrkovali in popili jutranjo kavico. Nato pa še malce posedeli ob obali, v blagi tihoti jezera na 1683 metrih.

Skozi čase so pokrajino v Jezerski dolini spreminjale naravne ujme, še bolj pa človekove dejavnosti: gozdarstvo, oglarjenje, planšarstvo, nato gornišvo. Prvo kočjo gornikom je pri Dvojnem jezeru že davnega leta 1880 postavil avstrijski Turistovski klub, po prvi svetovni vojni jo je prevzelo Slovensko planinsko društvo z gospodarjem in prvim markacistom Alojzjem Knafelcem, vse od druge svetovne vojne pa zanjo skrbi Planinsko društvo Ljubljana - Matica. Prvotno kočjo so morali večkrat povečati, prenoviti. Že vse od leta 1920, ko so Dolino Triglavskih jezer zavarovali kot del Alpskega varstvenega parka, se je planinska dejavnost krepila in kmalu po drugi svetovni vojni postala množična. Pa saj je cela dolina ter lega kočje ob petem in šestem jezeru po vrsti res edinstvena!

*Dvojno jezero
v Dolini
Triglavskih jezer
Foto Majda Debeljak*

Pogled iz Zadnjice
na Kriške pode
Foto Majda Debeljak

Žal pa so se odgovorni le v besedah zavzemali za varovanje in ohranjanje okolja, v dejanjih je človekov vpliv močno rušil ekosistem. Množice so prihajale z dolinskimi pričakovanji in razvadami, osebe v koči je podleglo sli po dobičku. Najbolj pa so odgovorni *zamočili* leta 1991, ko so v jezero vnesli zlatovčico, penilsko ribo, ki se hrani s planktonskimi rakci in ličinkami vodnih žuželk. Zelo so se povečala hranila za rast rastlin in nitaste alge so se noro razmnožile.

"Da bi vsaj čim prej polovili te požrešne ribe," sva o krhkosti narave modrovali ob jezeru.

Nadaljevali sva z bolj roznato temo o botaniku Zoisu. Že leta 1785 je brat Žige Zoisa, Karl, blizu današnje planinske kočice ob Triglavskih jezerih postavil pravo raziskovalno postajo, ker ga je zanimala alpska flora na Kranjskem. Imel je srečno oko za neznane vrste rastlin, ki jih je pošiljal v določevanje botanikom na Dunaj in v Köln. Določili so mnogo novih vrst, med drugim tudi zvončnico in vijolico, danes obe poimenovali po Karlu Zoisu. Prirodoslovni muzej v Ljubljani hrani Zoisov herbarij, v katerem je na listih papirja shranil 2100 rastlin z latinskimi imeni. Prepričana sem, da je mladi Karl hodil tudi gori pod Štapce in občudoval ogroženo in drugod redko videno gorsko rožo, rapontiko. Ta zraste do poldruega metra, ima krepko dlakavo steblo, pritlehni listi so zelo bujni in mnogo daljši od stebelnih. Na meliščih pod Tičarico sva z možem rožo večkrat občudovala in fotografirala. Kadar so na začetku poletja zažareli cvetovi, veliki koški roznato vijoličaste barve, lepoto pa nama je bilo dano videti, sva bila srečna kot otroka. Če sva zamudila cvetenje, so odcveteli koški navduševali s svojo jesensko skromnostjo. Kot so naju z Ireno v današnjem jutru navdušili vsi grebeni gora, ki so odsevali v jezerskem svetu.

Lepota kamnitega sveta

Počitek je dobro del in veseli še enega sončnega dneva, sva se ločili od Triglavskih jezer, odločeni, da po drugih stezicah sestopiva nazaj v Trento, tokrat skozi dolino Vrsnik. S kratkim vzponom sva krenili proti Komni in se kmalu spustili v Lopučniško dolino, zakraselo konto z vegetacijskim obratom. To je dolina rečnega nastanka, a vode so jo že davno zapustile in ubrale poti v podzemlje. Od tam sva zagrizli strmo navzgor zahodno, po *salamensko* zaraščenem, vročem in razbitem kotanjastem svetu, ki ga kar ni hotelo biti konec. To je na zemljevidu sicer markirana pot, a v takem svetu je očem tudi kaj skritega ... No, uspešno sva se prebili na preval Velika Vrata, 1924 m, ki tudi lahko ponudi zgodovinsko zgodbo o nekdanji rapalski meji. Za naju pa je to bil simbolni mejnik v dnevu, vstop in izhod med znanim in neznanim svetom. Preval pošilja kamniti pozdrav brezpotnima dvatisočakoma: na jug Kalu, proti severu pa Čelu. Sredi prevala ostrmiva nad kamnito lepoto visokogorskega krasa: škraplje, žlebiči, razpoke, oblikovane v domišljajske oblike, razžrte skale, skrivnostni kotlički in kotanje. Stvarnik se je tu zelo izkazal! Prečkali sva starodaven prehod, prečka ga tudi markirana pot, ki privijuga sem gor vse od planine Za Skalo.

Par korakov za prevalom, na širnih kamnitih ploščah, je pri malici sedela petčlanska družina Francozov, na srečo smo se lahko sporazumeli v angleščini. Prišli so od jezerske kočice, sestopili bodo del po isti poti, ojoj, ... in naprej čez Komno v Bohinj. Njihov cilj so prav ti podi, saj jim je prijatelj že v domovini opisal to turo. Podobno pokrajino si predstavljajo le na Luni. Res posebna zgodba. Pomislim, koliko naših sploh ve za to razbrazdano planoto, za ta veličastna Vrata. Verjetno bo kdo od naših prej na Luni, kot pa zašel sem.

Globok sestop

Nadaljevali smo pot, vsak v svoj svet. Midve sva po delu poti še občudovali neverjetne pode, nato pa po strmem terenu sestopali severozahodno do široke vrtače Dola za Bajerjem. Tam je tudi markiran odcep poti, ki pelje čez Oslovo Škrbino na Komno, pozneje pa še en čez Lanževico na Bogatinsko sedlo. To precej divje prostranstvo je zadnja pregrada, ki ločuje Dolino Triglavskih jezer in dolino Soče, svet za ljubitelje gorske samote. Blizu tam lahko zaviješ zahodno, na planino Za Črnim vrhom, pa na Kaluder in dalje v Krnsko pogorje. Nekaj nižje, blizu obnovljene ovčje planine Za Skalo, 1510 m, se na vzhod odcepijo pastirske steze v mehko Travnikove doline, v svet izjemnega rastlinstva in čudovitih pejsažev. Izkušeni gorniki, pravi stezosledci, pa tam vstopajo še višje proti Plaskemu Voglu, Vršacu, Kuku in naproti številnim brezpotjem. Z mojim pokojnim možem sva se tudi večkrat zapeljala v trentarske klance; prevzeli so me zelo čustveni spomini. S kakšnim žarom sva tam iskala nove zgodbe v samotah Čistega vrha, se čudila na strminah Utra, ko sva ujela stezico na Veliko Tičarico, v Travnikovi dolini spoznavala njegove čare. Stari travnati kolovozi, vojaške mulatjere, pa steze, včasih kar struge, so naju vodili k zapuščenim planinam Dola pod Plazmi, V Plaze na visokih 1548 metrih, po čarobnemu Ravnemu dolu pod Lepo Špičje. Za varnejši povratek iz kakšnega zakotja sva s kamenčki naredila označbo v obliki puščice. Gorsko tišino v dnevu so popestrili le žvižgi gamsov ali svizcev. Le enkrat sva srečala navdušen par, ko sva šla V Plaze. Tistega dne naju je pri stanu *hudo okregala* belka, saj sva jo zmotila pri *crkljanju* z njenimi *kepicami*. Kako hvaležna sva bila, da se je oglasila, ker jih sicer ne bi opazila v kupu šare ob stanu.

Vijugasta steza je ta dan dolgo vztrajala čez strmino vrsniških gozdov, nato še ob potoku, dokler ni preprost mostič popeljal čez Vrsnico. Še precej slabega kolovoza je bilo pod lovsko kočjo Nad Zjabci, za posladek pa dobra ura asfalta.

"O, ti ljuba Vrsnica, kako zvesto naju spremljaš k Soči," sem pomislila.

"No, morda jo pa spremljava midve," pa rekla na glas. Irena me je malce sumljivo pogledala, če sem v redu.

"Ja, seveda, v redu sem. Ampak veš, hočeš nočeš, morava to gorsko mimobežnico spremljati do Malih korit. Vsaj tisoč *višincev* je! Ni druge!"

"Ti, a veš, da sploh nobenih hribovcev nisva srečali na poti, ne včeraj, ne danes. Še dobro, da nisva medveda," je čez čas pripomnila Irena.

"No, Francoze sva pa le videli," sem se ji smejala.

Lepi gozdovi pokrivajo dolino Vrsnika in segajo visoko v gore. V spodnjem delu je kar nekaj senožeti, na obrobjih pa so raztresene domačije. Le nekaj domovanj v višje ležeči Vasi na Skali je spet naseljenih, nekatera pa občasno obiskujejo počitnikarji. Cesta vrača življenje. S pogledi na mogočno kuliso trentarskih gora, posebno Bavškega Grintavca, ki kraljuje nad Sočo, so bili poslednji koraki malo lažji. Pri

Informacije

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot, na Zadnjiški Ozebnik nezahtevno brezpotje

Oprema: Običajna planinska oprema, čevlji z dobrim podplatom, pohodne palice

Sezona: Kopne razmere, najlepše jeseni

Izhodišče: Zaselek Na Logu v Trenti, po cesti v Zadnjico. Poleti vozi avtobus Bovec–Trenta–Kranjska Gora in obratno.

Koči: Zasavska kočja na Prehodavcih, 2071 m, telefon +386 51 614 781, e-pošta pdradece@pzs.si; Koča pri Triglavskih jezerih, 1685 m, telefon +386 40 620 783, +386 04 828 03 09

Prvi dan

Višinska razlika: Vzpon na Ozebnik (1464 m), spust na Čez Dol (454 m), vzpon na Prehodavce (441 m)

Časi: Log–Zadnjica–Na Planji 1.30 h

Na Planji–Čez Dol–Zadnjiški Ozebnik 3 h

Zadnjiški Ozebnik–Koča na Prehodavcih 1.30 h

Skupaj 6 h

Drugi dan

Višinska razlika: Spust s Prehodavcev do Koče pri Triglavskih jezerih (386 m), vzpon na Velika Vrata (366 m), spust v Vrsnik (1420 m)

Časi: Koča na Prehodavcih–Koča pri Triglavskih jezerih 1.30 h

Kočja pri Triglavskih jezerih–Velika Vrata 2 h

Velika Vrata–dolina Vrsnik–kamp Jelinčič 4 h

Skupaj 7.30 h

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1:25.000; Bovec–Trenta, Sidarta, 1:25.000; Triglavski narodni park, PZS, 1:50.000

Jelinčičevih se je hladilo tako zeleno pivo, dobili sva celo odejo in se *potuhnili* k reki. Popolnoma sva pozabili na hrup, ki se je spet oglasil, predvsem s ceste. Ja, zares sva se naužili samote in ne bo nama hudega, če se najina praznična tura zaključi malce glasneje. Še avtobus počakava in bova doma. 📍

Kamnita lepota

Foto Majda Debeljak

Triglavska jezera
Foto Dan Briški

Montaž
Foto Dan Briški

Franci Ekar

Donačka gora

Vrh Donačke gore, 884 m, ima pisano zgodovino. V prazgodovinski dobi je na vrhu stal tempelj keltske boginje Herte. V času rimskega imperija naj bi bil na vrhu Donačke gore, imenovane Mons Claudius, rimski tempelj sonca, posvečen Mitreju (perzijski bog sonca in svetlobe).

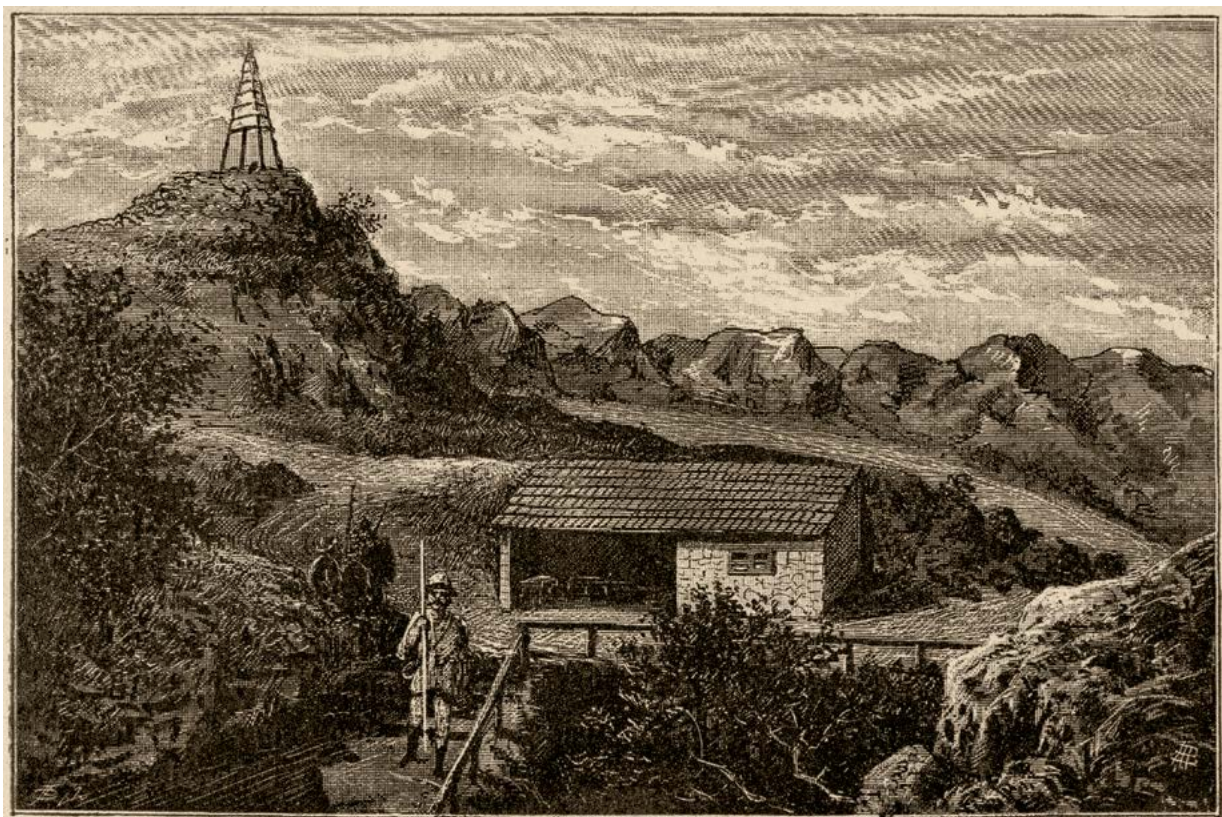
Na vrhu so v 16. in 17. stoletju v času turških vpadov kurili kresove, ki so opozarjali na prihod turške vojske. Na tem mestu so v 16. stoletju postavili manjšo cerkev sv. Donata. 6. avgusta 1741 je strela med mašo udarila v cerkev in pri tem ubila 59 ljudi. Cerkev je bila poškodovana, vendar je niso obnavljali, ker je bila lokacija preveč izpostavljena. Pozneje v letu 1884 ÖeTK postavil prvo planinsko kočo poimenovano po Ernestu Frölichu. Stala je približno 20 metrov jugovzhodno od vrha, na katerem je zdaj postavljen križ, ki so ga prvič postavili v leta 1934. Dunajčan Ernest Frölich je že leta 1838 opisoval tamkajšnjo čudovito naravo in razglede ter ruševine cerkve na gori. Dr. Frölich je leta 1853 prvi trasiral in markiral pot na vrh Donačke gore. To je bila prva markirana pot v naših gorah.

Za kočo, ki je po razpadu monarhije pripadla SPD, je bila ÖeTK izplačana odškodnina, SPD pa jo je predal v upravljanje Rogaški podružnici SPD. Ker

je bila koča na vrhu Donačke gore majhna in v slabem stanju, je začela Rogaška podružnica SPD že takoj po dodelitvi v dvajsetih letih obnovo in je povečala obstoječo prvo kočo. Dokončanje planinske koče na Donački gori in odprtje je bilo 26. maja 1929.

"Nova" planinska koča iz leta 1929 na vrhu Donačke gore je bila 1943. požgana. Po drugi svetovni vojni koče na vrhu Donačke gore niso obnovili. Planinsko društvo Sloga Rogatec se je odločilo za gradnjo novega planinskega doma. Leta 1974 so se odločili za iskanje nove lokacije pod vrhom Donačke gore. Izbrali so Polajžarjev travnik na Sedlu pod vrhom Donačke gore, 586 m. Med leti 1977 in 1980 so zgradili pritličje koče in dostopno cesto. 23. junija 1984 je bil novi dom dograjen in odprt. Poimenovali so ga "Rudijev planinski dom" po zaslužnem domačinu, kulturnem in športnem delavcu ter dolgoletnemu članu Rudiju Lebiču. Poudariti moram, da sem pri tokratnem raziskovanju kar nekajkrat našel zapis: "ÖeTK je bil vedno prijazen in spoštljiv do domačinov in Slovencev." ◉

Prva koča na Donački gori leta 1884, ki jo je postavil ÖeTK z Dunaja in jo objavil v časopisu ÖeTZ leta 1884. Vir arhiv ÖeTK

Turen/Monte Torre, 1742 m

Vzhodne
Karnijske Alpe

Turen je večini nepoznana gora. Dviga se nad avtocesto v Kanalski dolini, zato ga lahko zmotno zamenjamo za še enega od mnogih neimenovanih stolpičev na okoli. Vrh sicer ni prostran, zgornji del je ruševnat, je pa na vse strani prepaden in vzpon nanj je posebno doživetje ter izziv vsem tistim, ki iščejo neznane poti in divjino. Globoka in prepadna grapa ga vzhodno ločuje od Šinavca, še ene divje gore na tem območju.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, zahtevno brezpotje od poti št. 523 do vrha. Začetni del označene poti vodi po razdrtem pečevju, zato pazimo na stabilen korak. Pri sestopu je orientacija do stika s potjo št. 523 zapletena, saj na nekaterih mestih sledi poti praktično ni. Zato si velja že ob vzponu zapomniti potek poti.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: 1139 m

Izhodišče: Zaselek Depalja (Lipalja) vas/San Leopoldo Laglèsie, 603 m, v Kanalski dolini, manjše parkirišče na severovzhodnem koncu vasi. Sem se iz osrednje Slovenije pripeljemo po cestni povezavi Ljubljana–Kranjska Gora–Trbiž. Po lokalni/magistralni cesti po Kanalski dolini zapeljemo v Depaljo vas desno in čez most nad Belo/Fiume Fella ter desno do konca asfaltne ceste. Če uporabimo avtocestno povezavo Trbiž–Tablja/Pontebba, na izvozu za Tabljo zapeljemo nazaj vzhodno do prvega zaselka Depalja vas. N 46,510955°, E 13,349005°

Časi: Izhodišče–Turen 4 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 6.30 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006 (delno, do vrha Monte Cit).

Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro*, Tabacco 018, 1: 25.000

Vzpon: Z izhodišča gremo mimo oznake poti št. 523 Monte Cit, pod

Turen, za njim Šinavc Foto Irena Mušič Habjan

Monte Crostis, 2250 m, in Monte Pezzacul, 2176 m

Karnijske Alpe
skupina Cogliansa

Travnati Monte Crostis leži južno od slavnejšega in markantnejšega Monte Cogliansa, prvaka Karnijskih Alp. Vzpon nanj z juga je nezahteven, ravno tako prečanje vzhodnega grebena. Tisto, zaradi česar je še zanimivejši, je visokogorska cesta "Strada Panoramica delle Vette", ki

preseka travnato pobočje od Crostisa do Piz di Mede, pripelje pa iz Tualisa oz. Ravascletta. Zgrajena je bila v letih 1940–1942, je delno asfaltirana, z naklonom do 20 %, zelo ozka, z malo prostora za srečevanje dveh avtomobilov – izziv za kolesarje, motoriste in avtomobiliste.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: Pribl. 500 m

Izhodišče: Koča Chiadinas, 1934 m.

Do sem pridemo po cestni povezavi Kranjska Gora–Trbiž–Tolmeč–Villa Santina–Ovaro–Comeglians. Pred slednjim zavijemo desno na ožjo strmo afaltno cesto skozi zaselka Mieli in Tualis, nato pa po izredno ozki, ovinkasti in strmi cesti do manjšega parkirišča nad planšarijo.

WGS84: N 46,565543°, E 12,894831°

Koča: Rifugio Chiadinas, 1934 m, telefon +39 329 897 64 52 (v zasebni lasti)

Časi: Izhodišče–Monte Crostis 45 min

Monte Crostis–Monte Pezzacul 1–1.15 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.15–3.30 h

Sezona: Od junija do oktobra

Zemljevid: *Alpi Carniche, Carnia Centrale*, Tabacco 09, 1: 25.000

Vzpon: S parkirišča stopimo na razpotju na označeno pot št. 151 (mularjero). Sledimo ji skozi trave zahodno

Sestop z Monte Crostisa proti Monte Pezzaculu (desno) Foto Irena Mušič Habjan

Turen/Monte Torre, 1742 m

Vzhodne
Karnijske Alpe

Na drevesu je pritrjena manjša tabla z napisom "M. Torre 1h10min" in puščico, ki kaže smer. Zavijemo desno vzhodno in po gozdu sledimo (redkim) rdečim pikam in črtam po poti čez nekaj manjših vzpetinic, da pridemo v bolj razgleden svet, kjer se nam odpre pogled na bližnji Šinavc. Po poseki med ruševjem se strmo spustimo v škrbinico, kjer nas pričaka lesena slabo "vzdrževana" lestev, vendar je ne uporabimo, temveč nam čez strmo skalno steno sicer z ruševjem poraščenega stolpa pomaga ohlapna jeklenica in nekaj zarjavelih skob. Nadaljujemo levo prečno po severnem pobočju tega stolpa, nato sestopimo v novo škrbinico, zavijemo levo po izpostavljeni polički ter po poseki in čez zagruščeno grapo, nato spet na naslednjo poličko. Med ruševjem se strmo dvigamo navzgor, preplezamo krajši skalni skok (5 m) in stopimo na greben z vzhoda ter po njem hitro pridemo na manjši vrh z možicem.

avtomobilskim viaduktom in čez kolesarsko pot, da začnemo vzpon po zagruščenem pobočju. Na začetku je malo oznak, malo naprej naletimo na možica, sledimo pa tudi redkim markacijam. Dobro vidna pot po zanimivem in strmem skalno zagruščenem pobočju se vije med redkimi borovci, ves čas nas (žal še) spremlja hrup z avtoceste. Višje zavijemo desno na poraščen hrbet in nadaljujemo v okljukih kar strmo med travami in borovci (vmes kratka skalna stopnja). Poraščeno pobočje

premagujemo v okljukih, pot nas zapelje na rob, kjer se nam desno odkrije Šinavc, in nadaljujemo po razglednem travnatem hrbtu v gozd. Hrbet se zoži v ozek greben, ki ga obhodimo levo po peščeni poti, nato stopimo desno navzgor na rob (desno izprana grapa). Pred gozdom na levi po krajšem sestopu z roba zagledamo markacijo na drevesu. Lahko nadaljujemo po robu hrbita ali zavijemo desno rahlo navzdol, kjer vodijo markacije. Gozdnat hrbet se spet razširi in v večjih okljukih pridemo do razpotja.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Irena Mušič Habjan

Monte Crostis, 2250 m, in Monte Pezzacul, 2176 m

Karnijske Alpe
skupina Cogliansa

di Crasulina, mi pa zavijemo levo in se med travami hitro povzpemo na Monte Pezzacul, 2176 m.

Sestop: Sestopimo po južnem grebenu do razpotja, zavijemo desno ter se po poti št. 154 in neoznačeni mulatjeri po zahodnem pobočju Pezzacula spustimo na cesto ter se dvignemo na izhodišče. (Turo lahko podaljšamo z nadaljnjim sestopom južno po poti št. 153 do ceste in po njej desno pridemo na izhodišče. Lahko pa od razpotja nadaljujemo levo po mulatjeri mimo manjše mlakuže na levi, ostalin iz prve svetovne vojne in se spustimo nad manjše jezerce Lago di Tarond in mimo njega sestopimo na cesto in po njej do izhodišča. Od jezera lahko pot nadaljujemo prečno na sedlo (desno Piz di Mede), sestopimo mimo jezera Lago di Crasulina, prečimo pobočje Cimone di Crasulina in se nanj povzpemo po jugovzhodnem grebenu, kar turo podaljša v eno smer za najmanj 1 uro).

v plitvo dolinico in malo pod rob ter desno po jugozahodnem pobočju na manjši razgleden vrh z majhnim kovinskim križem in skrinjico. Pot št. 154 (ponekod že obledele markacije) nadaljujemo vzhodno po grebenu, ki ga kmalu zapustimo in zložno sestopamo po strmem travnatem južnem pobočju malo pod grebenom, ponekod mimo ostalin iz prve svetovne vojne. Stopimo na prvo škrbinico Forcella Crostis, 2072 m, (od tu

lahko nadaljujemo prečno po poti št. 154 po zahodnem pobočju Pezzacula in naprej do Cimone di Crasulina) in nato mimo vmesnega skalnatega vršička na naslednje travnato sedlo. Pred nami je strmejši vzpon po grebenu in desno do skalne zapore, ki se ji izognemo levo, ter višje nadaljujemo prečno po zanimivi polici, ki se vije pod grebenom in kratko po njem. Ko stopimo na rob, vidimo nadaljevalne travnatega grebena proti Cimone

Irena Mušič Habjan

Monte Vancomun/Hochspitz, 2580 m

Zahodne
Karnijske Alpe

Opisujemo nekoliko nenavaden vzpon na travnati vrh Monte Vancomun/Hochspitz, ki leži v mejnem grebenu Karnijskih Alp, pod njim vodi Karnijska vezna pot št. 403. Pri vzponu na greben in po poti do

sedla Luggau bomo večinoma sami, nato pa bomo pogosteje srečevali obiskovalce te priljubljene vezne poti. Sestop bo zaradi dela zaprte poti št. 128 daljši in nekoliko dolgočasen.

Špičasti vrh Monte Vancomun/Hochspitz je še daleč, spodaj leži dolina Val d'Antola.
Foto Irena Mušič Habjan

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: Pribl. 1500 m

Izhodišče: Dolina Val Visdende, 1330 m.

Do sem pridemo po cestni povezavi Kranjska Gora–Trbiž–Tolmeč–Villa Santina–Forni Avoltri–Sappada. Ko se cesta začne spuščati proti San Stefanu di Cadore, na prvem asfaltnem odcepu zavijemo desno v dolino potoka Torrente Cordevole. Po ožji asfaltni cesti se pripeljemo na obsežno planoto Val Visdende (v poletni sezoni mitnina) do gostišča Da Plenta (parkirišče).

WGS84: N 46,62398951°, E 12,6592795°

Časi: Izhodišče–planina Chivion 1.30 h

Planina Chivion–greben 2–2.30 h

Prečenje grebena–Vancomun 3–4 h

Sestop 3.30 h

Skupaj 10.30–11.30 h

Sezona: Od junija do oktobra

Zemljevid: Sappada - S. Stefano - Forni Avoltri, Tabacco 01, 1 : 25.000

Vzpon: Z izhodišča sledimo ožji makadamski cesti (Strada delle malghe) čez stranski potok po poti št. 170, zavijemo levo ter kratko skozi redkejši gozd. Hodimo severno po široki dolini s pogledom na bližnjo Peralbo (desno), a se začnemo kaj kmalu po cesti dvigovati proti planini Malga Chivion, 1749 m (voda). Na razpotju (desno Peralba) zavijemo levo proti planini Malga Antola, a takoj za zapornico na planini na desni stopimo na zelo slab strm rdeč kolovoz (slabo označeno, poseka, pot št. 172). Malo višje zagledamo prvo markacijo. Višje levo čez posekano pobočje sledimo označeni poti, po vzhodnem robu lepe jase stopimo v gozd in po kratkem sestopu stopimo na manjšo planino z jezercem. Na levi strani planine poiščemo markacijo in nadaljujemo po zahodni strani sprva ožjega poraščenega hrbta. Stopimo na večjo travnato uravnavo z razgledom na Peralbo in zahodno na mejni

Cima Brica, 2362 m

Karnijske Alpe,
skupina Monfalconi

Cima Brica v soseščini bolj eminentnih gora ni preveč izrazita, vendar je razgled na celotno skupino Monfalconi in Dolomite navdušujoč (Pramaggiore, Monfalcon di Montanaita, Antelao, Pelmo ...). Leži v

grebenu med dolinama Postegae, južno, in Brica, severno, običajni vzpon nanjo vodi iz severne doline. Vzpon na goro tehnično ni pretežak, je pa naporejši zaradi pristopne zagruščene grape.

Vršno skalno pobočje Cime Brice s pasom ruševja sredi stene
Irena Mušič Habjan

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje (mesto II), ostalo nezahtevna označena pot. Za neizkušene je potrebno varovanje, pristopna zagruščena grapa je precej naporna za vzpon.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, za neizkušene vrvi, plezalni pas, oprema za varovanje

Višinska razlika: Pribl. 1200 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu doline Val Cimoliana, 1174 m. Do sem pridemo po cestni povezavi Nova Gorica–Pordenone–Montereale Valcellina–Barcis–Cimolais. Tu zapeljemo desno v dolgo dolino potoka Cimoliana do konca ceste na parkirišče (mitnina pri Ponte Compol).

WGS84: N 46,378589°, E 12,490011°

Koča in zavetišče: Rifugio Pordenone, 1249 m, +39 042 78 73 00: Rifugio

Cason di Brica (Bivacco Giancarlo Milan), 1745 m

Časi: Izhodišče–planina Pecoli 1.45–2 h
Planina Pecoli–zavetišče Brica 1–1.30 h
Zavetišče Brica–Cima Brica 2–2.30 h
Sestop 4 h

Skupaj 9 h

Sezona: Od junija do oktobra

Zemljevida: Forni di Sopra - Ampezzo, Sauris - Alta Val Tagliamento, Tabacco 02, 1 : 25.000; Dolomiti di sinistra Piave, Tabacco 021, 1 : 25.000

Vzpon: Z izhodišča pod kočo Pordenone nas markacije poti št. 361 povedejo severovzhodno v dolino Meluzzo; po slabi cesti in ponekod kolovozu mimo planine Meluzzo, deloma po travnikih in deloma skozi gozd. Na grušču med ruševjem in macesni je razpotje (desno Pramaggiore). Nadaljujemo v isti smeri okoli roba in kmalu hodimo po neprijetnem grušču (številni možici). Po levem delu doline stopimo na majhno jaso z leseno kočo (Casaruta dei Pecoli, 1363 m) s pomembnim razpotjem.

Monte Vancomun/Hochspitz, 2580 m

Zahodne
Karnijske Alpe

in se spet dvignemo na greben, na škrbino Forcella Vancomun, 2392 m. Sledi še vzpon prečno po južnem pobočju našega cilja, Monte Vancomuna. Stopimo na razgleden rob, z markirane poti zavijemo desno in se po neoznačeni poti po jugozahodnem grebenu vzpnemo najprej do kovinskega križa in še malo višje na najvišjo točko.

Sestop: Sestopimo nazaj na rob in nadaljujemo zahodno po strmejšem pobočju na škrbino Forcella Val Carnia/Hochspitzsenke, 2314 m (razpotje). Od tu bomo sestopili po poti št. 128 južno, po široki travnati dolini, iščoč redkejša markacije in slabše uhojeno pot v travah. Z leve gremo na desno stran doline, nižje pa desno ob manjšem potoku in stopimo na makadamsko cesto. V času nastanka opisa je bila pot v dolino zaprta, zato sledimo makadamski cesti sprva levo vzhodno čez planino Casera Chiestelin, 1976 m, pod njo pa se obrnemo zahodno v dolino Val Carnia in po poti št. 128a pridemo na izhodišče.

karnijski greben, po katerem bomo hodili. Vzpenjamo se po strmem širokem travnatem hrbtu, iščoč redke markacije in sledove predhodnikov. Ko končno stopimo na greben, nadaljujemo levo pod sedlo Il Buso mimo odcepa desno v dolino (pot št. 463) in na bližnji neoznačen Monte Pietra Bianca/Torkarspitz. Po strmem travnatem pobočju sledimo slabše uhojeni poti, ki se spušča k skalnatemu zidu Longherini Bianchi in pod njim nadaljujemo na sedlo Sella di Luggau/

Luggauer Sattle, 2404 m. S sedla sledimo poti št. 172-403 večinoma pod grebenom gor in dol, težjim delom se pot izogne levo, južno. S sedla pod Monte Antola/Steinkarspitz, 2524 m, vodi pot desno v dolino, mi pa pod vrhom sestopimo proti škrbini Forcella Val Grande/Walischers Kar, 2401 m, (desno pot št. 27 oz. 457 do bivaka Mitterkar in v dolino). Nadaljujemo na rob in sestopimo ob jeklenicah čez grdo grapo, pod najnižjo točko vmesnega vršiča

Irena Mušič Habjan

Cima Brica, 2362 m

Karnijske Alpe,
skupina Monfalconi

grapo. Zavijemo levo in v napornem vzponu iščemo najboljše prehode ter stopimo na travnato škrbino (možic). Desno se nam odpre pogled na vršno skalno pobočje Cime Brice. Po slabše vidni poti prečimo zahodno pobočje vmesnega grebena in spet stopimo na travnato škrbino (možic). Levo od njega začnemo vzpon po krušljivem svetu proti edinemu pasu ruševja sredi stene, nad njim je najtežje mesto (II, 5 m), ki ga preplezamo. Desno severno sledimo kaskadnemu svetu in prehodom, ki se nam odpirajo (možici), nato nas pot vodi proti grebenu in na vrh z lesenim križem in zvončkom.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. (Sestop skrajšamo, če s škrbine tik ob Brici sestopimo po nezahtevni zagruščeni grapi v dolino Brica, kjer nas čaka neskončno ruševje, vendar lahko v njem poiščemo poseko, ki nas bo pripeljala do označene poti pod zavetiščem.)

Zavijemo desno na pot št. 379 v stransko dolino Brica. Sprva se med ruševjem dvigamo po levi strani doline, prečimo manjše melišče, travnato grapo in nato preidemo na desno, kjer ne ostanemo dolgo časa. Pot nas spet povede na levo stran doline in skozi smrekov in macesnov gozd pridemo do zavetišča Brica, 1745 m. Nadaljujemo levo ob njem (v bližini voda) in navzgor v odprt svet do razpotja (levo Forcella Val di Brica), kjer

zavijemo desno proti škrbini Forcella Dell'Inferno (pot št. 369). Na kratko se vzpnemo po severnem pobočju Mus di Brica, 2067 m, in ko se označena pot dotakne grebena, ki vodi z Mus di Brica južno, se desno navzdol med travami odcepi neoznačena pot (slabše vidna, možic). Sestopimo v zagruščeno dolinico, po severnem pobočju Cime Brice levo v loku prečimo več jarkov, vmes nas možici pripeljejo v širšo zagruščeno

Irena Mušič Habjan

Bogatinov zaklad ni za vsakogar

Gospodična in Dixie sta si oddahnili, ko sta žejni, lačni in utrujeni vendarle zazrli obličje veličastnega gorskega vrha Bogatina, ki sta ga končno uzrli pred nosom. Za njima se je namreč kot jara kača vlekla naporna in kot žvečilni gumi dolga pot. Punca je iz nahrbtnika izvlekla steklenico vode in se ozrla po psički, zlekneni na tleh, prekritih z mahom. Brž ji je h gobčku primaknila skodelo s tekočino. Žival je začela tako hlastno lokati, da je v trenutku izpraznila posodo.

"Si bila pa res žejna, ti ubožica, ti" se ji je skušala prikupiti tudi z nežnim božanjem po pasji kosmati glavi. Živalica jo je pogledala s hvaležnostjo v očeh in ji za nameček obliznila dlan. Lačna sem in gotovo je tudi ona, je pomislila gospodična. Na tla je pogrnila ponjavo in nanjo položila dobrote: zase domač ajdov kruh z orehi, kozji in ovčji sir, za Dixie pa pasje brikete. Potešena lakota je prebudila prijetno utrujenost, ki ju je premagala, da sta ob pogledu na goro sladko zaspali.

Dixie je pogumno stopala po najbolj previsni stezi v svojem življenju. Tokrat je ni ustavljal ali priganjal nihče, niti njena gospodična ne. Enkrat za spremembo je namreč ostala sama doma, ker je tako trdno zaspala na kavču kot medvedka v svojem brlogu sredi zime. Po povsem budni psičkini glavi pa je v tistem rojilo nešteto vznemirljivih misli, vprašanj in želja, zato tudi ni in ni mogla zaspati. Naveličana obračanja sem ter tja je tišje kot miška zapustila ležišče in odločno odkorakala na plano v upanju na vznemirljivo nočno pustolovščino. Kot rog temna noč ji je delala družbo in jo branila pred neželenimi pogledi, ko je neslišno stopicljala za smrčkom. Le tišina je glasno govorila, sicer pa se daleč naokoli ni premaknila niti najtanjša vejica. Vse je spalo in si nabiralo moči za nov dan. Še mesec se je pritajil, zaspane zvezde pa so, prekrite s puhastimi temnimi oblaki, le napol sijale.

Noč in moč

Noč ima res svojo moč, je psička tuhtala med hojo. Čeprav je okoli sebe zaznavala temne nočne energije, so jo vse štiri tace pogumno ubogale in hitro nosile proti pravljici gori, ki je že dolgo burila njeno domišljijo. Če ji bo še pred polnočjo uspelo doseči vhod, bo ... O, ko bi vsaj ..., si je močno želela. Ampak zdaj še ne bo razmišljala, kaj bo, če bo, raje bo strumno stopala naprej, da se pravočasno znajde pred votlino, ki jo najbolj drzni iščejo že stoletja. Vse to si je prigovarjala, ko jo je zaradi tiste gromozansko nagrmadene tišine in črne teme prav nehote začelo najedati nelagodje in je, o groza grozasta, v srčku začutila čisto majcen strah.

Samo še tega se je manjkalo, se je naježila in se prihulila k tlom, ko je nekaj skočilo na tla prav ob njenem smrčku.

"Uf, puf, puf. Kakšna sreča v nesreči! Kakšna srečka sem! Ali si že kdaj videla letečo veverico?" se je zasmejala drobna živalca s kosmatim repkom in parom živih oči, ki so se zavrtale v psičkine.

"Nee, še nikoli. Kaj pa se ti je zgodilo, da sredi noči frčiš po zraku?"

"Ah, če ti povem po resnici, sem sredi trdnega spanja in smrčanja očitno padla iz gnezda. Med padanjem pa sem se tako ustrašila, da sem kar poletela v zrak. Odkar sem starejša, sem strašansko nerodna, veš!" je priznala postarana

veverica Vera. Kajti prav ona se je znašla pred Dixie.

"Že mogoče, da si nerodna. Vsekakor pa si tudi iznajdljiva, da si se sredi padanja domislila letenja," jo je pohvalila psička.

Veverici je pohvala godila. Ob nasmehu ji je pokazala svoja dolga bela zobka, ji zaželela lahko noč, se zasukala na petah in odskakljala proti domači smreki. O, kako si je zatem pitbulka oddahnila, saj jo je strahec nemudoma izpustil iz svojih krempljev in izpuhtel v nič, ona pa se je svobodnega srca in lahkih nog zlahka odpravila naprej.

Čudo vseh čudes

Vhod v gorsko votlino je varovalo gosto grmovje. Če se ne bi kar samo od sebe pravljичno razmaknilo in ustvarilo ravno prav široko stezico, bi ga psička zagotovo zgrešila. Tako pa se je skupaj z glavo, polno dobrohotnih pasjih misli, kmalu zatem znašla v velikanski podzemni dvorani, podprti s kamnitimi stebri, ki so jih v tisočletjih ustvarile vodne kapljice.

"Vau, kako se vse bleščil!" je vzkliknila in si pomela ščemeče oči. Res se je vse bleščalo, in to z leve in desne, od zgoraj in spodaj in vse naokrog. S kamnitih sten so odsevali zeleni smaragdi, rdeči rubini in modri diamanti, da je morala večkrat pomežikniti, saj je bila bleščava tako močna, da ji je jemalo vid. Nič čudnega, saj so pod njo sijala zlata tla, posuta z nešteto biseri, strop pa se je bleščal ves v srebru. Saj to ne more biti res, je pomislila, ko je pred sabo zagledala visoko postavo močnega kozoroga z zlatim rogovjem. Pred Dixie je v vsej svoji lepoti stal plemeniti Zlatorog.

"O, Dixie! Kakšno presenečenje! Si končno le prišla na obisk," jo je pozdravilo bajno bitje, ki ga je sicer spoznala, ko je še pasel črede Krivopetkinih kozorogov po trentarskih rajskih vrtovih.

"Res je dolgo trajalo, da sem se odpravila na pot k tebi, saj me gospodična nikoli ne pusti same. Nikamor. Šele nocoj se mi je uspelo izmuzniti, ker je tako trdno zaspala, veš!"

"Važno, da si prišla in da si zdaj tu. Pridi, ti bom razkazal svojo palačo. Veš, neznansko obožujem naravne lepote in drago kamenje."

Zlatorog z zlatim rogovjem ji je ponosno razkazoval svoje skrivne prostore, kamor se je zatekel, ko ga je nesrečno zaljubljeni Trentar pred mnogimi časi ustrelil v srce. Z njegovo smrtjo si je obetal bajni zaklad, ki si ga je zažele-

la njegova ljuba. A se mu želja ni izpolnila, saj si je nesmrtni Zlatorog s čudežno triglavsko rožo obnovil svoje moči in se pred lakomnimi ljudmi umaknil v goro Bogatin, kjer je odtlej užival v bleščanju dragocenega zaklada, ki ga je varoval pred pohlepneži.

Že nekaj časa pa je bil še posebno pozoren in čuječ, saj zakladu še nikoli ni pretila večja nevarnost kot v sedanosti. Človek je namreč postal tako nezmeren, da mu ni bilo nič več dovolj. Več ko je imel, več je hotel nagrabiti zase.

"Bojim se, da je le vprašanje časa, kdaj bo odkril tudi ta zaklad in ga zapravil za neumnosti, zato podnevi in ponoči bdim nad njim. Ti si pa kar sama prišla? Kje imaš gospodično in kako ji gre?" je postajal radoveden Zlatorog.

"No, ja, seveda sem kar sama prišla. Veš, na žalost je tudi gospodična samo človek in ker pri ljudeh, kot sam veš, nikoli ne veš, kdaj se bo v njih prebudil pohlep, sem jo raje pustila mirno spati v najini hiški. Drugače pa ji kar dobro gre, saj skrbno pazim nanjo. Važno, da je zdrava, in dokler bova skrbeli druga za drugo in se imeli radi, bo vse v redu," je Dixie hitela odgovarjati svojemu gostitelju, ki mu ji ni dotlej uspelo ponuditi niti kapljice hladne vode.

"Saj res, gotovo si žejna," se je vendarle domislil in jo povabil k zlati mizi. Tam jo je že čakala skodela iz suhega zlata z največjo dragocenostjo – svežo studenčnico.

Psička se je odžejala in pomodrovala: "Prav nič nam ne bi pomagali zlato, srebro in dragi kamni, če bi nam usahnila voda, če bi zmanjkalo toplega sonca in svežega zraka! To so največje dragocenosti, pomembne za vsa živa bitja na Zemlji. Tudi za ljudi, ljubi moj prijatelj."

"Hm, hm. Hvala za tvoje pametne misli, prijateljica moja. A dokler se tega ne zave tudi človek, moje delo vseeno ostaja čuvanje Bogatinovega zaklada."

"Ampak če kar naprej stražiš zaklad, ti je pa gotovo dolgčas."

"Niti ne. Veš, čez dan se postavim pred vhod in opazujem dolino, ki se riše pod mano. Poslušam veter, dežne kaplje in živalske pogovore, tu in tam me obišče vila Aliv in kdaj pa kdaj celo katera od Krivopetk. Čeprav so se revice že zelo postarale in komaj še zmorejo pot do semkaj, se vseeno potrudijo, da me vidijo. Tu in tam poklepeta s kakšno ptico in pomežiknem zvezdnemu utrinku, ki se mi ves bleščav prikotali pod noge. Veselim se prav vsakega prežive-

tega trenutka tu med gorskimi vrhovi. Zvečer mi delajo družbo svetle zvezde, obiskujejo me sova in polhi, ponoči pa se rad družim z marljivimi škrti, ki nenehno obračajo drago kamenje, da se ne uleži, brišejo prah z njega in ga loščijo. Toliko dela imam, da se me dolgčas izogiba, kot se lenoba izogiba delu."

Kar dolgo sta še kramljala Zlatorog in Dixie, čas pa je tekkel kot urna reka. Naposled se je začel daniti. Zvezde so prekrili svetli oblaki, luna se je odpravila spat na drugo stran neba. Prvi sončni žarki so razsvetlili gorski svet in Dixie se je zdrznila: "Uf, zdaj je pa res skrajni čas, da se vrnem v Zadnjo dolino pod Triglavom, sicer se bo gospodična prebudila sama v najini hiški. To pa ne bi bilo v redu, saj bi jo zaskrbelo, kje sem. Zbogom, prijatelj moj stari, hov hov, saj grem zdaj res brž domov, hovahov!" je zalajala in mu v slovo pomahala z repkom.

Spoznanje

"Hej, zakaj pa tako glasno lajaš?" je v spečo zverinico dregnila gospodična, ki se je prebudila na ponjavi, pogrjnjeni na gorskem travniku, preden sta obe zaspali. Še napol speča si je pomela oči

Saj to ne more biti res, je pomislila psička Dixie, ko je pred sabo zagledala visoko postavo močnega kozoroga z zlatim rogovjem. Pred njo je v vsej svoji lepoti stal plemeniti Zlatorog.

Ilustracija Jernej Myint

in se zasanjano ozrla okoli sebe. Sredi poznega popoldneva je pihljala lahen vetrc in razgrinjal liste bujne goščave, ki je zastirala pogled na Bogatinovo stenje tik pred njima.

Kdo ve, ali zaklad v gori še vedno čuva slavni Zlatorog, ki s svojim zlatim rogovjem nedolžnemu človeku pokaže pot do njega, je razmišljala gospodična, ki je tudi sama že večkrat iskala tisti zaklad. A ji ga seveda nikoli ni uspelo najti. Jo je pa slednjič srečalo spoznanje, da največji zaklad živi v vsakem od nas. Prebudi se vsakič, ko začutimo svoje sočutno srce, ki ljubeče bije zase, sočloveka, živali, rastline in vse okoli nas ... No, slednjič se je tudi Dixie prebudila in globoko zazelahala. Dvignila se je in se stresla od repa do glave. "Hm, očitno sem o tej imenitni pustolovščini samo sanjala," si je slednjič priznala, predano pogledala svojo najboljšo človeško prijateljico in se kot muca nežno podrsala ob gospodičnine noge. ●

Letimo proti
Kredarici.

Foto Iztok Tomazin

Večer pod vrhom Triglava

Pester dan dežurnega zdravnika

27. avgusta 2022. Zrak je svež, barve so ostre, s kovinskim pridihom, ozračje je kot umito. Temno sivi zid, ki ga parajo bliski, še vedno zakriva severno in zahodno obzorje. Vtis – ali pa le pobožna želja je, da se nevihta počasi oddaljuje. Sonce nevidno zahaja za vršno gromoto Triglava. Do Aljaževega stolpa nas loči le nekaj minut hoje.

Štirje smo na vršnem grebenu Triglava. Pravzaprav trije in eden. Obdani smo s slovesno lepoto ugašajočih Julijcev in mogočnimi, nabuhlimi oblaki, ki se dvigajo nad najvišje vrhove. Večer bi lahko bil čudovit. S prihajajočo nočjo in odhajajočo nevihto se plazi neka čudna, slovesna spokojnost. Večer je, vsaj v gorah, zame večinoma najlepši del dneva.

Zahodna stena Krna

Dan se je začel lepo, s poletno, nekoliko mrčasto jasnino, popoldne pa so bile napovedane močne nevihte. Nekajkrat sem stopil iz nekdanje ambulante v vojaški bazi na Brniku, se sprehodil do piste in s pogledom objel zahodno obzorje. Škofjeloško hribovje, Jelovica, zadaj pa vabeči Julijci. Danes jih ne bom obiskal, razen če ...

Že dopoldne se na zahodu začne počasi temniti. Komaj opazno, a zlovešče. Iz sivine se rišejo temni oblaki in počasi objemajo najvišje vrhove. Napovedana vremenska fronta se očitno približuje. Razmišljam, kako malo gornikov in še mnogo manj turistov, ki se pogosto slabo pripravljene podajajo v gore,

pozna pravilo 30–30.¹ Še mnogo manj je tistih, ki ga upoštevajo. Koliko jih bo danes? Se bomo s katerim od njih srečali?

Zoprno, glasno zvonjenje telefona skoraj točno opoldne razblini navidezni mir naše trojice, ki današnje nedeljo svoj prosti čas preživlja na dežurstvu za helikoptersko gorsko reševanje namesto v gorah ali doma. Zame je v trenutku konec študija literature, za oba kolega v sosednji sobi, gorskega reševalca in policista letalca pa pogovora in gledanja televizije.

"Poškodba kolena v ferati v zahodni steni Krna," je kratko in jasno sporočilo. Odhitimo proti policijskemu helikopterju in nekaj minut pozneje smo v zraku. Skromno veselje ob lepih, vedno zanimivih pogledih na pokrajino, ki beži pod nami, se umika naraščajoči

¹ Pravilo "30–30" opozarja, da obstaja možnost udara strele, kadar je presledek med bliskom, ki ga vidimo, in gromom, ki ga slišimo, manj kot 30 sekund (čas od bliska do groma). Takrat je skrajni čas, da se umaknemo v zavetje. S turo pa ne smemo nadaljevati, dokler ne mine 30 minut, odkar smo videli zadnji blisk in slišali zadnji grom, saj je po raziskavah v tem času še vedno možnost, da na naši lokaciji udari strela.

napetosti ob neodgovorjenih vprašanjih. V kakšnem terenu bo poškodovanka? Bomo sploh lahko opravili reševanje s helikopterjem, preden bo Julijce zajel nevihtni pas? Če nas bo prehitel, bo stopnja tveganja zelo narasla ali pa celo ne bomo mogli opraviti svoje naloge. Kaj bo potem s poškodovanko in njenim spremljevalcem? Kako bo med nevihto potekalo zemeljsko reševanje?

Dobro uro pozneje priletimo nazaj na Brnik. Zadovoljni, olajšani in suhi, saj smo prehiteli bližajoče se neurje. Z reševalcem letalcem sva mlado poškodovanko visoko v ferati zahodne stene Krna oskrbela, povitlala v lebdeči helikopter in kmalu zatem smo jo že predali osebju jeseniške bolnišnice. Hitro in učinkovito reševanje, skoraj rutinsko bi lahko rekli, a nobeno gorsko reševanje v zahtevnem terenu ne more biti rutinsko. Veliko je možnosti, da se kaj zaplete, in že majhne napake imajo lahko velike posledice. Takoj po pristanku, še preden se razveselimo udobja baze, spet zazvoni telefon. Nekdo je padel v plezalnem vrtcu Nomenj, poškodbe so menda hude.

Bohinj, kjer ima dež mlade

Ko visoko nad modrozeleno Savo Bohinjko v modro-belem helikopterju hrumimo proti Bohinju, je tam že vse temno, kot bi bil večer. Pa smo šele sredi dneva. Težki, temno sivi oblaki se valijo od zahoda in sedajo na vrhove, z njih pa se kot počasni plazovi spuščajo v doline. Po vremenski plati vemo, kaj nas čaka. Nič dobrega. Kaj nas, predvsem mene, čaka po medicinski plati, pa bom izvedel kmalu, po dolgem spustu iz helikopterja v strm gozd pod skalovjem. Plezalni vrtec Nomenj poznam, tam sem že plezal. Le kako se je mogel hudo poškodovati v dobro navrtani plezalni smeri?

Ponesrečeni plezalec ves skrivenčen, bled in bolečinsko prizadet leži med grmovjem, kakih dvajset metrov od vznožja stene. Razumen kontakt z njim ni možen, zmeden je, samo stoka in očitno je, da so njegove poškodbe zelo hude. Njegovi soplezalci v slabi angleščini povedo, da je padel z vrha stene. Menda je storil napako na začetku spusta po vrvi. V stiski so, nekoliko zbegani, tudi njim je jasno, da je stanje njihovega kolega zelo resno.

V daljavi, nekje nad Voglom, zagrmi in med krošnjami nad nami zašumijo prve kaplje. Hkrati z njimi peš prisopihajo bohinjski gorski reševalci. Nekoliko mi odleže, saj vem, da bomo imeli koristno pomoč. Nad nami so goste krošnje, zato bo ponesrečenca treba prenesti do prve jase, kjer bo šele možen dvig v lebdeči helikopter. Še preden se dogovorimo o podrobnostih, preden napravim osnovno oskrbo poškodovanca, nad nami zabučni, krošnje mogočnih dreves oživijo in zalijejo nas valovi dežja. Prekinem medicinsko oskrbo, preklopimo na "scoop and run (poberi in steci)", druge možnosti ni. Zelo se mudi, če nas bo doseglo jedro nevihte, bo vprašljiva pomoč helikopterja, ki čaka in kroži v bližini. Reševanje brez

pomoči helikopterja bi se zelo zavleklo in malo verjetno je, da bi ga ponesrečenec preživel. Še tako je vprašljivo, če ga ne bomo izgubili.

Posadka helikopterja nestrpnost čaka, da bomo pripravljene. Do kože premočeni po zoprnem terenu od preteklih neurij razritega gozda kolikor je le mogoče obzirno prenesemo ponesrečenca v nosilih do prve jase. Nekaj minut pozneje, po zoprnem vitlanju med slapovi dežja, smo vsi trije v helikopterju. Najprej reševalec letalec, nato jaz s ponesrečencem. Edino olajšanje je, da smo na suhem, temeljne skrbi in vodilna želja pa ostajajo: hudo je poškodovan, upam, da bo ob moji asistenci preživel do prihoda v Klinični center. "Prosim za največjo možno hitrost, zelo slab je," so moja kratka navodila pilotu.

Niso samo medicina, naše znanje, pripomočki in zdravila tisto, kar hudo poškodovane ohranja pri življenju. Tega smo v ljubljanski Klinični center pripeljali živega. Na reanimaciji ga predam kolegicam in kolegom, še malo sodelujem pri oskrbi, nato pa odhitim nazaj na heliport. Nevihtni val je že dosegel tudi ljubljansko kotlino, zato skozi na široko odprte nebeške zapornice pohitim proti Brniku. Menimo, da smo za danes zaključili. Julijci, Karavanke, Kamniške so ovite v temno sivino, v primežu neviht. V takem tudi gorski zamudniki že najdejo kako zavetje ali sestopijo v doline. Vsaj tako naj bi bilo.

Hitro in učinkovito reševanje, skoraj rutinsko bi lahko rekli, a nobeno gorsko reševanje v zahtevnem terenu ne more biti rutinsko. Veliko je možnosti, da se kaj zaplete, in že majhne napake imajo lahko velike posledice. Takoj po pristanku, še preden se razveselimo udobja baze, spet zazvoni telefon.

V bazo na Brniku pridemo utrujeni in premočeni, a zadovoljni. Končno smo spet na suhem in varnem. Radovedno opazujemo slikovito, hrupno in dinamično dogajanje v gorah z upanjem, da bomo lahko do konca dežurstva ostali na tleh.

Triglav

Ob sedmih zvečer, ko se že bliža konec dežurstva, spet zazvoni telefon. Mojstranski gorski reševalci. Kadar v takem kličejo oni, to ne pomeni nič dobrega. Njihov vodja pove, da so s Kredarice dobili informacijo, da je morda nekoga udarila strela na grebenu Triglava. Spogledamo se. Kdo pri kolikor toliko normalni pameti bi v takem silil na Triglav? Še preden se odpravimo proti helikopterju, pride preklic reševanja. Najbrž ni nič. Med nevihto so s Kredarice res opazili nekaj ljudi na grebenu Triglava, a menda so vsi varno sestopili.

Črv dvoma me začne glodati. Kako vedo, da so res vsi sestopili? Če so med nevihto ljudje na gorskem grebenu, se lahko zgodi karkoli. Enemu ali mnogim. Živ je še spomin na milo rečeno kolektivno neumnost izpred nekaj tednov, ko je strela na grebenu Triglava ošvrknila, na srečo res samo ošvrknila več ljudi – pod-

*Takoj začneva z oživljanjem in po radijski zvezi pokličeva še tretjega člana helikopterskega moštva – policista.
Foto Iztok Tomazin*

vrsto planincev in/ali turistov, za katero imamo gorski reševalci več poimenovanj, ki bi jih papir v *Planinskem vestniku* težko prenesel. Imeli so neznansko srečo, mnogo večjo kot pamet. Vsi so preživeli, gorskim reševalcem in predvsem zdravnici, ki je z njimi prebila noč na Kredarici, pa so napravili kup skrbi in dela.

Predlagam, da gremo vseeno pogledat, kaj se dogaja na Triglavu. Vtis je, da se nevihtni pas počasi, zelo počasi umika. Večeri se, noč se bliža in nimamo več veliko časa za čakanje na nove informacije. Pilot se strinja, čeprav je okoli Triglava še vedno vse temno sivo, včasih razparano z bliski. Pohitimo do helikopterja in poletimo proti Julijcem, napetost pa spet hitro narašča. Lovila nas bo noč in večina Julijcev je še vedno zavita v nevihtno ogrinjalo, s katerega se v presledkih kot zlovesči okraski zabliškajo strele. Naši temeljni upanji sta, da se nevihta res umika in da se bo izkazala pravilnost zadnje informacije – da na Triglavu ni nikogar, ki bi potreboval pomoč.

Prihrumimo nad Kredarico. Nobene nove uporabne informacije nimamo, le na novo zasejan dvom, da je pa morda nekoga vendarle zadela strela. Na različnih višinah začenjamo krožiti okrog Triglava, ki je že prost oblakov. Razmišljam in brskam po spominu, kaj se zgodi, če strela udari v helikopter med poletom, a kmalu je moja pozornost spet tam, kjer mora biti. Napeto strmimo v greben in v globino, da bi čim prej odkrili karkoli pomembnega, kar bi zahtevalo našo pomoč. Začudeno opazimo nekaj ljudi, ki sestopajo z vrha. Lahkomiselni norci ... Očitno so nevihto preživeli na vrhu ali v bližini in očitno nikomur ni hudega, saj se vsi premikajo. V globini, na severni strani pod

vršnim grebenom zagledamo nekaj, kar bi lahko bil človek oziroma truplo. Ko priletimo bližje, olajšani ugotovimo, da je le podolgovati predmet. Nato se približamo izpostavljenemu grebenu med Malim in Velikim Triglavom. Če je koga zadelo tam, ga je verjetno vrglo v globino in morali bomo iskati drugje, v vznožju severnega in južnega vršnega ostenja. Spet se zabliška in za trenutek je vtis, da se je mokro skalovje zamolklo zalesketalo. Nekaj sekund pozneje se bobnenje groma pomeša s hrupom helikopterja.

Nenadoma na polici tik pod grebensko rezjo, blizu Malega Triglava, zagledamo človeka, ki napol sedi, napol leži. Negiben. Približamo se. "Daj, premakni se, pomahaj, ko vidiš, da se bliža helikopter ...," ga opazujem v nemem samogovoru. Ostaja negiben, kot bi počival, kot bi spal.

Zdaj bo šlo zares, odločiti se moramo, ali bomo tvegali s spustom po jeklenici, medtem ko v okolici Triglava še vedno udarjajo strele, ali pa bomo pristali na Kredarici in čakali na izboljšanje vremena ali na bližajočo se noč, ki nas bo pregnala nazaj v bazo na Brniku. Po radijski zvezi pokličemo meteorologa, ki pravi, da kaže, da se nevihta počasi oddaljuje. Ampak še ni prepričan v to, zato naj bomo kar se da previdni. Opazoval bo gibanje nevihte in nam sporočal, da se bomo lahko umaknili, če bo prenevarno.

Reševanje

Hitro se sporazumemo. Skupaj z zdravniško opremo se priprnem na kljuko jeklenice, helikopter zalebdi nad grebenom in hip zatem zabingljam nad praznino. Med spustom in vrtenjem okoli pokončne osi precej blizu zaznam močan blisk, ki razsvetli sivino okoli Škrlatice. Hitro, prehitro sledi grmenje. Blizu, preblizu. Nevihta je še vedno aktivna. Danes krepko kršimo pravilo 30–30, a ne zaradi svoje lahkomišelnosti ali nevednosti, ampak zaradi reševanja. Takoj za menoj se iz lebdečega helikopterja spusti še reševalec letalec in otovorjena z opremo pohitiva do človeka, ki na videz spokojno, priprtih oči počiva na polici. Še preden se ga dotaknem in začnem pregledovati, zavoham zažgano meso.

V naslednjih nekaj sekundah je vse jasno. Ne diha, srce mu ne bije, krvavi iz ušes in nosu, koža je preprejena z značilnimi drevesastimi opeklinami. Zadela ga je strela, najbrž kar glavni tok. Čudno, da ga ni vrglo v prepad. Takoj začneva z oživljanjem in po radijski zvezi pokličeva še tretjega člana helikopterskega moštva – policista, ki se kmalu spusti iz helikopterja in nama pomaga. Pri Škrlatici se spet zabliška in nekaj sekund pozneje zagrmí. Dobro vem, kaj to pomeni. Še vedno smo v območju nevihte, vrh vsega na enem najbolj izpostavljenih grebenov v naših gorah. Vendar, odločili smo se, zaenkrat še živi in zdravi, da kljub tveganju poskušamo rešiti nesrečneža. Nadaljujemo z oživljanjem, čeprav nimam veliko upanja. Zase lahko rečem, da v takih primerih upanje umre zadnje, pogosto pozneje, kot umre človek, ki ga poskušamo vrniti v življenje.

Iz smeri z vrha mimo nas pride ženska, ena tistih nespametnih, ki so na gori doživljali pekel v jedru nevihte. Očitno je pretresena nad tem, kar je doživela, in nad tem, kar vidi. Mogoče se zaveda, da bi bila lahko ona na mestu nesrečneža, ki ga oživljamo. Zakličem ji, če je vse v redu. Nekaj zajamra v odgovor in negotovo sestopa naprej. Nekdo bi jo moral pospremiti do Kredarice, ampak vsi trije smo zaposleni z oživljanjem, to je absolutna prioriteta. Mimo prideta še dva sestopajoča, in ko zgrožena vidita, kaj se dogaja, se nas izogneta in nadaljujeta navzdol. Kmalu za njima pride še eden, in ko nas vidi, kako se trudimo s ponesrečnim, z vsemi aparati in drugo opremo, glasno, krčevito zajoka, se sunkovito obrne in brezumno steče nazaj proti vrhu Triglava. Policista prosim, naj steče za njim, ga ustavi, poskuša vsaj malo pomiriti, obrne in spremlja vsaj del poti, da ne bo nove nesreče.

Slabo kaže. Dobro vem, da ni nobene možnosti, če ga je zadel glavni tok strele, in glede na to, kako je ožgan, je najbrž bilo tako. Vem tudi, da stranski tok pogosto povzroči samo ohromitev centra za dihanje in je dolgotrajno oživljanje v takem primeru lahko uspešno. Zato nadaljujemo. Potem pride mimo še en sestopajoči planinec, tudi pretresen, ko vidi, kaj se dogaja, vendar se ustavi in v slabi angleščini vpraša, če rabimo pomoč. Naderem ga, naj se čim prej spravi dol, da je dovolj neumnosti in tveganja in da nočemo imeti še enega ponesrečenca.

Ja, zavedam se, da sem napet tako zaradi stresnega oživljanja kot zaradi nevarnih okoliščin. Ampak vseeno bi se moral odzvati drugače. Pozneje sem se svoje reakcije še večkrat spomnil in jo obžaloval.

Nadaljujemo z oživljanjem. Po radijski zvezi se oglasi pilot in opozori na tisto, česar se sami dobro zavedamo. Bliža se noč. Čeprav sem popolnoma osredotočen na oživljanje, zaznam, kako hitro ugaša dan, kako čist in svež je od dežja opran in od vetra prečiščen zrak, kako daleč se vidi. Neskalski razgled, eden najširšjih v Sloveniji, sega daleč, daleč, še posebej na jugu in vzhodu, kjer se je že razjasnilo. Zahod nam zakriva vršna gmota Triglava, sever pa je še vedno zabutan z nevihtnimi oblaki, iz katerih v presledkih še vedno švigajo strele. Impresiven, prevzemajoč prizor. Vse se zdi tako mirno in spokojno, le oddaljujoče se grmenje vse tišje, v vse daljših presledkih spominja, da je bil tu še pred kratkim nevihtni pekel. Kako čarobno lep večer bi lahko bil! Saj v resnici je, le mi ga takega ne moremo doživeti.

Sklonjeni nad negibnega, od strele zadetega človeka, še vedno zaman poskušamo obuditi življenje, ki ga je scvrkla strela. Kmalu neizogibno pride najbolj neprijeten trenutek vsakega neuspešnega oživljanja. Trenutek odločitve, ko mora zdravnik sprejeti odločitev, da je konec, da ni več upanja, da je edino smiselno prenehati. Res so nam v oporo smernice, znanje in izkušnje, ampak taka (do)končna odločitev je plod marsičesa. Ker je tako težka, ker je treba upoštevati marsikaj. Ker s težkimi besedami ugasneš zadnje upanje, ker veš, da je stanje nepovratno, da je človek čisto zares mrtev.

U Mojstrani

Pokličemo pilota, odklopimo in pospravimo aparate in zdravila, nesrečnega Slovaka namestimo v reševalno vrečo, ga v polmraku dvignemo v lebdeči helikopter in pospremimo na zadnjo pot v Mojstrano, kjer pristanemo že v temi. Tam je zbranih precej reševalcev. Znani obrazi, mnogokrat smo že reševali skupaj. Kadar priletimo s truplom, je vzdušje vedno turbno, po drugi strani pa jim je odleglo, saj če nam ne bi uspelo, bi morali opraviti naporno klasično reševanje, ki bi verjetno trajalo vso noč. Medtem ko se pogovarjamo, mi nekdo prinese telefon. Kličejo iz Doma na Kredarici in sporočajo, da so našli prijateljico ponesrečenca. Ni se mu pridružila pri vzponu na Triglav, ostala je na Kredarici, kar ji je verjetno rešilo življenje. Prosijo, če ji zdravnik lahko pojasni, kako je s prijateljem.

Debelo pogoltnem, neprijetno presenečen nad prošnjo, ki ji seveda moram ugoditi. Sporočanje slabe novice je vedno težko, zahtevno in neprijetno. Hitro te preplavi bolečina svojcev, ko izvedo usodno novico. V živo je vseeno nekoliko lažje, po telefonu pa ni možnosti za živ, empatičen stik, za stisk roke, za sporočilo, da ti ni vseeno. Počasi, v čim bolj enostavni, razumljivi angleščini ji pojasnim, kaj se je zgodilo in kakšne so posledice kljub našim prizadevanjem in tveganju. Slutim, da bo kljub povedanemu prišlo zadnje vprašanje:

"Ali res ni nobene možnosti več?"

"Ne, žal je umrl..."

Iz slušalke se razleže krik, sledi tišina in potem je zveza prekinjena. ●

Vse se zdi tako mirno in spokojno, le oddaljujoče se grmenje vse tišje, v vse daljših presledkih spominja, da je bil tu še pred kratkim nevihtni pekel.

Foto Iztok Tomazin

Julija Šuligoj

Alpinizem je več kot samo plezanje

Gašper Pintar, naj alpinist leta 2023

Gašper Pintar je februarja letos prejel naziv alpinist leta 2023. V Sloveniji je najbolj odmeval njegov solo vzpon čez Čopov steber v zimskih razmerah, prvi solo zimski vzpon po tej kulturni smeri. Poleg tega je v prejšnjem letu preplezal še mnogo drugih izjemnih alpinističnih smeri, med katerimi najbolj izstopata Lesueurjeva smer v severni steni Druja in Angleška smer v severni steni Piz Badila.

Pred tem ga je javnost poznala po mladinskih dosežkih v športnem plezanju, saj se je udeleževal mladinskih tekem svetovnega pokala. Čeprav je bilo (tekmovalno) športno plezanje velik del njegovega življenja, ga je v zadnjih letih skoraj popolnoma zamenjal za plezanje v naravi, za alpinizem.

Gašper, kaj bi še lahko povedal o svojih plezalnih začetkih?

Najprej sem športno plezal, približno do starosti dvajset let, potem pa me je zamikal alpinizem. Najprej sem šel v Severno Ameriko, ki je res obljubljena dežela, če želiš plezati v različnih zanimivih smereh, potem sem začel plezati v hribih tudi pri nas.

Si začel z alpinistično šolo?

Ne, to je prišlo pozneje. Zdaj sem v *ferajnu* AO PD Ljubljana-Matica, ampak se plezanja in alpinizma nisem naučil tam. Znal sem dobro športno plezati, imel sem nekaj prijateljev, ki so me radi vzeli s sabo v hribe, ker sem pač dobro plezal. Nekoga, ki že dobro pleza, hitro naučiš tudi preostalih stvari, ki jih je treba znati. Najdlje traja, da se človek nauči tehnike plezanja, preostalo je manj zahtevno.

Si že v otroštvu hodil v hribe?

Sem, ampak nisem maral tega. Moji starši so jamarji. Moj oče je pred tem, ali pa vzporedno, v svoji mladosti, tudi plezal v hribih, tako da mu to ni tuje, posledično tudi meni ne.

Torej ne gre za klasičen razvoj mladega hribovca, ki že od malih nog hodi v hribe?

Ne, res ne. Saj sem hodil po hribih s starši, ampak si nobenega nisem zapomnil. *Fotr* mi je vedno kazal, kje je kakšen hrib, Stol, Grintovec ... Ampak ko sem bil star osemnajst, me je pač zanimalo samo športno plezanje in kdo je zmagal na tekmi. Šele pozneje sem se spet naučil, kje je kateri hrib. (*smeh*)

Gašper v Indian Creeku, Utah
Foto Etienne Tafary

Se spomniš, katera je bila tvoja prva preplezana smer v Sloveniji?

Ne spomnim se, katera je bila prva, mislim, da je bilo v južni steni Skute, z Janezom Svolfjšakom ...¹ Z njim sem preplezal več smeri, sploh na začetku, tako da je bil on eden od mojih mentorjev. Poznala sva se iz športnega plezanja, ker sva trenirala v istem klubu.² Pogrešam ga in žal mi je, da nisva plezala še več ...

Bil si tudi na nekaj odpravah ...

Nikoli ni bilo zelo načrtovano, da bi izhajal iz želje po točno določenem cilju. To spada v vrhunski alpinizem, kjer so ambicije, tveganje, vložki najvišji. Želim ohraniti nekakšno distanco do alpinizma, zato se mi tudi ne da toliko razmišljati in načrtovati, sanjati o tako velikih ciljih. Na razpise se nisem prijavljala, sem pa imel veliko časa med študijskimi počitnicami in sem dosti hodil plezat sam. Ne po hribih, ampak po plezališčih. Z avtostopom sem šel na primer po Evropi in plezal vsepovsod. Če dobro plezaš, je to pač tvoja vstopnica za spoznavanje novih ljudi v plezališčih, ker je preprosto dobiti soplezalca. Potem slišiš zgodbe od drugod in greš še tja. Zanimivih krajev, kjer se da plezati, je na svetu neskončno, odvisno je le od tega, kaj bi rad preplezal. V Patagonijo sem šel za tri mesece, ko sem imel *luknjo* med študijem in delom. Večino časa sem bil sam in na poti spoznaval ljudi. Plezal sem tudi v osrednji Aziji. Skratka, to se pri meni po navadi zgodi precej spontano. Nekdo, ki je bolj ambiciozen od mene, me povabi zraven, pa si rečem *valda*, ker ima on že vse načrtovano, jaz pa ob službi nimam časa za načrtovanje, in se po navadi samo usedem zraven na avion. (*smeh*)

Kaj pa Himalaja, Karakorum – te vlečeta?

Me, ampak ne tako resno, da bi šel že zdaj. Mislim, da bom nekoč šel tudi tja, ampak da imam še dovolj časa. V alpinizmu so tako in tako najpomembnejše izkušnje.

Imaš že načrtovano naslednjo odpravo?

Da, aprila grem na Aljasko s Tomom Livingstonom.³ Tehnično sva precej enakovredna, le on je bolj resen, ker je to njegov "posel". Ima že vse organizirano, jaz pa grem bolj zato, da se imam *fajni*.

Ti je ljubše plezanje v tujini ali v slovenskih hribih?

Ne vem, če bi lahko izbral. Zelo mi je všeč plezati doma, čeprav nimamo največjih sten na svetu, razmere niso vedno dobre, ni vedno dobra skala ... Ampak lepo je biti nekje, kjer si doma, kjer si lokalci in si izmišljuješ nove *fore*, ki si jih drugje ne moreš, če nisi že nekaj časa tam.

Izbiraš manj obljudene smeri? Glede na porast alpinističnega plezanja v slovenskih hribih, sploh navrtanih smeri ...

Večinoma sem tam, kjer plezam, vedno sam, redko vidim še koga. Sploh pozimi v hribih tako in tako ni skoraj nikogar.

Imaš raje zimo?

Zadnje čase da. Se mi zdi, da je pozimi vse ena velika pustolovščina. Nimam toliko časa za trening na umetni steni in v skali ne plezam več na tako visoki ravni kot včasih. Malo mi tudi ni bil všeč ta pritisk, ki sem si ga povzročal sam ... Da bi ohranil plezalno raven, moraš precej redno trenirati. Pozimi mi je bolj *lušno*, ker gre bolj za telesno in psihično vzdržljivost.

Mišliš, da ta pritisk, ki ga omenjaš, izhaja tudi iz tekmovalnih let?

Zagotovo. To mentaliteto sem delno prenesel v alpinizem. Redko grem plezat samo za zabavo – vedno iščem težavnost, izziv.

Preplezal si tudi nekaj prvenstvenih smeri. Je bila to že od začetka želja, ambicija?

Seveda. Mislim, da bi se v alpinizmu v resnici morali pogovarjati samo o tem. Prvenstvene smeri zahtevajo veliko časa, ampak tudi nagrada je največja. Za novo smer boš poleti verjetno porabil en konec tedna, pozimi recimo štiri dni. To se že ne da brez dopusta. Iz tega sledi, da se moraš alpinizmu res popolnoma posvetiti.

Dotakniva se solo ponovitve Čopovega stebra v zimskih razmerah. Kako si se vzpona lotil?

Iskal sem cilj, ki je primerno zahteven, izziv v pravem pomenu besede, se pravi, da ne veš, ali ti bo uspelo. Pa sem pomisli, zakaj ne bi naredil, česar ni še nihče. To sicer verjetno ni prava motivacija, ampak se mi je zdelo *kul* to narediti. Solo plezanje mi je zanimivo,

Gašper Pintar na podelitvi naziva naj alpinist
Foto Vladimir Habjan

¹ Janez Svolfjšak (1993–2019) je bil eden od najuspešnejših slovenskih tekmovalcev v lednem plezanju v plezalni disciplini težavnost (2014 svetovni mladinski prvak, 2016 evropski prvak, zmaga na tekmi svetovnega pokala). Umrli je med odpravo v Karakorumu.

² Plezalni klub Škofja Loka.

³ Intervju je bil narejen marca 2024. Preplezala sta južno steno Mt. Dickeya. (op. ur.)

zato sem tudi pomislil na to, da bi pozimi sam preplezal eno dolgo in zahtevno smer.

Pa ti je na splošno ljubše plezati sam kot v navezi?

Najraje plezam z močnim soplezalcem, s katerim se dobro razumem.

Vzponi v takšnih razmerah so objektivno gledano tvegani. Kako gledaš na tveganje v alpinizmu?

Po mojem mnenju precej naivno, tako kot marsikdo drug. Vsake toliko se komu kaj zgodi, pa si misliš, da zato, ker je imel pač nesrečo. Gre za nekakšno izkrivljeno zaznavanje tveganja.

Ali si po duši bolj športni plezalec ali alpinist?

Začel sem kot športni plezalec, kar je trend sodobnega časa – da nas več pride iz športnega plezanja v alpinizem kot obratno. A mogoče sem bolj alpinist, tudi zato ker so starši radi hodili v naravo in jaz z njimi, to pa verjetno ustreza mojemu značaju ... Če bi mi kdo danes predstavil ti dve dejavnosti, brez obdobja tekem, potem bi me bolj zanimalo plezanje v hribih kot pa treningi na plastiki. Izziv je nekako bolj celosten.

Med plezanjem v smeri Gousseault-Desmaisons v Grandes Jorasses
Foto Blaž Karner

Kako alpinizem vpliva na tvoje življenje? Je osrednja točka v tvojem življenju in se druge stvari vrtijo okoli tega?

Da, je. Sem misli, da ne bo tako. Zelo resen sem bil v mladinskih kategorijah športnega plezanja. Ko sem nehali biti tako resen tam in počasi prešel v alpinizem, se mi ni zdelo, da se bom toliko ukvarjal s tem. Ne samo v smislu dejavnosti, da bi toliko plezal, ampak tudi glede skupnosti, da bodo moji prijatelji večinoma plezalci. Ampak zdaj smo tukaj. *(smeh)* Alpinizem vzame toliko časa, da marsikaj ne spada v tak način življenja, ampak za nekaj se pač odločiš. Kot sem že rekel, vedno se mi je zdelo dobro imeti malo distance do tega. Leta tekmovanja so bila zelo zanimiva in formativna, ampak tudi naporna, kot je naporen vsak vrhunski šport. Zato imam alpinizem bolj za zabavo. To se trudim ohraniti.

Torej se z njim ne bi želel ukvarjati poklicno?

Ne.

Se ukvarjaš še s kakšnim športom?

Le rekreativno, cestno kolo, hokej ...

Pa se vidiš še v kakšnem športu, ali je alpinizem tisti, ki bo ostal?

A je alpinizem šport? Večna debata. (*smeh*) Mislim, da je več kot šport.

Res je. Mogoče reciva raje plezanje. Je plezanje tvoja najljubša športna dejavnost?

Niti ne nujno, mislim, da bi tudi brez plezanja preživel. Saj bi tudi brez alpinizma. Ampak mislim, da je alpinizem zanimiv, ker je več kot samo plezanje.

Leta 2019 si dobil priznanje za najperspektivnejšega alpinista, zdaj nagrado za naj alpinista leta 2023. Kaj ti pomenijo ti nazivi?

Vse to se mi zdi dobro, naziv, nagrada. Ampak je samo nagrada. Pravo nagrado daš sam sebi. Malo se sicer sprašujem, zakaj so jo dali ravno meni, mogoče gre za splet okoliščin. Vsak od nas, ki bi lahko dobil nagrado, je dober, včasih pač komu uspejo boljši vzponi. Zelo spoštujem druge plezalce in alpiniste, kandidate za nagrado, mnogo jih je na veliko višji alpinistični ravni, kot sem jaz, za alpinizem si vzamejo več časa. Mogoče so te nagrade predvsem dobre zato, da ljudje, ki se ne ukvarjajo z alpinizmom, lažje razumejo, koliko časa to vzame. Recimo zdaj, ko sem si želel na delu izboriti en mesec dopusta. Verjetno si ljudje ne predstavljajo, kako to poteka, verjetno sklepajo, da samo malo več potujem.

Pišes spletni dnevnik Pinticlimbs ...⁴

Da, dolgo sem ga pisal. Trenutno sicer bolj pripravljam alpinistične novice.⁵ Ta format mi je všeč, ker dopušča tudi malo ekspresivnosti. Mislim, da je fino, da vsak, ki dobro pleza, tudi kaj da, ali na *ferajnih* ali na spletu. Težko "živiš pod skalo", verjetno prej v svojo škodo, če želiš vse delati po svoje. Saj so obstajali samorastniki, ampak redki. Na koncu moraš priznati, da si s tem, ko te je nekdo učil plezati, te naučil etike, zgodovine, hodil po stopinjah nekoga pred sabo. Slovenci imamo težavo z govorjenjem o sebi, s hvaljenjem o dosežkih, tudi s čisto objektivnim poročanjem. To na *ferajnih* sicer dobro deluje, povedati širšemu svetu pa je težko. Mogoče je zdaj dobra priložnost za razmislek, zakaj je tako.

Ampak slovenska knjižna produkcija je precejšnja. Večina glavnih akterjev je napisala avtobiografijo.

Imaš prav. Mogoče se zdi knjiga edini dostojni medij za to izkušnjo in je ne želijo razvrednotiti kar z nekimi zapisi. Alpiniste, ki se medijsko bolj izpostavljajo, pogosto gledajo postrani. Vprašamo se lahko, zakaj: ker "prodajajo vrednote alpinizma" ali ker jim drugi zavidajo opaženost?

Kaj pa novodobni mediji? Vplivneži?

To je treba gledati v širšem kontekstu družbe. Vidi se, kako se obračamo proti površinskim vrednotam.

Trendi v alpinizmu sledijo splošnim trendom v družbi: kako razmišljamo, kakšne izzive si postavljamo.

Kakšna je po tvojem mnenju prihodnost slovenskega alpinizma? So še možnosti za razvoj? Je že vse preplezano, kar je bilo vredno preplezati?

Nisem dovolj star ali moder za odgovor na to vprašanje. (*smeh*) Nепreplezanih velikih problemov verjetno res ni več. Ampak ali imamo plezalci danes še ustvarjalne ideje? Si znamo postavljati nove izzive? Mislim, da. Samo pogledaj, kaj vse se je preplezalo lani. Opravljenih je bilo veliko prvenstvenih vzponov, pa razvoj ženskega zimskega alpinizma z Anjo Petek in njenimi soplezalkami ... Dogajajo se zgodovinske stvari. Obstaja še veliko ljudi, ki gledajo na celo dejavnost kreativno, ne toliko ne v smislu rekordov, ampak v smislu "dajmo preplezati nekaj, kar je *kul*, nekaj, za kar ne vemo, če lahko".

Kaj pa komercializacija? Se ji je mogoče izogniti?

Kdor želi najti svojo lepo, dobro izkušnjo, jo bo našel. Možnosti je še vedno dovolj. ○

*Dostop do
severne
stene Druja*
Foto Daniel
Hazel

⁴ <https://pinticlimbs.blogspot.com/>.

⁵ https://ka.pzs.si/alpinisticne_novice.php.

Maja
Breznik Kuklec

Štiri tačke na skalah

S terierko po grebenu Kamniško-Savinjskih Alp

Na Skuti
Foto Maja
Breznik Kuklec

Parkirišče Jermanca v Kamniški Bistrici. Nekaj avtomobilov. Zrak je prijetno hladen. O dolinski soparici, ki v Ljubljani še pred sončnim vzhodom vsakemu vdihu doda odmev vročine prejšnjega dne, tukaj ni niti sledu. Zdanilo se je že, malo sva pozni. Vreme naj bi zdržalo cel dan. Tako stabilna vremenska napoved je redka. Enakomerni zvok mojih korakov in palic dopolnjuje nemirno tapkanje malih belih tačk moje psičke Zoje, terierke pasme jack russell.

Ja, v gozdu sva! To! Uhh, ta vonj! To je treba preveriti ... pa še tja moram... Zakaj sem privezana? Upam, da me bo kmalu spustila.

"Zoja, ne vleci! Skrajšala ti bom povodec."

Uhh, pocukala me je. Ne razume. Nujno je treba ugotoviti, kaj tako diši.

Zoja, nič ne bo s tem! Danes jo moram imeti na povodcu še posebno dolgo časa. Šele pozneje, med skalami, jo lahko spustim. Tam se me bo držala kot klop. Upam. In danes naju čaka dolga pot. Tudi Zoja bo potrebovala vso svojo vzdržljivost. Kar malo me je strah današnjega dne. Sem si zadala preveč zame ali zanjo?

Na sedlo

Dvakrat sva že bili na Kamniškem sedlu in na Brani. Zoja se ni bala plezanja. Lani sva bili skupaj na Triglavu. Dobro se je obneslo. Med spustom sem jo precejšen del poti nesla, gor je šla ves čas sama. Praktično je imeti majhnega psa. Ko je utrujena, se Zoja v nahrbtniku počuti kot doma. Razen če žvižgajo svizci. Takrat bi bila raje zunaj.

Gozd je kmalu za nama. Pri Pastircih se odpre pogled na Kamniško sedlo in Planjavo. Na vršnem grebenu naju je sonce že prehitelo, do sedla je tekma še odprta. Pohitim. Če Zoji ne bi bilo treba čakati name, na utež na drugem koncu njenega povodca, bi bila lahko že

davno tam. Verjetneje pa bi nekaj ur preganjala srne in gamse po grapah in meliščih. Do kočice na sedlu bi jo morda usmeril smrček šele takrat, ko bi zadišalo po klobasah.

Pretiravam. Najdaljši čas čakanja na Zojino vrnitev je bil 45 minut, ko je v Polhograjskih sledila jelenom. Nočilo se je. V strahu sem se že videla, kako po okoliških vaseh lepim njene slike z napisom "Izgubil se je pes". Takrat sem se odločila, da je tega dovolj in da nama bom privoščila sledilno napravo. Ni mi žal. Čeprav se morda le dvakrat na leto zgodi, da izgine za več kot dve minuti, imam ves čas veliko bolj mirne živce.

Ko se bližava sedlu, odpnem povodec. Zoja steče na sonce, ki naju je za par minut prehitelo.

Mmmm, kaj voham? Ja, ljudje, hrana! Mogoče mi uspe kaj dobiti. Zvok šumeče vrečke, to bo to! Upam, da vedo, da pojem tudi košček sendviča, če mi ga dajo. Bom pokazala, tako da jim bo jasno.

Zoja prirepka do skupine ljudi, sede in jih gleda. Predšolski fantič reče: "Glej, mami, kako lep kuža, misliš, da ga lahko pobožam?"

"Oprostite, zavohala je vašo hrano," primem Zojo za ovratnico.

"Ji lahko dam malo sendviča?" me pogledajo žive očke. Podam par briketov mali otroški ročici.

"Lahko ji daš tole."

V zameno dobim nasmešek od ušesa do ušesa.

"Zoja, lepo, počasi!" rečem za vsak slučaj.
Itak! Kot da ne vem, da je otrok!
Drobna dlan se iztegne pred njen gobček.
"Hi, hi, hi, polizala me je!" Ponosno obrne iskrivi pogled k mami. "Bi tudi mi lahko imeli takega psa?"
"Mogoče, ko boš večji."
Moja ambasadorica pasje prijaznosti me pogleda.
Kaj pa zdaj?
"Pridi, Zoja, greva! Srečno!"
"Srečno, hvala!" se mamica zahvali za otrokovo prijetno izkušnjo s psi.

Čez skale na Tursko goro

Ko se bližava koči, razmišljam o današnjih načrtih. Ja, prav nama bo prišlo tudi malo sreče. Dolga pot naju še čaka. Če bo vse po sreči, greva na Skuto in potem dol čez Kokrsko sedlo. Odločim se, da ne bova izgubljali časa na koči, da bi dopolnili zalogo vode. Raje ga bova prihranili za previdno in počasno plezanje.

Vzpenjava se s Kamniškega sedla proti Brani. Najdem odcep za Cojzovo kočo in Skuto, čeprav je ta pot veliko slabše uhojena od tiste na Brano. Pred dvajsetimi leti je bila Brana bolj osamljena, shojena je bila samo Slovenska planinska pot. Točno po tej poti sva hodila z očetom pred več kot tridesetimi leti.

Lani je bil junij zelo sončen in suh. Gore so kar vabile in iz pozabljenega konca možganov se mi je prikrdla želja, da bi spet šla na Skuto. Sestavila se je v idejo vzpona na Kamniško sedlo, prečenja preko Turske gore do Skute in z vrnitvijo v Kamniško Bistrico preko Kokrskega sedla. Ko sem seštelala vse čase, sem to misel skorajda odrinila na stran, čes da bi bilo preveč za en dan. Ja, res je bilo veliko.

Ampak.

Prvič. Vse ostale krajshe, a neoznačene poti zame odpadejo, ker nisem tako izkušena gornica, da bi si upala sama izbirati pot po visokogorju.

Ampak!

Drugič. Saj bi lahko šla že popoldne na Kamniško sedlo in tam prespala, potem pa sveža jutraj nadaljevala. To bi bilo veliko pametneje. Toda psi ne smejo v planinske kočice. Ponekod lahko prespijo v zimski sobi. Ja, to bi se izšlo za koga drugega, ne pa zame. Vsi moji znanci vedo, da nikoli nisem za to, da se prižiga klima, da uživam, ko je zunaj trideset stopinj. Da sem oblečena kot medved, še preden se jeseni začne kurilna sezona. Ni problem gibanje zunaj tudi pozimi, po snegu. Ne zmorem pa mirovanja pri temperaturi, ki je nižja od plus dvajset stopinj. Zbolim. Skratka, jaz in Zoja bova morali prehoditi to pot v enem dnevu ali pa je sploh ne bova.

Lani se je potem izkazalo, da je bilo junija prezgodaj, ker je bilo v gorah še preveč snega. Že na začetku Boštjance naju je na poti po nekaj serpentinah spusta ustavil globok sneg, jeklenica je bila pod snegom. Bo letos vse v redu?

Pred spuščanjem po prvih skalnih okljukih pospravim palice.

Zakaj greva dol? Ne maram hoditi dol po strmih skalah. Si prepričana, da je to prava pot?

Zoja mi prepusti vodstvo. Razposajenost, ki se je držala vse od Kamniškega sedla, jo popolnoma mine. Ko se ozrem nazaj, da vidim, kako ji gre, se ustavi in me pogleda s široko odprtimi očmi.

"V redu je, Zoja, greva!"

Previdno mi sledi. Za vsak slučaj jo spet pripnem, da si ne bi sama poiskala lažje poti, ki bi se izkazala za slepo ulico. Tokrat prideva brez problema mimo mesta, kjer sva se morali leto poprej obrniti zaradi snega.

Zoja preklopi na plezalno razpoloženje.

"Čakaj!"

Takoj se ustavi. Prestopim par korakov niže.

"Pridi!"

Gre proti meni in se ustavi na polički nad manjšim skalnim skokom.

"Ja, pridna Zoja, previdno."

Z roko jo primem za oprsnico in jo prestavim dol, k svojim čevljem.

"OK."

Nato brez težav oddrobenclja po poti navzdol.

Na koncu zadnjega spusta pred Tursko goro naju čaka težja preizkušnja. Nekaj klinov navzdol ob skorajda navpični skali. Zojo pustim zgoraj, še vedno privezано name s povodcem.

Kaj pa zdaj? Tukaj dol ne morem! Saj veš, ne?

Nemirno se prestopa.

"Ja, Zoja, v redu je, čakaj!" mirim njo in sebe.

Najbrž bi bilo bolje, da bi jo že zgoraj spravila v nahrbtnik. Na najnižjem klinu, dobre pol metra nad mini sedelcem se ustavim. Z levo roko se držim za klin nad seboj, z desno primem Zojino oprsnico in preizkusim, do kod jo lahko spustim z roko. Ugotovim, da ne gre. Preprimem povodec in jo nekaj decimetrov spuščam s povodcem, ki drsi po moji dlani. Kljub temu da ima samo šest kilogramov, bi si morala prej natakniti roka-vice. Zoja mirno visi v oprsnici kot pravi reševalni pes, dokler se s tačkami ne dotakne tal.

Ja, spet sem na tleh! To!

Praktično je imeti majhnega psa. Ko je Zoja utrujena, se v nahrbtniku počuti kot doma.

Foto Maja Breznik Kuklec

Malo se prestopi iz čistega veselja, da je spet na svojih nogah.

"Zoja, čakaj!"

Še jaz sestopim s klinov. Poiščem markacijo za naprej, navzgor proti Turski gori. Ko se greben malo razširi, spustim Zojo s povodca. Vklopi svoj štirikolesni pogon in že je deset metrov pred mano. Ustavi se in me pogleda.

Pridi že! Zakaj se obiraš?

Do vrha ves čas ohranja enako prednost.

Pred seboj zaslišim: "Kaj pa ti tukaj? Si sam prišel?"

"Glej, kako je luškan!"

"Psička je, ravno taka, kot je bila naša pred nekaj leti."

Medtem sem tudi jaz že na vrhu.

"Je pa dobra! Saj sta prišli čez Žlebiče?"

"Ja."

Rečemo še kakšno o jack russell terierjih in njihovi energiji. Počivava, jeva, pijeja. Na zahod se odpira povsem jasen razgled na Rinke, Skuto, Grintovec. Pogovarjamo se o poti na Skuto.

"Tam, glejte, gre čez snežišče!"

Mini dereze imam sicer s seboj, a kljub temu vprašam:

"So potrebne dereze?"

"Ne, sneg je mehak in gaz je uhojena. Ko boste tam, bo sneg res že čisto ujužen!"

"Hvala," se razveselim.

"Srečno!"

"Srečno!"

Čez Skuto na Kokrsko sedlo

Spustiva se s Turske gore. Pogledam odcep za Turski žleb, ki pelje na Okrešelj. Ne, tukaj dol ne bi šla, razen če bi bilo res nujno. Zoja me vodi po poti čez Male Pode. Pospesiva, dokler ne prideva do prvega snežišča. Moja mala bela vodnica se samo ustavi in me vprašujoče pogleda.

Pa zdaj?

Pogledam gor. Gaz je dobra.

"Pridi za mano."

Po nekaj korakih se ozrem nazaj, če je vse v redu z njo.

Tik za mojim petami se ozre vame.

Zakaj se ustavljaš? Greva!

Njeni krepeljci kot vedno pripravljene mikro derezice delujejo odlično. Ko se približava robu snega in zagleda pred sabo kopno stezo, je v par skokih mimo mene in spet me vodi.

Dokler ne pride do prvega klina. Počaka me, pripnem jo, začneva zadnji večji vzpon. Z roko jo zajamem pod trebuškom in jo dvignem na prvo skalno poličko.

"Stoj!"

Splezam še jaz.

"OK."

Zoja odhiti naprej, da jo komaj dohajam. Njen štirikolesni pogon deluje v klanec veliko bolje kot moji dve nogi. Kljub temu ne napenja povodca. Vsake toliko mi le nameni nestrpen pogled.

No, a si?

Na vrhu ima moj mali beli pes spet občudovalce. Izkoristim priložnost, da naju skupaj fotografirajo. Izpra-

zniva skoraj vse zaloge hrane. Zoja pomlaska konzer-vo sardin.

Ali imaš še kaj tega? me gleda.

"Ne, ni več. Dobiš po poti navzdol še briquete."

Briquete? Ja! Glej, sem naredila vrtavko. Pridna sem. Jih lahko dobim zdaj?

Nasmehnem se in ji dam par briketov.

"To je to. Konec."

No prav, če ti tako praviš. Pa grem pogledat, če je še kdo drug slučajno kaj izgubil.

In začne temeljito čiščenje vrha Skute.

Počivam, diham. Uspelo nama je. Najbolj sem hvaležna za današnje vreme. Šele ob pol treh popoldne se je pojavilo nekaj belih oblakov. Kot mehki, puhasti okraski obkrožajo vrh Grintovca.

Dovolj časa imava, da se lahko brez hitenja nameniva v dolino. Na poti z vrha srečava markaciste. Tistemu z rdečo barvo se zahvalim.

"Oh kako prav pridejo markacije! Pa drobne rdeče črte vmes med glavnimi markacijami še bolj!"

Nasmeje se mi, še malo poklepetava. Pravi, da bodo prišli do vrha z oznakami in da gre tudi on danes v dolino čez Kokrsko sedlo. Razveselim se, da nisem edina, ki mora opraviti to pot pred večerom.

"Gotovo naju boste prehiteli!" se rečem v slovo.

Odideva okrog Štruce. Delček spusta na Velike Pode je označen kot zahtevna pot. Zoja se ne strinja. Sproščeno skaklja navzdol, srečna, da je spet prosta. Na ravnini Velikih Podov se tu in tam malo oddalji od označene poti in si izbere raje sprehod po zaplatah trave. Mogoče imajo njene šapice dovolj ostrih skal? Ustavim se, dam ji še nekaj briketov, izprazniva skoraj vse zaloge vode. Zoja se zlekne zraven nahrbtnika.

Jaz bi še malo počivala.

"Prav, greš v nahrbtnik."

Dvignem jo in jo posedem v nahrbtnik. Zaprem zadrgo in zategnem dva jermena, tako da je stabilno nameščena. Le glava ji zadovoljno gleda ven. Oprtam si jo, se malo močneje naslonim na palice in greva.

Spuščava se mimo Bivaka Pavla Kemperla, kjer poskrbiva za popestritev popoldneva turistom, ki bodo tam prespali. Na vzponu proti Malim Vratcem srečava še eno skupino planincev, ki jih zanima, koliko ljudi je že pri bivaku.

"Ne vem, kakih osem?"

Oddahnejo si. Tudi oni bodo dobili prostor za spanje. Zagledam Cojzovo kočjo in uide mi vzdih olajšanja. Prej nisem spustila utrujenosti v zavest. Tu se bova oskrbeli z vodo. Prisedem k eni od miz pred kočjo. Zoja se z veseljem namesti na mojem flisu na klopi, medtem ko grem v kočjo.

"Bi lahko dobila liter in pol vode?"

"Imamo samo litrske plastenke. Dam dve?"

"Hm, dajte najprej eno, pa bom potem videla, ali potrebujem še," me nenadoma popade varčevanje ali ekologija.

Nekaj spijem jaz, nekaj Zoja, preostanek razdelim med njeno *flaško* in mojo ledvičko. Zdi se mi, da bo dovolj do doline. Pojeva še zadnje zaloge hrane, nato

pospravim stvari v nahrbtnik. Zoja ve, da se odpravljava, a je še kar na klopi in me gleda.

Boš dala še mene noter?

U dolino

Obe sva utrujeni. Občutek na prstih obeh nog me opozarja, da za spust niso najprimernejši nizki čevlji. Gojzarjem sem se za nekaj časa odpovedala zaradi težav z Ahilovimi tetivami. Dodatnih šest kilogramov na mojem hrbtu bi se zagotovo poznalo na kakšnem črnem nohtu.

"Ne, Zoja, ti ne greš noter. Boš lahko hodila sama? Nimava več daleč."

Gleda me.

Spet preveč besed! Ne razumem. Ampak se mi zdi, da vem, kaj hočeš povedati. Nič ne bo z udobnim potovanjem v dolino.

Dam si nahrbtnik ne rame, Zoja skoči s klopi in že je pripravljena.

Stopim po poti navzdol. Moja terierka mi nekaj česa sledi, potem pa ji poide potrpljenje. Prepočasna sem. *Glej, ti bom jaz pokazala. Tukaj greš in potem skočiš tukaj dol in potem malo stečeš ... Ah, kje si? No, te počakam. Vidim, da si res v slabi koži.*

Opiram se na palice pri vsakem koraku, da tako šparam noge. Na Kokrskem sedlu sva videli sončni zahod, zdaj stopava v senci. Nekaj žarkov še najde pot čez nižje dele grebena. Kot odrske luči svetijo v enega od zatrepov doline Kamniške Bistrice. Nasmeh se mi razvleče čez obraz, ko opazim simetrijo. Zjutraj sva s sončnim vzhodom prišli na Kamniško sedlo, zdaj sva z zahodom zapustili Kokrsko sedlo. Takole prideva do spodnje postaje tovarne žičnice, do makadam-

ske ceste. Medtem seveda spraznim vso svojo zalogo vode. Svoji pasji sopotnici ponudim vodo, pa se samo nezainteresirano obrne stran. Jasnost izražanja ima prednost pred vljudnostjo.

Saj ni več vroče pa tudi hitri nisva. Ne potrebujem vode! Žal mi je, da nisem prej vse vode zlila v svojo zalogo. In da nisem kupila ponujenih dveh litrov.

Mnogi so tukaj parkirali. Pravkar se štirje spravljajo v enega od avtomobilov in drug drugemu ponujajo vodo. Še preden me moja običajna introvertiranost uspe zadržati, mi kar samo uide iz ust.

"Imate kaj vode odveč?"

Pogledajo naju. "Ja, seveda. Izvolite! A rabite za psa?"

"Ne, zase. Ona pravi, da ni žejna."

Nasmehnemo se, ko se moja terierka še enkrat demonstrativno obrne stran, ko ji ponujam vodo.

Pa kaj ti ni jasno?

"Kar obdržite plastenko!" še povedo, preden se odpeljejo.

"Hvala!" « zlijem vase skoraj cel liter.

Zdaj mi gre lažje. Samo še malo dol in potem še malo gor, po makadamu. Zoja ni navdušena.

Zakaj zdaj spet gor? A si prepričana?

"Samo še malo, Zoja."

Pri avtu si oddahneva. Preobujem se v odprte čevlje. Zoja pospravi še drugo konzervo sardin. Ko odprem zadnja vrata, takoj skoči noter.

Ja, počitek!

Zadovoljno se zlekne na svojo blazino v avtu.

Zagotovo je bila današnja pot za naju velik zalogaj. Izvedljiva samo v tako izjemnem vremenu. Preden se odpeljeva, se še enkrat ozrem proti goram. Zahvalim se za privilegij, ki so nama ga danes podarile. ●

*Na Turski gori
Foto Maja
Breznik Kuklec*

Planinska zveza Slovenije ne priporoča hoje s psi po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, kakor tudi ne hoje v nizkih planinskih čevljih.

Mateja Pate

Planinski izlet z dveh vidikov

Na Krn

Začelo se je po kakšnih dvajsetih minutah hoje.

"Mama, gozjarji me žulijo! Sem ti rekel, da bi moral iti v supergah!" je zarentačil B.

"Kako te lahko žulijo? Pa ne, da si jih že prerasel?! Komaj pred nekaj meseci smo jih kupili!" sem nejeverno odgovorila.

"Saj sem ti že prej rekel, da me žulijo, pa me ne poslušaj!" je z jezo v glasu dvigoval temperaturo dialoga mladi mož.

"V supergah ne moreš hoditi v hribe," sem pridigala bolj iz zakoreninjenih vzgojnih nagibov kot iz prepričanja, da to zares ni primerno. (Naj strokovni delavci v planinstvu spregledajo to herezijo ... Konec koncev sem vse svoje plezalno obdobje po visokogorju brez težav in poškodb letala najprej v supergah, potem pa v nizkih treking čevljih.)

"Ja pa lahko, lažje kot s temi gozjarji!" se je uprl mladenič. V vročini, ki je nista ublažila niti senca bukovega gozda niti bližajoči se večer, sem zavohala težave.

Zamisel o vzponu na Krn je prišla spontano.

"Kaj, če bi šli za dva dni v hribe?" sem predlagala B. "Na Krnska jezera, kjer bi prespali in šli naslednji dan na Krn?"

Ni ravno poskočil od navdušenja. Z nekaj spodbude, da je tam okoli precej ostankov iz prve svetovne vojne, je negotovo izjavil, da lahko, če gre zraven še njegov prijatelj L. Brez pretiranega razmišljanja, kaj pomeni iti v gore z dvema pobičema na začetku najstništva, sem šla v akcijo. L. se je odzval malo bolj navdušeno in priprave so hitro stekle, tura pa je ob logistični podpori dolinske ekipe dobila zanimivejše obrise, saj se nam ne bo treba vracati na izhodišče.

Napet začetek

Tako smo vročega poletnega popoldneva zakorakali po mulatjeri, ki iz Lepene vodi na Planino Duplje. Obdelali smo le nekaj serpentini, ko se je B. začel hudovati malo nad gozjarji in malo nad mano. Glede na dosedanja prakso sem njegovo pritoževanje najprej popredalčkala v običajno negotovanje nad hojo v breg, ki po navadi traja prve pol ure, ko se mladenič intenzivno sprašuje po smislu tega početja, nato pa se sprijazni s situacijo, ogreje mišice in postane prav prijeten sopotnik.

Ker moji poizkusi preusmerjanja pozornosti niso delovali, sem sklenila preveriti situacijo. Pogled na zametke še kar impresivnih žuljev je mojo hipotezo

o običajni folklori najedanja starševskih živcev žal ovrغل in za hip sem nas že videla, kako z dolgimi nosovi korakamo nazaj proti dolini – no, vsaj dva bi imela nos podoben Ostrzkovemu, za tretjega nisem bila povsem prepričana. Potem sem iz rokava potegnila vse znanje postavljanja dobrih vprašanj in preigravala različne možnosti, da smo po kakšni uri hoje in razgrete razprave prišli do pomembnih sklepov, in sicer, da bo B. nadaljeval hojo z izdatno *zafrajštranimi* petami in da bomo v koči *nafehntali* še nekaj dodatnih obličev, ki nam bodo tlakovali pot na vrh Krna.

Z naraščajočo nadmorsko višino in s tem pojemajočo vročino so se težave počasi začele razblinjati, slaba volja je izpuhtela in razmišljanje o bolečinah se je umaknilo zagreti debati o računalniških igrinah. Kar naenkrat sem sopihala za hitronogima mladima planincema in ju zadihana z besedami zavirala, da nista zbežljala kot živina, ki jo po dolgi zimi prvič spustijo na pašo.

Tako smo malo pred mrakom prišli do kočice, ki se je že kopala v večernem hladu, ki je mlada planinca nemalo presenetil – tako kot je mene nekoliko presenetilo, kako lahko lačen mladi planinec vase v rekordnem času spravi zvrhan krožnik pašte. Ne pravijo zaman, da je lakota najboljši kuhar ... Vrhunec dneva je bil vsekakor trenutek, ko sta pohodnika ugotovila, da lahko igrata igrice na telefonih in si tako popestrita čas do spanja. Skoraj enako zabavno je bilo cefranje ekološke posteljnine in kar nekaj starševske avtoritete je bilo potrebne, da nista iz nje naredila pravega mišjega gnezda. V našo kamrico se je že plazila tišina, ko se je oglasil B. "Mama, bi lahko šli gledat sončni vzhod na Krn?"

Še dobro, da tega ni vprašal med večerjo, saj bi se mi grizljaj zataknil v grlu. Če mi kaj ni pisano na kožo, je to zgodnje vstajanje.

"Veš, kaj to pomeni? Da bomo spali samo kakšne tri ure in šli na pot sredi noči!"

"Pa kaj potem?" je bil zagnan B. Kadar si kaj vtepe v glavo, zlepa ne odneha; res zna biti zelo vztrajen. Nekega jutra na naših bolj turističnih kot hribovskih počitnicah se je zagledal v nek hrib na nasprotni strani doline in vztrajal, da se povzpne nanj, čeprav nismo vedeli ne njegovega imena in ne višine, niti tega, ali nanj sploh vodi kakšna pot. Pa smo jo našli, prišli na Belvedere nad Val de Fedai in imeli nepričakovano lep družinski dan v neposredni bližini kraljice Dolomitov Marmolade.

Ampak ko je na tehtnici udobje pod odejo, sem lahko podobno vztrajna kot sine. Prepričevanje se je končalo z obljubo, da se bomo nekoč na Krn povzpeli z južne strani, prespali v zavetišču pod vrhom in nato spočiti občudovali vzhajanje sonca. V tistem trenutku se mi še sanjalo ni, kaj sem obljubila.

Živahen vzpon

Ura je zvonila ob pol petih. Izpod odeje se je zaslíšal zaspan glas navdušenca nad opazovanjem sončnih vzhodov z vrhov gora: "Mama, ugasni alarm! A lahko še pol ure spim?" Ni mi bilo treba dvakrat reči, ampak obetal se je vroč dan, zato smo ob petih brez milosti zapustili svoja gnezda in se pripravili za pot.

Sonce je ožarilo vrh Krna, ko smo v hladnem jutru korakali mimo Krnskega jezera. Preplavili so me spomini na poletje pred mnogimi leti, ko smo se tod mudili na taborniškem dvodnevem izletu. Pristopni marš se je začel na glavni cesti skozi dolino Trente pri odcepu za Lepeno, kjer nas je iz svojega drobovja izpljunil avtobus. Žgoče sonce in težki nahrbtniki, ki so jahali naša ramena (o super lahkih spalnih vrečah in oblačilih takrat še ni bilo ne duha ne sluha), pa seveda misel, kaj bi na to torturo porekla ljuba mama, so bili povod za solze, ki smo jih zares še zelo mlade tabornice bolj ali manj na skrivaj točile po neskončnih serpentinah proti koči.

Toda na cilju so bile vse muke v trenutku pozabljene. Ko smo stekli proti jezeru, da bi si ohladili razgrete podplate v hladni vodi, nas je skrbelo le še to, da ne

bomo pohodili kakšne od številnih gorskih rožic, ki so rastle ob obali. Če bi nas *in flagranti* zalotil kakšen od naših vodnikov, bi ob vrnitvi v tabor za kazen morali znesti sto litrov vode od potoka do taborne kuhinje. Vsak! Taka je bila zagrožena taborniška kazen za ta prekršek zoper floro Triglavskega narodnega parka. Zato smo preklemano dobro pazili, kje stopamo. Kljub vsem hudim preizkušnjam mladega telesa in duha, ki so me zadele v prvih letih taborjenja na Bovškem, so mi gore v Posočju močno prirasle k srcu.

Da bi s svojimi nostalgijnimi spomini zabavala moja sopotnika, ni prišlo v poštev. Mladeniča sta, zatopljena v pogovore iz njenega sveta, prestavila v tretjo brzino in se le tu in tam ozrla po meni, največkrat takrat, ko sem ju s klicem opozorila, da smo se dogovorili, da mi ne smeta izginiti izpred oči. Žulji, bogato prepleteni z oblizi, so bili očitno pozabljeni in o jezici prejšnjega dne ni bilo niti sledu, samo napeto pričakovanje, kdaj bomo prispeli na vrh. In pri tem sem bila očitno največja ovira – jaz.

"Kaj je mama, a ne gre?" me je vsake toliko zbodel ljubeznivi sin. Moji modri nasveti o zmernem planinskem koraku so bili seveda razumljeni kot izgovor za pomanjkanje kondicije. Niti moje domiselne metafore iz sveta motociklizma, ki je mladeničema blizu, ju niso prepričale, da je pomembno pametno porazdeliti moči. K sreči sta mi na pomoč kmalu priskočila vse bolj toplo sonce in pot, ki smo jo že opravili. Ko smo po kratkem predahu za malico dosegli Krnsko skrbino in sta se nadebudneža nagledala ostalin

Ob jezeru so privreli na dan spomini, kako smo kot mladi taborniki skrbno pazili, da nismo hodili po planinskih cveticah, sicer bi morali za kazen tovoriti vodo od potoka do kuhinje.
Risba Lorella Fermo

Po vseh mukah je mladi planinec B. v rekordnem času zmazal zvrhan krožnik pašte. Risba Lorella Fermo

soške fronte, se je vzpon po vršnem grebenu nenadoma začel hudimano vleči. In ko sta nas s strumnim korakom, ki je dišal po ukvarjanju z gorskim tekom, prehiteli dve zelo minimalistično opravljeni in opremljeni starejši planinki, so se nam malce povesele čeljusti. A mladi planinec je hitro našel tolažbo: "Lahko njima, takole, brez ruzakov! Ne pa mi, ki moramo s sabo nositi tudi rjuhe!" Tisti (nes)končni grebenček nam je bil res malo odveč, a ko sta mladiča zagledala pravi vrh, so se jima hitro povrnile moči in spet sem sopeč vzdikala za njima, naj upočasnita konje. Vsake toliko sta se malo ustavila, nato pa ju je zapeljala slast prvopristopništva – kaj lepšega, če se lahko pohvališ, da si na vrh prišel pred mamo!

To je B. zgovorno sijalo iz oči, ko mi je nekoč ušel na hrib, ob vznožju katerega nam tabla da vedeti, da se bomo na vrhu znašli čez 35 minut.

"Phh," je prhnil sine, "do tja pa že ni toliko. Saj je čisto blizu!" Tako je pomodroval, ko je uprl pogled proti vrhu, in nato zagrizel v breg. Prej kot v petih minutah mi je izginil izpred oči. Nekaj časa sem klicala za njim, a ker ni bilo odgovora, sem sklenila, da ne bom več plašila divjadi in da bom raje razmislila o strategiji, kako neposlušnega pohodnika naučiti kozjih molitvic. Ko sem rdeča v obraz in brez sape prišla na vrh, sem z na videz zenovsko umirjenostjo najprej česti-

tala lovcu na rekorde, da je zmozel pot v 25 minutah, celih sedem minut pred mano, ob čemer je pričakovano zažarel, nato pa je sledil dril varne hoje v hribe. Ta je med drugim vseboval tudi skrb za soplaninca: "Vsake toliko bi se pa ja lahko ozrl, da bi videl, če ti še sledim! Kaj, če bi se mi kaj zgodilo in me ne bi bilo za tabo na vrh?" Tako sem mu dušebrižniško trkala na vest in upala, da se ga bo kaj prijelo. In se ga je – še preveč! V dolino sva se vračala po položnejši poti. Nagajivec je hodil deset metrov pred mano, se vsake pol minute obrnil in zaklical: "Mama, mi slediš, si v redu?" Srečno smo torej prišli na vrh, kjer sta si fanta z užitkom odprla pločevinki osvežilne pijače, ki sta ju tovorila iz doline. Nato pa je bilo nujno preveriti, ali je na vrhu dovolj signala za igrice na telefonu. Nekaj ga je bilo – kakšna sreča! Že malo pod vrhom je čudežno usahnil in medtem ko sem ga neuspešno lovila za en sam sms, sta fanta poskrbela za nepozabno lekcijo. A o tem morda kdaj drugič.

Sestop kot jara kača

Kmalu po začetku spusta, ko se je sonce vse bolj upiralo v travnata pobočja, smo sklenili, da jo bomo navzdol ucvrli po najkrajši poti. Drežnica torej odpade, dober dan, Planina Kuhinja! Dobre volje smo začeli nizati okljuke navzdol, fanta sta se kratkočasila

z debato o koščku železa, ki sta ga našla in ga v navalu navdušenja izmenično nosila v dolino, meni pa se je počasi začelo dozdevati, da iz obljubljenega vzpona z južne strani, spanja v bližini vrha in občudovanja sončnega vzhoda bržkone ne bo nič ...

Hodili smo in hodili, Planina Kuhinja pa se nam ni in ni hotela približati. Trudila sem se, da vsem tistim, ki so se pod razbeljenim soncem šele vzpenjali proti vrhu po tisti neskončni travnati goličavi, nisem namejnala preveč pomilovalnih ali pa zgroženih pogledov; še zlasti, če sem jih zagledala v opravi, ki bolj pritiče Tivoliju kot visokogorju. Pot je fantoma kmalu začela presedati; ni jima šlo v račun, zakaj mora tako vijugati sem ter tja, če bi jo lahko usekali kar naravnost navzdol. Nekaj časa sem razmišljala, ali bi imelo moje predavanje o nadelavi planinskih poti kaj haska, pa sem sklenila, da bo bolje, če poskusim s humorjem. Na plano sem privlekla šalo, ki jo je nekoč uporabil moj sotečajnik na alpinistični šoli, ko smo zmahani mleti šoder po Kamniški Beli.

"Kako fajn bi bilo, če bi zdaj imela škarje," sem zavzdihnila.

"Zakaj pa škarje?" sta se oglasila zdaj že naveličana mlada planinca.

"Da bi z njimi skrajšala pot!"

Tišina ... Propadel poizkus.

Potem sem umolknila in iskala načine, kako zamotiti samo sebe, da ne bi zaradi vročine in neskončnega spusta še sama postala preveč jeznorita. Izsilila sem krajši počitek pod enim od redkih dreves, ki smo jih srečali; še nekoliko pozneje, ko smo prikravsali do Planine Slapnik, je kot naročeno prišlo korito za napajanje živine, kjer smo si ob tekoči vodi dali duška z ohlajanjem glav. Za trenutek me je zamikalo, da bi cela zlezla v polno korito ... pa me je že hip za tem minilo. Iz kože veterinarske mikrobiologinje je pač težko zlesti. Nevidni živi svet preži na gostitelje povsod okoli nas!

Mehkih nog smo se pretolkli še čez zadnji strmi spust in nato boski odcapljali do parkirišča na Planini Kuhinja, kjer nas je že čakala dolinska ekipa, da nas odpelje na generalno ohlajanje v brhko hči planin. In na pošteno zasluženo kosilo.

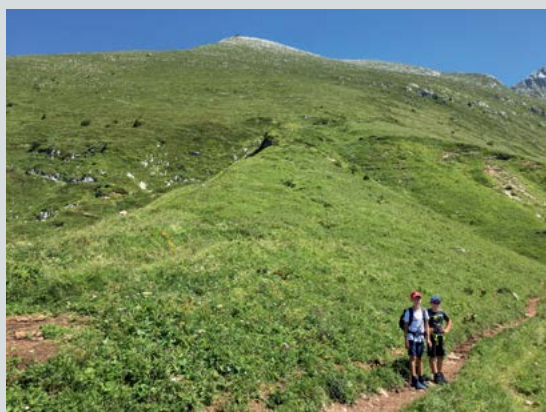
"Mama, kaj je jara kača?" me je nekoč vprašala hči, ko se je spomnila na zgodbe o tej nenavadni kači, ki sem si jih izmišljevala med našimi pohodi v hribe, ki je bila še majhna. Ne vem več, kaj sem ji odgovorila. Vem pa, kaj bi ji zdaj. Jara kača je pot z vrha Krna na Planino Kuhinja – in, bog ne daj, od tam še v dolino. In prav nič me ne mika, da bi po njej šla gledat sončni vzhod na Krn, pa naj bo še tako lep.

Upala bi si trditi, da sta enakega mnenja tudi L. in B. ●

Izlet na Krn

L. in B.

Nekega dne smo se odpravili na Krn. Najprej smo si pripravili nahrbtnike. Z avtom smo se odpravili do Lepene. Prvega dne smo se odpravili do kočice pri Krnskih jezerih. Med potjo so prijatelja B. začeli žuliti gozdarji. Bil je zelo razočaran nad njimi. Ko smo prišli h kočici, si je prijatelj B. naročil testenine, ki so mu bile zelo zelo zelo dobre; v trenutku jih je pojedel. V sobi sva igrala igrice, jedla prigrizke, gledala sva kričečega svizca in cefrala posteljino, ki je bila iz papirja. Bila sva

Pot po neskončnem travnatem pobočju na južni strani Krna se je vlekla kot jara kača. Že rahlo naveličana mladeniča, v ozadju ponovno vrh Krna. Foto Mateja Pate

tudi zelo jezna, ker smo jo morali nositi s sabo. Hotela sva iti na Krn gledat sončni vzhod, pa potem nismo šli. Zgodaj zjutraj smo odšli od kočice. Srečali smo skupino pohodnikov, ki so bili stari strici in tete. Videli smo jamo, ki je izgledala kot obraz. Čez nekaj časa so se prijatelju L. raztrgali podplati gozdarjev. Jedla sva proteinske tablice, ki sva jih kupila po Hofer ceni. Na njih je pisalo *space protein bar*. Proti vrhu smo naleteli na razstavljen granate in tope iz prve svetovne vojne. Pod vrhom sva se jezila, zakaj je pot tako dolga. Na vrhu sva si z užitek odprla en malt, ki sva ga prav tako kupila po Hofer ceni, igrala sva tudi Call of duty in gledala youtube. L. so podplati zmeraj bolj odpadali in našla sva del granate kaliber 15. Pot je bila zelo dolga, saj je šla cikcak. Po zelo veliko hoje sem ter tja smo končno prispeli na Planino Kuhinja. Tam nas je čakal B. tata. Šli smo se skopat in odšli domov. ●

Ko se pot še ni vlekla ... Energije polna mladeniča z vrhom Krna v ozadju.

Foto Mateja Pate

S potovanja prinesimo spomin, in ne rastlin!

Ohranimo zdrave rastline

Slovenija je čudovita dežela z neizmernim naravnim bogastvom. Ohranimo naše rastline zdrave!
Foto Alenka Zupančič

Kako je planinarjenje povezano z ohranjanjem zdravih rastlin? Včasih je že nekaj okuženih plodov, vejic ali semen dovolj, da v nahrbtniku s seboj prinesemo škodljivce in boleznirastlin.

Uživamo na trekingu, osvajamo najvišje vrhove svetovnih gorstev ali pa gremo na počitnicah le na izlet na prvi hrib v bližini hotela, vedno nam vsaj del poti popestrijo lepe, dišeče, pisane rastline. Čudovite, nepozabne okuse nam pričara hrana iz nenavadnih rastlin, začimbe jedem dodajo božanske okuse, oči pa si spočijemo s pogledom na prelepo zeleno krajino.

Takrat pomislimo, da bi seme, sadiko ali sadež odnesli domov za spomin, ob tem pa ne pomislimo, da tako lahko domov prinesemo škodljivce in boleznirastlin. Zelo nevarnim škodljivcem in boleznirastlin pravimo karantenski škodljivi organizmi (v EU je zakonsko opredeljenih okoli 400). To so praviloma tujerodne vrste in v novem okolju povzročijo veliko škodo za gospodarstvo, družbo in okolje. Ti organizmi v državah EU še niso prisotni ali pa so na območju EU prisotni le na omejenem območju. Znanstveniki ugotavljajo, da je bila večina škodljivcev in boleznirastlin v EU prinesena z drugih celin. Škodljivec ali bolezen rastlin v prvotnih okoljih ne povzroča velike škode, ko pa jo prenesemo na drugo območje, lahko njihova razmnožitev naredi veliko škodo.

Primeri vnosa tujerodnih škodljivih organizmov

O uničujočih posledicah vnosa tujerodnih škodljivih organizmov rastlin v Evropo priča več znanih zgodovinskih primerov. Krompirjeva plesen, katere pradomovina sta Srednja in Južna Amerika, je bila v Evropo prinesena okoli leta 1845. Povzročila je lakoto na Irskem in množično izseljevanje, saj je bil krompir glavna sestavina v prehrani predvsem revnejšega sloja prebivalstva.

Slovensko vinogradništvo je zelo prizadel vnos trtne uši iz Amerike proti koncu 19. stoletja. Vinogradniki so vinograde poskušali reševati s sajenjem ameriških vrst, odpornih proti trtni uši, kar pa žal ni pomagalo. Večino vinogradov so morali posekati in uničiti korenine, pozneje pa izpraznjena območja ponovno zasedati s cepljenimi trsi.

Tudi v zadnjih nekaj letih se v EU nekateri karantenski škodljivi organizmi pojavljajo v večjem obsegu in povzročajo veliko ekonomsko, socialno ali okoljsko škodo. Takemu pojavu pravimo izbruh. Na Portugalskem je borova ogorčica povzročila propad ogromnih površin borovih gozdov. Zaradi bakterijskega ožiga oljk so morali v italijanski Apuliji posekati in uničiti na stotine oljk, ki so kljubovale času lahko tudi več kot tisoč let. Zaradi okužbe s to boleznijo so oljke propa-

¹ Dr. Alenka Zupančič, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

dle v dveh do treh sezonah in se popolnoma posušile, in to na velikih območjih pridelave oljk. Virus rjave grbančavosti paradižnika je bil pred kratkim vnesen iz Izraela in pokazalo se je, da lahko v izredno kratkem času uniči celoten pridelek paradižnika ali paprike. V bližnji Italiji je bil že najden japonski hrošč, ki se kot polifag hrani na različnih gostiteljskih rastlinah in na njih povzroča škodo. Obstaja velika nevarnost, da ga kmalu najdemo tudi v Sloveniji. Verjetno pa je marsikdo na vrtu, parku, na fasadi ali v stanovanju že opazil marmorirano smrdljivko, ki sicer ne spada med karantenske škodljive organizme, vnesena pa je bila pred kratkim kot slepi potnik in v Sloveniji že povzroča veliko škodo, predvsem sadjarjem.

Čemu se lahko izognemo

Veliko tveganje za zdravje rastlin pomeni vnos/uvoz škodljivcev in boleznih rastlin z rastlinami, sadikami in drugim rastlinskim materialom iz držav zunaj EU, kjer so ti že prisotni. S sadjem iz Afrike, Azije, Severne Amerike ali Avstralije bi lahko nehote prinesli škodljive muhe, ki uničujejo predvsem plodove in bi uničevale pridelke slovenskih sadjarjev. V Nepalju, Čilu in Argentini so še vedno razširjene določene bolezni krompirja, ki lahko ob vnosu ogrozijo pridelavo krompirja v Evropi. Nevarna žuželka, ki prenaša nevarno bakterijo, bolezen zebrovosti čipsa na krompirju, je prisotna v Ameriki, iz Rusije pa se k nam širi sibirski kokljica in še bi lahko naštevali.

Škodljivci se seveda širijo tudi po naravni poti, a bistveno počasneje, zato ni potrebe, da zaradi naših potovanj in ravnanja po prihodu domov njihov prihod pospešimo. Azijski in kitajski kozliček sta sicer čudovita črna hroščka z belimi pikami, a naredita v debla in veje dreves lepe okrogle luknje in s tem tudi uničita drevo. Japonski hrošč ni prisoten le na Japonskem, ampak tudi v Južni Afriki, Južni in Srednji Ameriki, Avstraliji in na vzhodu Azije. V Afriki in Izraelu je zelo razširjen afriški plodov zavijač, ki tudi ni preveč izbirčna žuželka. Nadmorska višina bolezni in škodljivcev rastlin ne moti. Nekateri škodljivci in bolezni naravnost obožujejo bivanje v višavah Andov. Pustimo jim, da tam tudi ostanejo.

Načini prenosa škodljivih organizmov

Znaki okužbe rastline, na primer okužbe z različnimi virusi v zgodnjem stadiju še niso vidni ali pa žuželk v začetnih fazah razvoja (jajčeca, gosnice) ne opazimo oziroma se te spretno skrijejo našim očem. Ko prispejo v primerno okolje, kjer je prisotna hrana – njihove gostiteljske rastline – in tam ni njihovih naravnih sovražnikov, se razmnožijo in povzročajo škodo gospodarstvu in okolju.

Virusi, viroidi, glive, bakterije, nekatere ogorčice in žuželke se prenašajo mehansko – z dotikom, obleko, obutvijo, orodjem, opremo in mehanizacijo. Nekateri škodljivci so zviti in se skrijejo v

Naj bodo fotografije vaš spomin na zanimive rastline, ki ste jih spoznali na potovanjih. Semena, sadike ali sadeži so nevarni spominki, ki lahko škodujejo rastlinam v Sloveniji.
Foto Polona Bitenc Pavliha

Ob čudovitih rastlinah, ki ji srečamo na potovanjih, hitro pomislimo, da bi seme ali sadiko prinesli domov. Zavedajmo se, da na ta način lahko v domovino prinesemo škodljive organizme, ki bodo škodili avtohtonemu rastju. Na sliki: rododendron pod himalajskimi vršaci. Foto Martin Pavlovčič

Večstoletne oljke se po okužbi z bakterijskim ožigom lahko popolnoma posušijo v dveh do treh sezonah. Foto Erika Orešek

Marmorirana smrdljivka povzroča veliko škodo sadjarjem. Foto Mojca Rot

ladijske zabojnike, avtomobile, prtljago, med pošiljke, v žepe oblačil in po svetu potujejo kot slepi potniki. Tudi nahrbtniki s številnimi žepki in oblačila, ki ste jih nosili na potovanju, so lahko primer-no sredstvo za prenašanje škodljivcev in boleznih rastlin. Predlagamo, da ob prihodu domov nahrbtnik čimprej izpraznite in oblačila operete pri najvišji temperaturi, ki jo material dopušča, nahrbtnik pa vsaj mehansko očistite v zaprtem prostoru in morebitnim slepim potnikom/žuželkam preprečite nadaljnjo pot.

Škodljivci in boleznih rastlin se lahko prenašajo tudi z neobdelanim lesom (spominki in izdelki iz lesa), zato je tudi vnos takih izdelkov prepovedan brez predhodne obdelave s toploto ali kemikalijami. Bolezni in škodljivce rastlin lahko prenesemo tudi z zemljo, zato je vnos zemlje tudi v lončkih s sadikami prepovedan.

S setvijo na videz zdravega semena, ki ga prinesemo s seboj s potovanja, imamo lahko slab pridelek ali pa pridelka sploh ni, ker ga uničijo boleznih rastlin. V lanskem letu so zaradi bakterije *Ralstonia pseudosolanacearum* v EU in tudi v Sloveniji propadali nasadi ingverja, ker je bil kot semenski material uporabljen okužen ingver, namenjen prehrani po izvoru iz Peruja. V primeru prehranjevanja z okuženim ingverjem zdravje ljudi sicer ni ogroženo. Zato tudi za setev izberemo pregledano in ustrezno označeno seme, in ne sadja ali zelenjave, namenjene prehrani.

Kaj pravi zakonodaja

Najlepše in najbolj uporabne so zdrave rastline, kar so v letu 2016 ugotovili tudi predstavniki držav članic EU in sprejeli zakonodajo, ki temelji na preprečevanju širjenja oziroma hitrem odkrivanju škodljivcev in boleznih rastlin na način, da predpisani ukrepi veljajo za vse države članice EU.

Za rastline, ki jih prenašamo med državami članicami, načeloma ni posebnih omejitev. Sadike in semena za svoje vrtove lahko v EU kupimo brez težav. Tvegane rastline in semena za prenos škodljivcev in boleznih rastlin so opremljene z rastlinskim potnim listom, kar pomeni, da so rastline pregledane in niso okužene s škodljivci in boleznimi rastlin. Pri nabiranju in prenašanju rastlin v naravi pa priporočamo veliko previdnost.

Za vnos rastlin in rastlinskega materiala v EU so predpisani strogi fitosanitarni pogoji, ki jih mora upoštevati vsak, ki kupi rastlino v državi zunaj EU, naj bo to na tržnici ali v trgovini ali jo nabere v naravi in jo želi prinesiti v EU. Za vnos rastlin in rastlinskega materiala si mora predhodno priskrbeti fitosanitarno spričevalo pri organu, ki je v tisti državi pristojen za zdravstveno varstvo rastlin. Tudi pošiljkam rastlin, naročenih preko spleta, mora biti priloženo fitosanitarno spričevalo. Pri tem ni izjem za majhne količine (npr. en sadež, ena vejica ...) za osebno rabo.

Pošiljke rastlin, semen in drugega rastlinskega materiala je treba predhodno prijaviti pristojnim organom na prvem vstopnem mestu v EU. To velja tako za pravne osebe kot za vsakega posameznika, tako za večje pošiljke kot tudi za najmanjše pošiljke za lastno uporabo. Med izjeme, ki jih je mogoče s potniško prtljago brez fitosanitarnega spričevala prinesiti v EU, sodijo le banane, datelj, ananas, durian in kokos.

Če rastlin na vstopnem mestu ne prijavimo, smo lahko tudi kaznovani. Za posameznike v Sloveniji je predpisano od 400 do 1.000 EUR globe, za samostojne podjetnike od 500 do 20.000 EUR, za pravne osebe pa od 1.500 do 20.000 EUR. Pošiljke brez fitosanitarnega spričevala se uničijo ali pa vrnejo pošiljatelju, če so poslani kot poštni pošiljke. Leta 2023 je bilo na mejni kontrolni točki na letališču Brnik v okviru naključnega nadzora osebne potniške prtljage zaseženih več kot 100 kg rastlinskega blaga, predvsem svežega sadja in zelenjave iz različnih držav zunaj EU. Prenašanje sadja in svežih rastlin je lahko problematično tudi z vidika izgubljene prtljage, saj nam rastline in plodovi lahko v njej prav hitro segnijo.

Ohranimo rastline zdrave

Vsekakor je zmanjševanje škode s preprečevanjem vnosa škodljivcev in boleznih rastlin enostavnejše in cenejše kot pa z dolgimi in dragimi ukrepi za njihovo izkoreninjenje, ki je učinkovito le v času, ko se škodljivec ali bolezen še ni razširila na večje območje. Za odstranjevanje večine karantenskih škodljivih organizmov nimamo ustreznih fitofarmaceutskih sredstev, zato moramo okužene rastline mehansko uničiti.

Velika ekipa slovenskih strokovnjakov dnevno preventivno pregleduje rastline in postavljene vabe ter preverja, ali se je kakšen škodljivec mogoče že pretihotapil v Slovenijo. Za določanje bolezni, ki so na oko neprepoznavne, imamo tudi v Sloveniji vrhunske laboratorije, ki bolezni in škodljivce rastlin z veliko natančnostjo lahko določijo že na podlagi njihovega dednega zapisa.

Zavedati se moramo, da so rastline naš vir življenja – vir hrane, krme, energentov, oblačil, zato je

OHRANJAJTE NARAVO ZDRAVO, ne prinašajte rastlin domov

Potujete zunaj EU? Svoje najljubše rastline fotografirajte, kolikor želite, vendar jih ne prinašajte s seboj domov.

#PlantHealth4Life

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA RIBIŠTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO
UPRAVA RS ZA VARNOST HRANE,
VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN

efsa
EVROPSKA AGENCIJA ZA VARNOST HRANE

Kampanja, ki jo vodi Evropska agencija za varnost hrane.
Zdravje rastlin za vse življenje. <https://www.efsa.europa.eu/sl/plh4l>

pomembno, da jih ohranimo zdrave. Kar 80 odstotkov hrane je rastlinskega izvora. Bolezni in škodljivci rastlin uničujejo pridelke, zmanjšujejo razpoložljive količine hrane in tudi zvišujejo njeno ceno. Tudi zrak, ki ga dihamo, proizvajajo rastline in ob tem porabljajo ogljikov dioksid in blažijo vpliv podnebnih sprememb. Neporaščena pobočja hribov bi brez rastlin postala kamnita, varovalni gozdovi, sestavljeni iz okuženih dreves ne morejo opravljati svoje funkcije, parki in gozdovi izgubijo tudi vlogo rekreacijskih površin.

V vseh naštetih procesih so veliko bolj učinkovite zdrave rastline. Zavedajmo se, da je zdravje rastlin naša skupna skrb, zato naj ponovim željo v naslovu: s potovanj prinesimo spomin, in ne rastlin! 📍

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PLANINSKI
KOLEDAR
2025

Dušan Škodič

Naš prvi test opreme že leta 1895

Prva pomoč v gorah in Hugon Roblek

Skrb za zdravje v gorah je zelo pomembna, zato je članek¹ o malih priročnih lekarnah, ki naj bi jih planinci imeli s seboj, našel mesto že v eni prvih številk *Planinskega vestnika*. Spisala ga je za naše planinstvo zelo pomembna in hkrati tragična oseba, farmacevt dr. Hugon Roblek (1871–1920), po katerem se imenuje (predvsem zaradi Avsenikove pesmi) tudi neplanincem znani Roblekov dom na Begunjščici.

Roblek je imel ob pisanju članka, v katerem je ocenil ponudbo priročnih lekarnic na tedanjem trgu ter izdal svoja priporočila, komaj 24 let. Kljub temu je že veljal za sposobnega farmacevta. Pri enaindvajsetih je magistriral na dunajski univerzi, izkušnje pa prva leta nabiral v očetovi lekarni v Radovljici. Z leti je dejavnost razširil in postal lastnik ali najemnik nekaj lekarn. Na Gorenjskem je bil znan kot velik domoljub in poleg Jakoba Aljaža eden glavnih tvorcev slovenskega planinstva. Radovljiška podružnica Slovenskega planinskega društva (SPD) je bila ustanovljena leta 1895 na njegovo pobudo. V letih med 1898 in 1902 ji je predsedoval kot načelnik (Aljaž je bil izvoljen za »podnačelnika«, op. a.). Bil je tudi pobudnik gradnje novih planinskih koč (Vodnikova koča na Velem polju) ter zelo navdušen markacist. Morda sta bila kriva preobilno delo in odsotnost od doma, da se v mlajših letih ni oženil (služboval

je med drugim v Švici in Egiptu). Ko se je leta 1906 vrnil domov, je vzel v najem lekarno v Trziču, leta 1911 lekarno na Bledu in obenem kupil še lekarno v Neumarktu na Južnem Tirolskem. Kmalu zatem je izbruhnila prva svetovna vojna, ki je v deželo prinesla veliko pomanjkanje in strah, v planinskem smislu pa, razen v Kamniško-Savinjskih Alpah, popolnoma zavrla to dejavnost.

Planinska poznanstva so delovala tudi med težkimi časi, saj ne more biti naključje, da je Hugon Roblek sredi vojne vihre postal zet dolgoletnega načelnika SPD, dr. Frana Tominška. Z njegovo hčerjo Pavlo Tominšek se je poročil leta 1917, ko je imel že 46 let, nevesta pa 25. Vojna se je dve leti pozneje končala, a Robleku je prevrat in razpad Avstro-ogrške monarhije prinesel velike finančne skrbi. Rapalska meja je tako kot Primorsko, Istro in Dalmacijo odrezala tudi Južno Tirolsko, kjer je imel lekarno. Bil mu je jasno, da je kot nekdanji avstrijski in po novem jugoslovanski državljani pod italijansko oblastjo ne bo mogel več obdržati. Zato sta se z ženo odpravila v Neumarkt, kjer je uredil prodajo svoje lastnine. Ker je prodajal v nujni, je zanjo iztržil le bagatelo.

Po nesrečnem naključju sta se zakonca vračala domov skozi Trst ravno 13. julija 1920. Tudi pred vojno svetovljanski Trst, glavno pomorsko pristanišče avstrijske polovice monarhije, je po prevratu postal italijanski. Nacionalistična klima, ki so jo razpihovali fašisti, je v tistih dneh dosegla točko vrelišča. Hugon in Pavla sta nameravala v Trstu samo prespati pred nadaljevanjem poti. Namestila sta se v Hotel Balkan, ki je deloval v stavbi Narodnega doma. Žal sta prišla v hotel dve uri pred tem, ko so vanj vdrle fašistične skvadre² in z bencinom zanete požig simbola slovenstva v Trstu. To je bila tržaška »kristalna noč«,³

¹ *Planinski vestnik* št. 5, 1895.

Požig narodnega doma v Trstu 13. julija 1920 je začuda zahteval samo eno smrtno žrtev, to je bil lekarnar Hugon Roblek, po katerem se imenuje planinski dom na Begunjščici. Vir svetovni splet

² Skvadra – organizirana in oborožena fašistična skupina.

³ Kristalna noč je bil pogrom nad Judi, tako imenovan zaradi razbitih izložb judovskih trgovin. Pogrom se je sistematično odvil po Nemčiji in delih Avstrije 10. novembra 1938.

Hugon Roblek (1871–1920) *Vir svetovni splet*

načrtno insceniran protislovenski pogrom, ki je poleg Narodnega doma tistega dne prizadel tudi vrsto drugih slovenskih ustanov v mestu.

Kot je poročal *Slovenski narod*,⁴ je bilo v času požiga v hotelu nastanjenih več gostov, smrtna žrtev pa je bila začuda ena sama, 49-letni lekarnar Hugon Roblek. Novinarji so ugotavljali, da je bil zakonski par v tretjem nadstropju hotela, ki ga je požar dosegel šele nazadnje. Utegnila bi se pravočasno rešiti skupaj z drugimi gosti, sploh po prihodu gasilcev, ki so začeli sestavljati lestve, s katerimi so lahko dosegli do strehe hotela. Zaradi napačne presoje sta se zakonca raje odločila za tvegan skok na ulico, kjer je nekaj mladeničev razpelo improvizirano ponjavo, ki pa ni mogla ublažiti padca s približno 18 metrov višine. Posledice so bile zelo hude. Hugon je bil takoj mrtev, Pavla pa se je hudo poškodovala. Očitno sta se s skokom zaradi strahu pred ognjem hudo prenačljila, saj so po poročanju časnikov gasilci zadnjega gosta s strehe hotela rešili kar tri ure po nesrečnem dogodku.

Pavla⁵ je kljub prvim slabim obetom v bolnišnični negi hitro okrevala, truplo njenega moža pa so z vlakom prepeljali domov. Vsekakor je napačen podatek, ki se je znašel v enem od časopisov, da je namreč lekarnar Roblek v Trst prišel s svojo hčerko, kar lahko pripišemo prehitremu sklepanju zaradi velike starostne razlike med zakoncema.⁶

⁴ Slovenski narod 18. in 21. julija 1920.

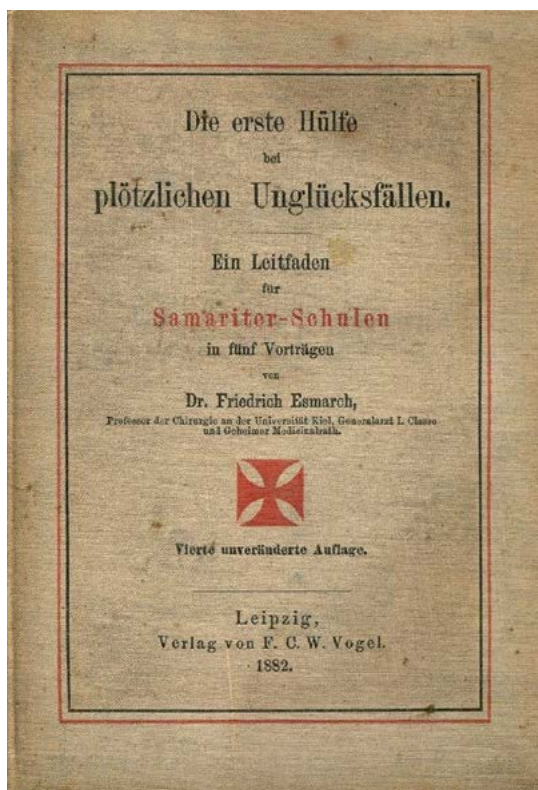
⁵ Pavla Roblek, hči Frana Tominška in sestra alpinista Stanka Tominška, je več mesecev okrevala v sanatoriju blizu Trsta. Med zdravljenjem je spoznala tudi svojega drugega moža, s katerim si je ustvarila družino in z njo živela v Opčinah nad Trstom.

⁶ Časnik *Jugoslavija*, ki je izhajal med obema vojnoma, je poročal, da je s ponesrečenim Roblekom potovala njegova hči. Ta napačni podatek se kljub vsemu še vedno pojavlja v nekaterih zgodovinskih razpravah.

Hugon Roblek je hišo in lekarno v Radovljici z oporoko zapustil radovljiški podružnici SPD. Z izkupičkom so planinci leta 1933 na Begunjsčici zgradili planinsko koč. *Zgodovinski arhiv Ljubljana*

Hugon Roblek je očetovo hišo in lekarno v Radovljici z oporoko zapustil radovljiški podružnici SPD. Z izkupičkom so radovljiški planinci leta 1933 na Begunjsčici zgradili planinsko koč in jo poimenovali Roblekov dom. Prvotna koč je med drugo

Dr. Friedrich von Esmarch je bil nemški vojni kirurg, ki je uvedel komplet prve pomoči in o njem napisal priročnik. Trikotna ruta, opornice za zlome okončin in elastične preveze za ustavitev krvavitve so še danes del kompletov, ki so jih za svoje potrebe posvojili tudi planinci in alpinisti. Vir svetovni splet

Tipična »žepna lekarnica«, kakršne so konec 19. stol. časopisi oglaševali planincem. Je bila napolnjena z nekaj povoji in vrsto danes prepovedanih medikamentov. Bila je predvsem lična in zelo draga.

Vir svetovni splet

svetovno vojno pogorela, poznejši planinski dom pa stoji na tem mestu od leta 1946. Poleg te izredne donacije je Hugon Roblek svojčas podaril tudi več t. i. kočnih lekarnic, ki so jih kot posebne skrinjice skupaj z navodili prve pomoči namestili v večino naših planinskih koč.

Članek o malih lekarnicah, priročnih osebnih kompletih za prvo pomoč in večjih kompletih za planinske koč je zanimiv tudi po skoraj 130 letih, saj razkriva tedanje farmacevtsko znanje in tehnologijo zdravlil.

Roblek svetuje, naj bi imel planinec v priročnem kompletu manjšo zbirko okoli desetih najpotrebnejših in najučinkovitejših zdravlil. Pri sestavi lekarnice je treba paziti, da v njej ni radikalnih pripomočkov, ki se ne smejo vročiti vsakemu laiku. Pa tudi različna priljubljena ljudska zdravila, ki sicer »vedno pomagajo,« čeprav je v njihovem primeru edino pomagalo zgolj vera, ne sodijo v planinsko lekarnico.

»Žepnih lekarnic« za planince je bilo menda tedaj polno v časopisnih reklamah, a malokatera naj bi ustrezala pravemu namenu. Po navadi naj bi bile predvsem lične in zelo drage, a le malo uporabne. Roblek jih je z namenom, da napiše članek, nekaj kupil in pregledal. Kar je bilo dobrega, je pridružil vsebini svojega kompleta. Zaupal je pri tem, kot razlaga, »tudi v svojo mnogoletno izkušnjo kot pešec v tujini in hribolazec v domovini.«

Po Roblekovi razlagi se hribolazec največkrat zunanje poškoduje zaradi padca ali nerodnega koraka. V tem primeru je treba pač nekoliko po planinsko improvizirati, saj žepna lekarnica ne more vsebovati opornic in povojev za zlomljene ude. Te naj bi bile v večjih stenskih skrinjicah, ki se name-

Tudi samolepilni obliži za površinske rane so star izum, ki se od leta 1882 do danes ni pretirano spremenil. Vir svetovni splet

stijo v koč. Sam planinec pa si lahko pomaga na primer z robci, naramnicami in palicami (tudi primernimi vejami) itd. V mali priročni lekarnici pa je vsekakor dobro imeti reči, ki jih navaja v naslednjih odstavkih.

Pri manjših ranah, praskah in odrgninah izvrstno služi rumeni samolepilni obliž (Heftpflaster). Večje rane so v gorah po navadi zelo umazane, zato naj se, kolikor se da, najprej dobro izperejo in nato potresejo s praškom Dermatol.⁷

Za ustavitev krvi pri večji rani je bila priporočena trdna preveza z elastičnim povojem, ki mehansko ustavi krvotok. Tak povoj pa zavzame preveč prostora v žepni lekarnici, zato Roblek namesto njega priporoča prevezo z naramnicami. Najboljša je po njegovem mnenju gaza, prepojena z jodoformom, ki jo položimo na rano ter čeznjo napravimo blazinico iz karbolne vate, vse pa močno povijemo. S tem imamo za prvo silo najboljšo obvezo (tudi to se še danes lahko kupi v lekarnah, op. a.).

Nadaljevanje članka precej odstopa od današnjih normativov. Gre namreč za prvo pomoč pri kačjem ugrizu, ki je grozljivejša od bližnjega srečanja s strupenjačo. Tedaj je veljalo, da je treba rano najprej dobro izsesati (če ustnice niso razpokane), nato

⁷ Tako samolepilni obliži kot prašek Dermatol so še danes v uporabi.

pa jo, če je le možnost, izžgati. Če ne gre drugače, naj se mesto ugriza izreže z razbeljenim nožem in polije s salmijakom (amonijev klorid). Nad mestom ugriza se napravi trdna preveza, ki jo je treba vsake 3–4 ure popustiti, da prizadeti ud ne odmre. Človek se nehote vpraša, ali je naš strah pred kačami prirojen ali pa je morda posledica strahu pred prvo pomočjo, če bi človeka res »pičila« kača?

Roblek se pri vrhu nasvetov poleg kač spomni tudi na »volka«.⁸ Svojičas je bil lahko volk, ki seveda ni žival, velika neprijetnost za turista na daljšem pohodu, predvsem zaradi neustreznega spodnjega perila. Za preprečevanje odrgnenosti notranjega dela stegen je bilo planincu svetovano, naj si pripravi domače mazilo iz govejega loja, kakavovega olja, vazelina, malce dodanega razkužila v prahu (salicil) in cinkovega oksida. S tem mazilom naj se preventivno namaže.

Posebno neprijeten za človeka, ki pohaja po gorah, je zagotovo zobobol. Vsa turistova pot v gore bo zaman, saj ne bo mogel uživati v čarobnosti planinskega sveta in vpliv krasot narave nanj ne bo imel nobenega učinka, piše Roblek. Za zobobol je sicer obstajalo učinkovito zdravilo, ki ni imelo tako negativne konotacije, kakor jo ima danes, to je bil kokain. Vendar Roblek opozori, da ga žal ne smemo uvrstiti v planinsko lekarnico, ker se dobi samo na zdravnikov recept. Kdor pa se količkaj boji te vrste bolečin, naj se po planinsko znajde, se predhodno preskrbi s kokainom in ga raztopi v kafrinem alkoholu. Nekaj tako pripravljenih kapljic, nakapanih v piškav zob, naj bi ublažilo vsak zobobol in (če se ozremo na začetni stavek) turist bo zmožgal uživati v krasotah in čarobnosti planinskega sveta. Če ste mislili, da je bilo zdravilo proti zobobolu za današnje razmišljanje najbolj šokantno, še malo počakajte. V gorah si lahko zaradi pokvarjene hrane ali nečiste vode hitro pokvarimo želodec in tudi naši planinski predniki so pogosto imeli tovrstne težave. Zaradi pitja premrzle vode ali slabe hrane je marsikoga napadla huda driska ter trebušni krči. Za najboljšo sredstvo zoper te težave je na koncu 19. stol. veljal opij. Da se z dozami tega zdravila ni pretiravalo, je bil na voljo v malih stekleničkah in v suhi obliki pod imenom Doverjev prašek. Da je bila »droga« nekoč resno mišljena kot zdravilo, omenimo, da se je Doverjev prašek predpisoval celo otrokom, v svojih ekspedicijskih lekarnah pa so ga dokazano imele britanske (in verjetno vse ostale) odprave na Everest še krepko po drugi svetovni vojni; v prodaji je bil vse do 60-ih let.

Ker bralcev s tedaj veljavnimi nasveti o zdravju nočem zmešati, naj le še naštejemo, da je Roblek v nadaljevanju podal nasvete glede splošne oslabelosti, kašlja, glavobola, pikov insektov, bruhanja in omedlevice. Posebej je obdelal tudi sončarico,

Doverjev prašek z vsebnostjo opija se je nekoč množično predpisoval pri zastrupitvah s pokvarjeno hrano ali nečisto vodo, kar se je rado dogajalo tudi obiskovalcem gorskega sveta.

Vir svetovni splet

omamljenost zaradi bližnjega udara strele in celo višinsko bolezen kot posledico »tenkega« zraka v višinah. Presenetljivo pa ta tegoba, ki je planinec v naših gorah ni mogel izkusiti, našim planinskim prednikom ni bila neznana. Opisani simptomi in tudi ukrepi so ostali skoraj nespremenjeni: »Turist postane len, opoteka se, tare ga slabost, boli ga glava, iz nosa mu teče kri in v ušesih mu šumi. Zoper to gorsko bolezen nimamo pripravnega sredstva za priročno lekarnico. Spočij se ter okrepcaj z jedjo in pijačo. Ko se počutiš popolnoma dober, pa je najbolje, da se čim prej vrneš navzdol.«

Vsega skupaj naj bi bilo v priročni lekarnici okoli deset sredstev, ki naj bi bila shranjena v aluminijasti škatlici žepne velikosti. Precej večje pa naj bi bile planinske kočne lekarnice, ker so v njih stvari, ki jih je preveč nerodno nositi s seboj. To so predvsem večji povoji, različni obkladki, razkužila, škarje in opornice za zlomljene ude. Na notranjo stran vratc spadajo tudi abecedni indeks posameznih bolezni in zdravila, ki jih je treba uporabiti.

Za konec Roblek zapiše, naj bo planinska lekarnica zgolj majhen pripomoček za doseg pravega ter vzvišenega namena turistike: okrepcati telo in duha. A kdor često in mnogo hodi v gore, pridobi naravno odpornost, zato toliko redkeje potrebuje pomoč raznovrstnih zdravil. ●

Viri
Arhiv Planinskega vestnika
Digitalna knjižnica Slovenije
Ustni pogovor z gospo Rožo Tominšek
Slovenska biografija

⁸ Pekoče vnetje kože v razkoraku zaradi drgnjenja in znojenja.

Srčni planinci v Črni na Koroškem

Dan slovenskih planincev 2024

*Planinci so se podali
na različne pohode.
Foto Manca Ogrin*

Letošnji dan slovenskih planincev – 15. junij, je potekal še s prav posebnim namenom. "Kdor dela s srcem, ga pot prej ali slej pripelje v Črno na Koroškem," je bilo vodilo okrog eni tisočici planincev iz vse Slovenije in z onstran meje.

*Skupina inPlaninci se
je iz Črne odpravila
do energijskega
parka Bistra.
Foto Manca Ogrin*

Planinci so s svojim prihodom podprli tukajšnje ljudi in turizem ter pokazali, da tudi leto po uničujočih ujmah niso pozabili na Koroško, ki je znova varna za obiskovanje, planinske poti so večinoma urejene, planinske kočice pa pričakujejo obiskovalce. Celodnevni planinski praznik, ki so ga zaznamovale različne aktivnosti, sta ob začetku poletne planinske sezone organizirala Planinska zveza Slovenije (PZS) in Planinsko društvo (PD) Črna na Koroškem, ki letos praznuje 75 let.

Planinci so se odpravili na vodene pohode na Pikovo in Navrški vrh, iz Koprivne do cerkve Sv. Ane z znamenito Črno Marijo in od Doma na Smrekovcu v Črno, inPlaninci pa so obiskali energijski park Bistra. Najpogumnejši so plezali na plezalnem stolpu in na feratah Mučevo in Olimpline ter se spustili z Olimplinom, najdaljšo jeklenico v tem delu Evrope. Mladi so imeli svoja doživetja – še posebej sta jih navdušila adrenalinski park in mini K-24 za najmlajše. Turni kolesarji so odkolesarili do Naje-

vske lipe, odbor Planinstvo za invalide/OPP PZS, markacisti, gorski reševalci GRS Koroške in Slovenske vojske so prikazali svoje delo, na stojnicah pa so se ob odlični jedaci (črjnanška košta) predstavljali še PZS in lokalni ustvarjalci.

Osrednja prireditev se je tradicionalno začela s prihodom praporščakov, tokrat iz 49 planinskih društev, in s planinsko himno *Oj, Triglav, moj dom* v izvedbi seksteta Ajda, ki je obogatil tudi nadaljevanje kultur-

Županja Občine Črna Romana Lesjak, predsednica MDO PD Koroške Andreja Senica, predsednica PD Črna na Koroškem Virginija Špeh in predsednik PZS Jože Rován Foto Manca Ogrin

nega programa. Nastopili so tudi učenci Osnovne šole Črna s planinskim skečem in pevskim nastopom, za planinsko zabavo pa je poskrbel koroški trio z Nikom Kogelnikom. Množico planincev je pozdravil predsednik PZS Jože Rován: "V gore ne hodimo samo zaradi ljubezni do narave in gora, mnogim nam veliko pomeni tudi druženje, na poteh, ob večerih v planinskih kočah, na taborih in ob priložnostih, kot je današnja v Črni. In s prihodom v Črno, po tragični ujmi, ki so jo ti kraji doživeli v lanskem avgustu, želimo izraziti tudi moralno podporo domačinom. Naša planinska društva smo že lani jeseni spodbudili, naj letos načrtujejo izlete v te kraje in tako vsaj malo prispevajo k oživitvi turizma."

Veličasten sprevod praporščakov iz 49 planinskih društev
Foto Manca Ogrin

Mladi planinci na ustvarjalnicah
Foto Manca Ogrin

Tudi za najmlajše je bilo poskrbljeno. Foto Manca Ogrin

Na Koroškem so razglasili naj planinsko pot 2024. To je postala Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (PD Kamnik), Zavarovalnica Triglav pa bo podprla tudi pot od jame Topla do Male Pece na Koroškem (PD Mežica). Foto Manca Ogrin

Županja Občine Črna Romana Lesjak, tudi sama ljubiteljica planin, je vse klene povabila na avgustovski K24 *ultra trail* in se poklonila množici prostovoljcev. Andreja Senica, predsednica Meddruštvenega odbora planinskih društev Koroške, pa je zbrane povabila na kar 230-kilometrsko Koroško planinsko pot, ki povezuje obronke Pohorja, Kozjak in del Karavank ter del Savinjskih Alp, ter poudarila: "Iz vseh društev Koroške smo stopili skupaj in pokazali, da smo povezani. Želeli smo pomagati Črni in njenim krajanom po lanskoletni ujmi, jim vlti upanje, da niso sami in da življenje teče naprej, da bi čim prej zaživel novo, lepše življenje. Kdor dela s srcem, ga pot prej ali slej pripelje v Črno na Koroškem, z rdečim srcem." Predsednica PD Črna na Koroškem Virginija Špeh je bila iskreno vesela tako velikega obiska: "Skupaj preživljamo dan slovenskih planincev v osrčju koroških hribov in le nekaj korakov iz centra vasi je potrebnih, da nas privabijo prelepe alpske doline, bogate z živalstvom in rastlinstvom, ki jih obdajajo zeleni gozdovi in hribi – Peca, Raduha, Olševa in Uršlja gora. Ljudje, ki tam živijo, nas vabijo, da se odpravimo k njim in s tem po lanskih poplavih podpremo Koroško, ki je poleg škode doživela še hud udarec slabe sezone." Da nikoli ni prepozno dosanjati svoje sanje, pa je zbranim na srce položil koroški alpinist Andrej Gradišnik, ki se je povzpел na Mt. Everest.

Na Koroškem so razglasili tudi naj planinsko pot 2024; to je postala Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (PD Kamnik). "Sredstva za obnovo bo dobila tudi pot od jame Topla do Male Pece na Koroškem (PD Mežica)," je ob predaji klina na dogodku povedala Tonja Vinkl Vončina, vodja poslovne enote Slovenj Gradec v Zavarovalnici Triglav. Sedmi izbor naj planinska pot pod okriljem akcije Očistimo naše gore in v sodelovanju s PZS je letos namreč dal poseben poudarek planinskim potem, ki so bile v lanskih ujmah močno poškodovane, zato so rezultate glasovanja simbolično razglasili v Črni na Koroškem. Obljubljeno je bilo, da bodo pomagali tudi drugim tamkajšnjim potem. ●

Na dnevu slovenskih planincev 2024 v Črni na Koroškem se je zbralo okrog tisoč planincev od blizu in daleč. Foto Manca Ogrin

Nesreče v gorah v letih 2022 in 2023

*Helikopter je prepeljal v dolino
tujca, ki sta se zaplezala pod
bivakom pod Skuto (junij 2022).
Foto Simon Kurinčič*

Leto 2022 je bilo leto, ko smo dokončno prebrodili omejitve, povezane s korona virusom. Odprtje meja, potovanja in obiski številnih domačih in tujih turistov so pomenili večji obisk gorskega sveta, zaradi česar se je povečalo tudi število nesreč. Leta 2023 se bomo še dolgo spominjali kot leto ekstremnih vremenskih dogodkov: vetrolomov, poplav in groženj zemeljskih plazov ter množičnih nesreč v gorah.

Nesreče v gorah leta 2022

Število reševalnih intervencij v letu 2022 je naraslo na rekordnih 657, kar je skoraj še enkrat več kot pred desetimi leti (2013, 392 intervencij), 29 % več intervencij kot pred petimi leti ter 32 % več kot v letu 2021. Takšno naraščanje nesreč in vse večje število reševalnih intervencij je povezano z množičnim obiskovanjem gorskega sveta.

Podrobna analiza je pokazala, da se je skoraj polovica nesreč (46,4 %) zgodila pri hoji po urejenih planinskih poteh, manjši deleži nesreč so se zgodili pri tehnično bolj zahtevnih aktivnostih (hoja po brezpotju, plezanje, alpsko in turno smučanje, gorsko kolesarjenje, aktivnosti v zraku in vodi ter pri drugih športnih aktivnostih). Dodati je treba še rubriko "drugo", kar zajema iskalne akcije pogrešanih oseb, nesreče na cestah in ob njih, nesreče pri dejavnostih v naravi in nudenje humanitarne pomoči.

V letu 2022 smo pomagali 759 osebam, od katerih jih je bilo 312 nepoškodovanih, 1 oseba pogrešana, 172 lažje poškodovanih, 161 težje poškodovanih, 47 lažje obolelih, 26 težje obolelih, 38 oseb pa je žal umrlo.

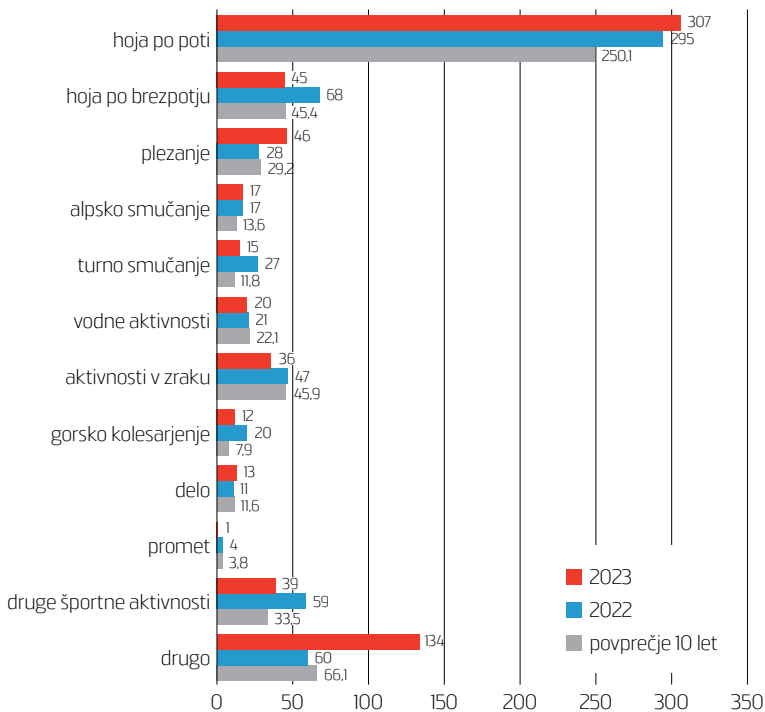
Z reševalnim delom smo bili najbolj obremenjeni v poletnih mesecih (junij, julij, avgust), kar sovpada z viškom turistične sezone, v tedenskem pregledu pa je bilo največ reševanj ob sobotah in nedeljah.

*Prenos poškodovanke po strmim pobočju
(november 2022) Foto Miljko Lesjak*

¹ Komisija za informiranje in analize, Gorska reševalna zveza Slovenije.

Prikaz števila intervencij po dejavnostih

Najpogostejši vzroki za nesrečo so bili nepoznavanje terena, zdrs, padec, telesna nepripravljenost. V manjši meri tudi neprimerna osebna in tehnična oprema, neprimerna obutev.

Struktura po usposobljenosti je pokazala, da je bilo 44 % ponesrečencev turistov, to je oseb brez osnovne planinske vzgoje, neveščih hoje po gorah, 19 % planincev, ki so člani planinskih društev, ter zanemarljiv odstotek planincev, ki niso člani planinskih društev, alpinistov, gorskih vodnikov in gorskih reševalcev.

Največ nesreč se je zgodilo v Julijskih Alpah, manj v Kamniško-Savinjskih Alpah in najmanj v Karavankah, manjši delež nesreč je bil na dinarskih planotah, predalpskem svetu in na Pohorju.

Po številu reševalnih in iskalnih akcij so bila najbolj obremenjena društva GRS Tolmin, Bohinj in Bovec, samo štiri društva (Celje, Jezersko, Maribor in Rateče)

pa so imela v letu 2022 manj reševalnih akcij, kot je desetletno povprečje. Skupno je v akcijah v letu 2022 sodelovalo 583 članov, ki je namenilo temu 18.584 ur svojega časa, kar je skupaj 774 dni ali 32 ur dela na reševalca v tekočem letu. Pri reševalnem delu smo pri 15 % ponesrečencih uporabili vrhno tehniko, pri 28 % ponesrečencih je priskočil na pomoč helikopter, v zanemarljivem delu pa smo uporabili improvizirane tehnike.

Nesreče v gorah leta 2023

Število reševalnih akcij v letu 2023 je znova naraslo na rekordno vrednost 685. Tudi za to leto je analiza pokazala, da se je skoraj polovica nesreč, (44,8 %) zgodila pri hoji po urejenih planinskih poteh, manjši deleži nesreč so bili pri hoji po brezpotju, plezanju ... tokrat tudi pri nudenju humanitarne pomoči pri velikih naravnih nesrečah. V letu 2023 je bil ta delež 19 %, kar je neposredno povezano s poplavami v severni in

Po dolgotrajnem močnem nallivu, ki se je začel 3. avgusta 2023, so 4. avgusta 2023 poplave prizadele severno in osrednjo Slovenijo. To je najhujša naravna nesreča v zgodovini Slovenije. Najhuje je bilo v predgorjih Julijskih Alp, od Idrije preko Ljubljanske kotline do Koroške, prizadeti sta bili kar dve tretjini slovenskega ozemlja. Poleg visokih voda so nevarnost predstavljali tudi zemeljski plazovi. Pred poplavami je julija del Slovenije prizadel še vetrolom.

Več na spletnih straneh:

[https://sl.wikipedia.org/wiki/Poplave_v_Sloveniji_\(2023\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Poplave_v_Sloveniji_(2023)),

<https://ninfo.si/novice/slovenija/krajani-koroske-bele-so-se-vrnili-domov-pristojni-bodo-preucilistanje-plazu>,

<https://wcm.gozdis.si/sl/novice/2023072410311082/julijske-ujme-so-povzrocile-vecjo-skodo-v-gozdovih-in-na-gozdni-infrastrukturi/>

Vaja reševanja v ferati Dobršnik
Foto Klemen Novak

Primerjava osnovnih podatkov za zadnjih pet let

leto	število intervencij	število udeleženih oseb	število poškodovanih oseb	število obolelih oseb	število mrtvih oseb
2019	604	665	272	57	43
2020	485	492	220	48	33
2021	625	632	291	64	29
2022	657	759	335	73	38
2023	685	743	322	71	28

Oskrba ponesrečenca na pobočju Storžiča (avgust 2023) Arhiv DGRS Kranj

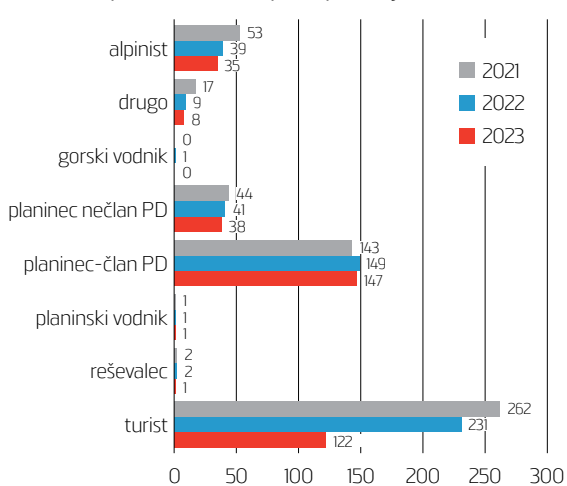
osrednji Sloveniji v dneh od 4. do 8. avgusta 2023 ter posredno tudi z ostalimi ekstremnimi vremenskimi dogodki, kot so nevarnosti zemeljskih plazov in neurij z vetrolomi. Omenimo še gorsko nesrečo pozimi, ko je plaz z Male Mojstrovke odnesel sedem planincev. V letu 2023 smo pomagali 743 osebam, od katerih jih je bilo 322 nepoškodovanih, 165 lažje poškodovanih, 157 težje poškodovanih, 42 lažje obolelih, 29 težje obolelih, 28 oseb je žal umrlo.

Z reševalnim delom smo bili spet najbolj obremenjeni v poletnih mesecih in to ob koncih tedna. Najpogostejši vzroki za nesrečo so bili isti kot leto poprej, struktura po usposobljenosti je pokazala, da je bilo 35 % ponesrečencev turistov, 25 % planincev ter zanemarljiv odstotek planincev, ki niso člani planinskih društev, alpinistov, gorskih vodnikov in gorskih reševalcev.

Po številu reševalnih in iskalnih intervencijah so bila najbolj obremenjena društva GRS Bohinj (90), Tolmin (84) in Bovec (69). Skupno je v intervencijah sodelovalo 598 članov – gorskih reševalcev, ki je namenilo temu skupaj 25.064 ur (25 % več kot v letu 2022), kar je skupaj 1003 dni (23 % več kot v letu 2022); to pomeni 42 ur dela na reševalca (24 % več kot v letu 2022). Pri 25 % večji obremenitvi reševalnega dela na reševalca moramo poudariti, da gre to število delno na račun dogodkov ob poplavih.

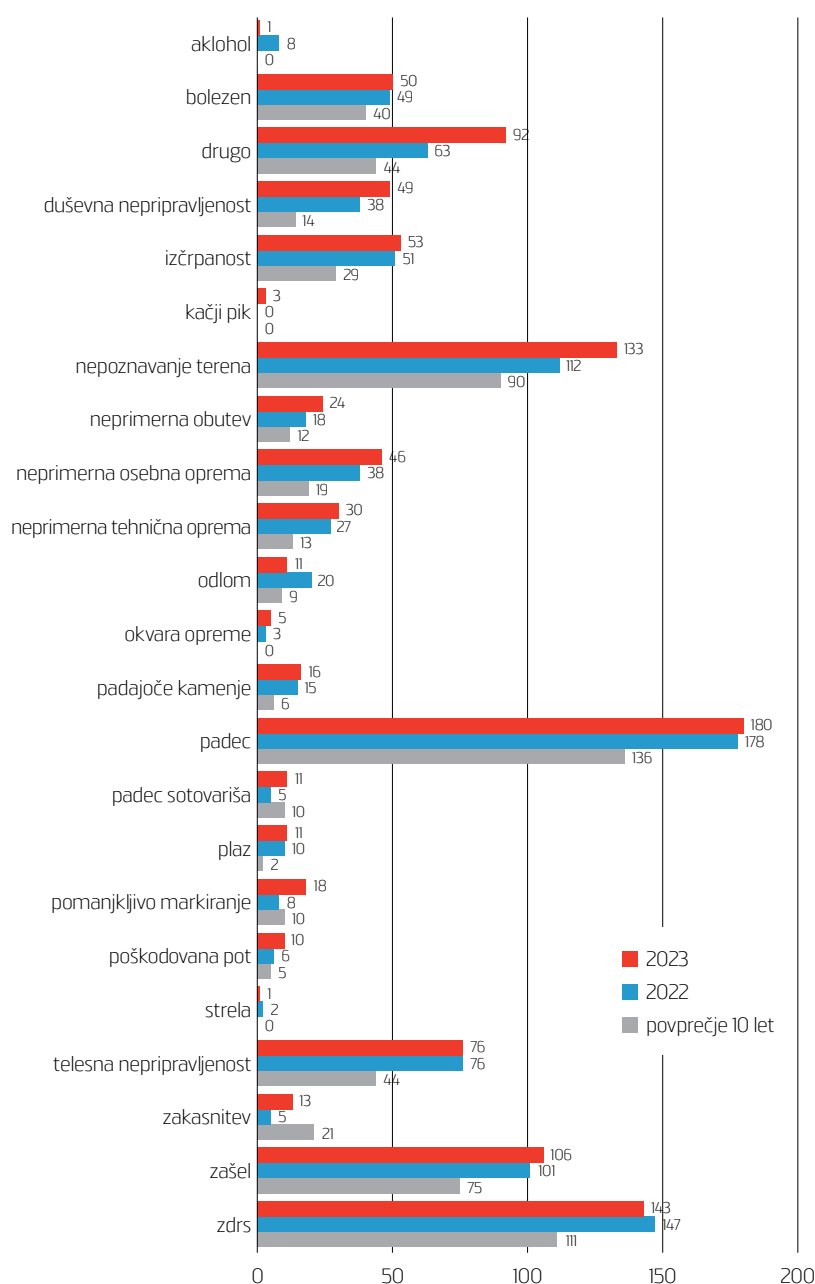
Pri reševalnem delu smo pri 10 % ponesrečencih uporabili vrhno tehniko, pri 23 % ponesrečencih je priskočil na pomoč helikopter, pri zanemarljivem delu pa so bile uporabljene improvizirane tehnike. ○

Struktura ponesrečencev po usposobljenosti

* turist – oseba brez osnovne planinske vzgoje, neveščta hoje po gorah

Vzroki gorniških nesreč v letih 2022–2023

Tone Vidrgar

Dvakrat na isti vrh

Špik nad Policami

Na težko pričakovanem vrhu Montaža
Foto Tone Vidrgar

Zaradi deževnega jutra, ki me je zbudilo v sredo, sem obisk Špika nad Policami, bolj poznane kot Montaž, 2753 m, premaknil na naslednji dan. Da bi se izognil vročini pri vzponu, saj je bila vremenska napoved "sončno in toplo", sem krenil od doma že zarana. Odpeljal sem se proti Kranjski Gori, skozi Rateče proti Trbižu, tam pa levo proti Bovcu, a le do Rabeljskega jezera. V poltemi se je že svetlikala smaragdna površina mirne vode. Pred jezerom sem zavil desno na cesto za prelaz Na Žlebeh in od tam spet desno v hrib. Ovinkasta in ponekod precej ozka ter strma cesta me je pripeljala na 1500 metrov visoko planino Pecol.

Prekrasna, prostrana in slikovita planina, ki v vseh letnih časih in ob množici obiskovalcev, od otrok do starejših, nudi razkošje razgledov. Spomladi in poleti se na prostranih pašnikih pasejo krave, med obilico raznovrstnega in dišečega cvetja slišimo in vidimo tudi svizce, ki jih je tu res veliko. Pozimi so zasnežene strmine pravi raj za turne smučarje. Nad planoto se dvigajo čez 2000 metrov visoke, slikovite in strme gore, ki so pogost cilj mnogih planincev. Slabe pol ure stran od zaenkrat še brezplačnega parkirišča stoji kočica Brazza, kjer se obiskovalec lahko osveži in okrepiča.

Odlično obnovljena Pipanova lestev
Foto Tone Vidrgar

Prvi poskus – neuspešno

Malo čez peto uro zjutraj sem se odpravil s parkirišča, ko je zgodnje jutranje sonce že ožarilo najvišje vrhove nad Reklansko dolino, Jerebico in Kaninsko pogorje, lepo sta se videla okno v Prestreljeniku in smučišče. Na nasprotni strani cvetoče planine so gore še počivale v senci polmraka, le nad Montažem je čepel rumenooranžen oblak, osvetljen od vzhajajočega sonca. Lagoden vzpon čez cvetoče pašnike, prijeten vonj nageljčkov in prekrasni razgledi na visoke vrhove so me napolnili z mirom in spokojem. Nad planinsko kočico Brazza je razpotje, ena pot vodi proti škrbini Vrh

Strmali/Forca dei Disteis pod Montažem, druga proti Špiku Hude police ali Cimi di Terrarossa. Ker so me raznoliko cvetje in pogledi na slikovite vrhove gora preveč pritegnili, sem šel na naslednjem neoznačenem razpotju naravnost, čeprav bi moral zaviti levo. Kmalu sem spoznal, da gre pot preveč desno, a sem pričakoval, da se bo slej ko prej prikazal odcep levo proti Montažu, a se to ni zgodilo in po dobrih dveh urah dokaj nenaporne hoje in po srečanju s kozorogi, ki se niso dali dosti motiti, sem prišel na 2420 metrov visok vrh, na Špik Hude police. Montaž je bil na dosegu roke, a je bil vmes zahteven greben z več škrbinami. Kljub iskanju prehoda nisem videl nadaljevanja. Vedel sem sicer, da obstaja zelo izpostavljena in zahtevna zavarovana pot Leva, za katero potrebujeteš opremo za samovarovanje, ki pa je seveda nisem imel s seboj. Čeprav sem zgrešil smer, nisem bil preveč razočaran, saj so za to v veliki meri poskrbeli kozorogi, ki sem jih nenehoma srečeval, na vrhu pa me je pričakal še zvedav mladič, ki se mi je celo približal in mi "poziral" za fotografije, kot da bi vedel, kaj želim. Ker sem bil na vrhu že pred osmo uro, sem razmišljal, kaj naj naredim, saj je spusta do kočice slabi dve uri, zato sem se odločil, da se bom najprej naužil razgledov in nato med sestopom pozorno iskal, če morda obstaja kakšna bližnjica proti Montažu. Ker je med iskanjem po strmih pobočjih nisem našel, sem zavil nazaj proti koči in čez valovite travnike stopal proti poti, ki vodi na Montaž. Vmes sem zmotil svizce, ko sem takole nepovabljen vdrl na njihovo območje, kar so mi s svojimi žvižgi dali tudi vedeti. Ker je bila trava precej visoka, krave pa so se pasle niže pri stanih na spodnji planoti, so se svizci lahko dobro skrivali v njej. Sem in tja sem celo kakšnega videl, da pa bi kateri pogledal v fotoaparatus, se ni zgodilo, čeprav sem porabil skoraj uro v upanju, da mi morda le uspe katerega ujeti v objektiv. Polagoma sem prišel na pot in po dobrih dveh urah dosegel 2201 metrov visoko sedlo – škrbino Vrh Strmali. Ker se je Montaž vse bolj odeval v temne oblake, sem se odločil, da ne bom nadaljeval na vrh. S skalnega stolpca levo od poti, na katerega sem splezal, sem si ogledal globoke prepade na severozahodni strani škrbine in čisto od blizu tudi veličastno steno gore.

Drugi poskus – uspešno

Nedoseženi cilj mi ni dal miru in zaradi ugodne vremenske napovedi sem se naslednji torek spet odpravil na Pecol. Ponovila se je zgodba prejšnjega četrтка, a le do razpotja nad kočico Brazza. Ob pol šestih sem začel s turo in v slabih dveh urah dosegel Škrbino Vrh Strmali. Na Montaž sem se namenil povzpeti po Pipanovi lestvi, več kot odlično obnovljeni v lanskem letu. S spleta sem prebral informacijo, da vrh Montaža po tej poti dosežeš v treh urah in pol. Ko sem nazaj grede srečal in govoril z mladeničem iz Postojne, je povedal, da je to sicer možno, a da moraš kar "dirkati". No, jaz dirkanja v hribih ne maram, poskušam kar najbolj doživeti gore, naravo in razglede, časovni rekordi niso nikoli moj cilj. Pri vzponu pa sem spet naletel na kar številčen trop kozorogov, kar težko jih je bilo prešteti, a ocenjujem, da je bilo okrog trideset samcev, ki so se pomikali po markirani poti in se niso kaj dosti menili zame, zato sem izkoristil priložnost, da sem jih opazoval karseda od blizu.

Pot je postajala vse bolj strma, nekajkrat je bilo celo treba prečiti snežne jezike. Pospravil sem palice in si nadel čelado ter si naprej pomagal z rokami, pod lestvijo pa nataknil še samovarovalni komplet in se po šestdesetmetrski lestvi povzpela ter nadaljeval po poti na vrh. Vseskozi sta bili potrebni previdnosti in zbranost. Za vzpon sem potreboval približno štiri ure.

Razgled z vrha je bil krasen in prava nagrada za vzpon. Zahodno in severno seže pogled proti Naborjetskim goram na dolino Dunje, južno je Reklanska dolina, nad njo Jerebica in Kaninsko pogorje. Vzhodno se dvigujejo ostali divji Špiki, za njimi pa Ponce, Mangart, Jalovec, Škratica, Triglav – prava paša za oči.

Spust nazaj na Pecol zaradi zahtevnega sestopa v zgornjem delu gore in dopuščal dosti hitrejšega tempa, pa tudi postankov je bilo kar nekaj zaradi razgledov in občudovanja različnega cvetja. Svizcev tokrat žal nisem videl, le slišal, celo nekaj ljudi sem srečal, ki so se vzpenjali proti vrhu.

Po osmih urah ture sem čutil nekaj utrujenosti, a obilo zadovoljstva nad opravljeno potjo in moram priznati, da se meni osebno zdi pot na Montaž zahtevnejša kot pot na Triglav čez Plemenice, kljub temu da je slednja časovno daljša. ●

Kozorogi so me spremljali skoraj na vsakem ovinku poti na Montaž.

Foto Tone Vidrgar

Ureme poleti v visokogorju

Analiza podatkov z vremenske postaje na Kredarici

Poletni meseci junij, julij in avgust nas ob prostih dneh in počitnicah kar sami vabijo v hribe in gore, še posebej v visokogorje, ki je takrat povečini kopno in dosegljivo brez zimske opreme. Borba za mesto v planinski postojanki čim višje in tem bližje številnim izhodiščem je iz leta v leto hujša, zato je smiselno, sploh za večje skupine, vnaprej rezervirati prenočišča. Pri tem tvegamo slabo vremensko napoved na dan odhoda; ko bi bila le napoved slaba, na koncu je lahko zares slabo tudi vreme. Nekateri izlete odpovedo, drugi na izlet odidejo kljub slabemu vremenu, in to ravno zaradi rezervacije prenočišča. Odločitev včasih seveda ni lahka, a tehtanje med nekaj deset evrov in obetu res slabe pohodne izkušnje ali celo možnosti klicanja gorskih reševalcev na pomoč bi se moralo prevesiti v prid varnemu izletu.

Prispevek ni namenjen moraliziranju, ampak pregledu vremenskih razmer v poletnih mesecih v visokogorju, na osnovi česar bomo pripravljeni na bolj ali manj ekstremno vreme, ki nas tam lahko doleti poleti. Analizirani so podatki z vremenske postaje na Kredarici, kjer se meritve izvajajo že sedemdeseto leto zapored, 24 ur na dan, sedem dni na teden. Kljub dolgemu nizu podatkov smo za primerjavo vzeli zadnjih trideset letij.

V hribih se poleti najpogosteje bojimo podhladitve, neviht, viharnega vetra, obilnih padavin in celo snega. Kaj pa nas res lahko doleti v visokogorju v poletnih mesecih?

V enem poletnem mesecu se zvrsti v povprečju okoli 17 dni z vsaj manjšimi padavinami, od tega okoli 7 nevihtnih dni, nekajkrat pa vas predvsem junija lahko ulovi tudi sneženje, ki pa običajno prinese le nekaj centimetrov novega snega. Viharni veter v povprečju piha okoli 10 dni, pa še to ne ves dan.

Sneg

Poletne mesece sicer povezujemo s toplim vremenom ter prej s kratkimi rokavi kot z zimsko opremo, a poglejmo najprej, kako dolgo se je v visokogorju v preteklih tridesetih letih obdržal sneg, kako pogosto je snežilo poleti in največ koliko snega je takrat zapadlo. Vrhunec snežne odeje v visokogorju je običajno v drugi polovici aprila, takrat je višina snega v povprečju okoli tri metre, zato ni nenavadno, da se sneg le počasi tali še preko večjega dela junija, kakšno leto pa se zamakne tudi še v prve dni julija. V zadnjih tridesetih letih je bil sneg na Kredarici junija prisoten od štirih (leta 2003 in 2007) pa vse do trideset dni (kar osemkrat v tem obdobju, nazadnje pa leta 2021). Za

julij in avgust so številke pričakovano precej nižje. Kljub temu je bilo julija v trinajstih letih med 1 in 14 dni s snežno odejo (nazadnje dva dni leta 2021), avgusta pa v desetih letih med 1 in 9 dni s snežno odejo (nazadnje dva dni leta 2018). V juliju in avgustu gre povečini za posamezne dneve z nizko snežno odejo, ki je najbolj moteča na dan sneženja. V začetku junija pa je snega po dobri snežni sezoni lahko v visokogorju še obilo (največ ga je bilo v začetku junija 2021, kar 470 cm), kar zamakne začetek poletne hribovske sezone, še posebej če želimo pustiti zimsko opremo doma. To se je zgodilo tudi leta 2001, ko je bilo na Kredarici še v začetku julija 140 cm snega.

Kako pogosto pa sneži v visokogorju v poletnih mesecih ter koliko snega lahko največ zapade? Junija je snežilo v 24 od zadnjih 30 let, in sicer od 1-krat do 13-krat (nazadnje 4-krat leta 2020), julija v 10 letih od 1-krat do 5-krat (nazadnje 3-krat leta 2014), prav tako pa tudi avgusta v 10 letih, od 1-krat do 8-krat (nazadnje 2-krat leta 2018). Kljub sneženju pa najvišje količine zapadlega snega niso bile obilne. Junija je v enem dnevu največ snega zapadlo 34 cm leta 1994, julija 15 cm v letih 2007, 2010 in 2011, avgusta pa 15 cm leta 2006. Lahko bi torej rekli, da se nam novozapadlega snega v poletnih mesecih ni bati.

Dež

Se lahko bojimo obilnih padavin med turo? To pa. Razpon junijskih maksimalnih dnevnih padavin v zadnjih 30 letih je bil kar velik, od 16 mm leta 2006 pa vse do 114 mm leta 2009. Le nekoliko manjši je bil julija, od 20 mm leta 2018 do 91 mm leta 2002, še večji pa avgusta, od 33 mm leta 2003 do 139 mm leta 2010. Najbolj obilne padavine so običajno povezane s prehodi hladnih vremenskih front, ob katerih lahko v visokogorju tudi sneži, tako smo v takem primeru med pohodom, če ga seveda ne odpovemo, lahko

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

deležni najprej večurnega dežnega zlivanja, nato pa še sneženja, kar lahko hitro vodi do podhladitve. Pa vseeno – da ne bo izpadlo, kot da poleti v visokogorju ves čas dežuje, čeprav se je kakšno leto vsaj v kakšnem mesecu to že skorajda zgodilo. Na primer v juniju so leta 1997 zabeležili le dva dneva brez padavin, julija leta 2014 je bilo najmanj zabeleženih suhih dni – 8, avgusta 2006 pa 7 dni brez moče. Povprečje po letih je sicer bolj v prid mokrim kot suhim dnevom, a vrednosti so si blizu polovice. Junija je bilo kljub temu kar 20 suhih dni leta 2021, julija 2007 – 19 suhih dni in avgusta 2017 – 22 suhih dni. Lahko bi torej rekli, da če načrtujemo enodnevni odhod v hribe nekaj dni vnaprej, se nam lahko z več kot 50-% verjetnostjo zgodi, da bo naš izlet pospremlilo vsaj nekaj kapljic dežja. Možna rešitev nastale zagate je ta, da za izlet načrtujete v oknu več dni, izmed katerih boste nato, glede na vremensko napoved, izbrali najbolj primernega.

Žal ni dež največja nevarnost, ki nam preti v visokogorju. Tu so tudi strele, ki rade udarijo v izpostavljene gorske grebene, torej tudi v nas, če se tam pojavimo ob nepravem času. Strele so sestavni del nevihte, nevihte pa so skorajda stalnica v poletnih dneh. In kako pogoste so nevihte? V povprečju je bilo v zadnjih 30 letih poleti v enem mesecu v visokogorju okoli 7 nevihtnih dni. V nobenem mesecu ni šlo brez neviht. Junija je bilo leta 2003 kar 16 nevihtnih dni, julija največ 14 leta 2008, avgusta pa 13 v letih 1994 ter 1998.

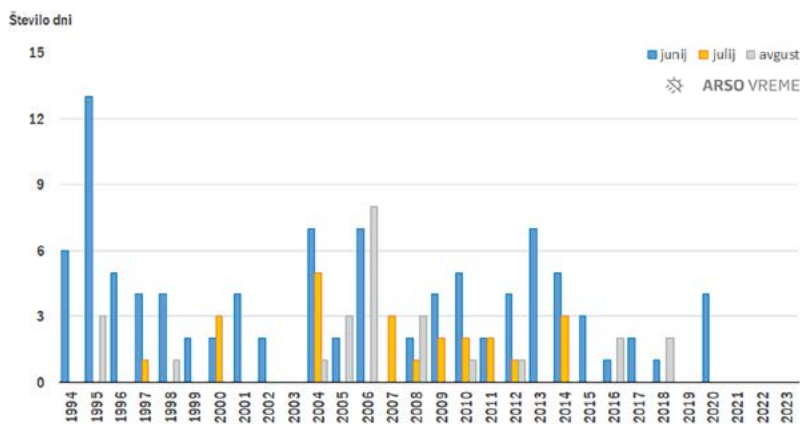
Nevihte lahko spremlja viharni veter, a ta je pogost tudi v dneh pred in po vremenski motnji. Viharni veter po Beaufortovi lestvici predstavlja najvišje hitrosti vetra, večje od 63 km/h; pri teh hitrostih se že lomijo veje na drevesih, ki jih v visokogorju na srečo ni, vendar tako močan veter ovira hojo. Viharni veter je bil v zadnjih 30 letih poleti v enem mesecu v visokogorju v povprečju izmerjen v 10 dneh, ni pa bilo meseca brez viharnega vetra. Junija leta 2022 je bilo vetrovno kar 22-krat, julija leta 2012 19-krat ter avgusta 2007 16-krat.

Če so nevihte, obilne padavine ter viharni veter poleti v visokogorju razmeroma pogosti, pa je na srečo toča bolj izjema kot pravilo; na Kredarici so jo v poletnih mesecih v zadnjih 30 letih zabeležili skupno le 9-krat.

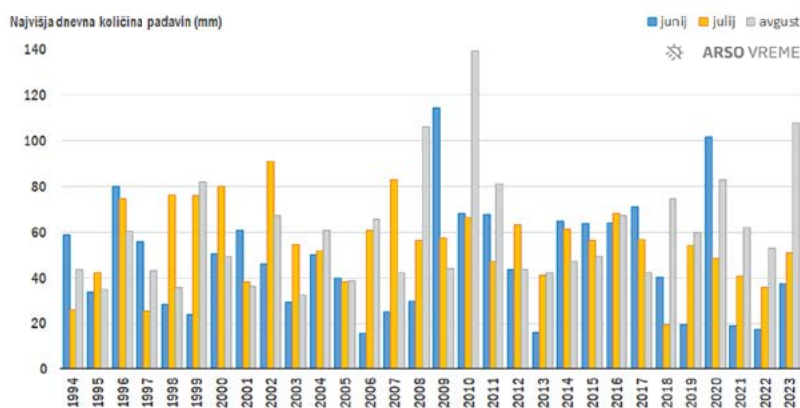
Temperature

Kaj pa temperature? Junija so se v zadnjih 30 letih gibale med -9 in 21 °C, julija med -3 in 19 °C, avgusta pa med -6 in 20 °C. Seveda so to najnižje in najvišje izmerjene temperature, ki povečini niso izmerjene znotraj enega dneva. Zanimivo so bile v vseh treh poletnih mesecih najvišje jutranje temperature okoli 14 °C, najnižje dnevne pa junija -4, julija 0 ter avgusta -2 °C. V vseh mesecih so torej možne za visokogorje tako visoke dnevne temperature kot tudi najvišje dnevne temperature okoli ledišča, zato naj nas ohladitev, ki v visokogorju ob spremembi vremena nastopi hipno, ne preseneti preveč. 🚫

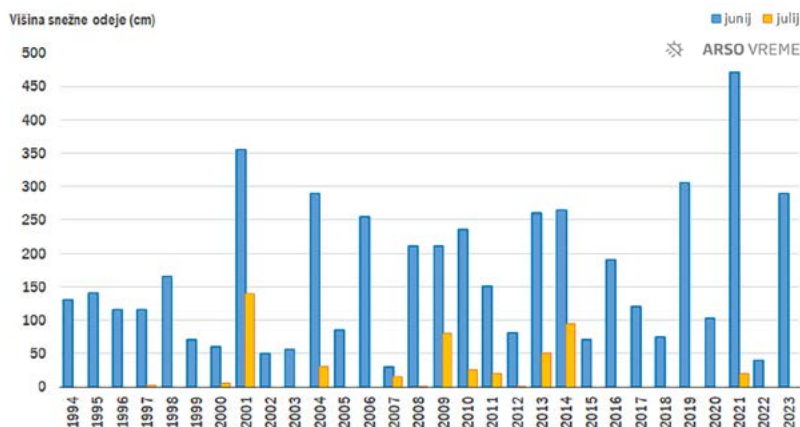
Graf števila dni z novozapadlim snegom na Kredarici junija (modro), julija (oranžno) in avgusta (sivo) v zadnjih 30 letih. Poleti v visokogorju najpogosteje sneži junija.

Graf najvišje dnevne količine padavin na Kredarici junija (modro), julija (oranžno) in avgusta (sivo) v zadnjih 30 letih. V vseh mesecih so možne obilne padavine.

Graf najvišje višine snežne odeje na Kredarici junija (modro) in julija (oranžno) v zadnjih 30 letih. Visoka snežna odeja v juniju zamakne začetek poletne hribovske sezone, še posebej če želimo zimsko opremo pustiti doma.

Naj vas zgornji podatki ne odvrnejo od odhoda v hribe v poletnih mesecih, pri načrtovanju ture za več dni ali celo tednov vnaprej pa le imejte v mislih veliko spremenljivost (tudi znotraj le nekaj ur) vremena v visokogorju. Ne pozabite na obilne in intenzivne padavine, močne nevihte, pa seveda hitre temperaturne spremembe, ki ekstremne vremenske dogodke spremljajo. Bodite pripravljeni nanje vsaj s kakšnim dodatnim dolgim oblčilom v nahrbtniku ali planom B, če se vreme (ne)pričakovano poslabša! Naj bodo letošnje ture v visokogorje vremensko varne in naj vreme poskrbi za lepe vtise in razglede.

Petra Zupet¹

Uročinski udar

Poletje je tu. Zato nekaj besed o možnih negativnih vplivih visokih temperatur na naše telo. Najpomembnejši dejavniki okolja, ki vplivajo na človeško telo, so temperatura zraka, vlažnost, hitrost gibanja zraka, nadmorska višina in onesnaženost.

Telesna aktivnost v vročem okolju predstavlja tveganje za nastanek nekaterih bolezenskih stanj.
Foto Zdenka Mihelič

Neugodne okoljske razmere negativno vplivajo že na telesno neaktivnega človeka, ta vpliv pa se veča s stopnjo telesne aktivnosti. Vroče okolje vpliva na srčno-žilni sistem, centre za uravnavanje telesne temperature in ravnovesje telesnih tekočin. Telesna aktivnost v vročem okolju tako predstavlja tveganje za nastanek nekaterih bolezenskih stanj.

Fiziologija uravnavanja telesne temperature

Ljudje smo homeotermna bitja. To pomeni, da je temperatura telesnega jedra približno konstantna, tudi če se temperatura okolja spreminja. Center za uravnavanje telesne temperature je v osrednjem živčevju. Čeprav se temperatura telesa nekoliko spreminja iz dneva v dan ali celo iz ure v uro (cirkadiani ritem), se to dogaja v ozkem območju med 36,4 °C in 37,2 °C. Telo vzdržuje telesno temperaturo s prerazporeditvijo pretoka krvi po telesu. V vročem okolju in/ali med telesno aktivnostjo se poveča prekrvavitev skozi kožo in s tem olajša oddajanje telesne toplote, predvsem z znojenjem. V pogojih dolge težke telesne aktivnosti, bolezenskih stanj, vročinskega stanja ali visoke temperature okolja pa se ravnovesje med proizvajanjem

toplote in njenim oddajanjem poruši in temperatura jedra telesa naraste.

Povišana telesna temperatura

Povišana telesna temperatura je stanje, pri katerem se temperatura jedra telesa poviša nad normalno (moški 36,7 ± 0,4 °C, ženske 36,9 ± 0,4 °C). Nastane, ko telo proizvaja ali absorbira več toplote, kot je izgubi. Je urgentno stanje in zahteva takojšnje zdravljenje. Kaže se kot slabost in izčrpanost, vrtoglavica, povišan srčni utrip, bruhanje, glavobol, krči in/ali motnje zavesti. Koža je vlažna in bleda, običajno hladna, zelo vroča pa je znak urgentnega stanja.

Za telesno aktivnega človeka lahko nevarnost predstavljajo že zunanje temperature med 21 °C in 24 °C, saj kombinacija zunanje temperature in toplote, ki nastane zaradi dela mišic, predstavlja veliko breme za termoregulatorni center. Pri oceni tveganja za pregretje pa je potrebno upoštevati vsaj štiri dejavnike: temperaturo zraka, vlažnost zraka (v vlažnem okolju je hlajenje telesa z znojenjem oteženo), hitrost gibanja zraka (v vetru se ohlajamo bolj) in toplotno sevanje.

Uročinski udar

Vročinski udar je smrtno nevarna bolezen, ki jo sestavlja dvig telesne temperature jedra nad 40 °C in disfunkcija centralnega živčnega sistema, ki lahko vodi v delirij, konvulzije² ali komo. Kljub ustreznemu znižanju telesne temperature in agresivnemu zdravljenju se lahko vročinski udar pogosto konča s smrtnim izidom, preživeli pa lahko utrpijo trajne nevrološke okvare. Nastane lahko zaradi izpostavljenosti visoki zunanji temperaturi (v tem primeru ga poimenujemo klasičen vročinski udar) ali ob hudem telesnem naporu (v tem primeru ga poimenujemo vročinski udar pri hudem telesnem naporu).

Vročinski udar pri hudem telesnem naporu nastane, ko športnik proizvede več presnovne toplote, kot jo lahko odvaja v okolje, kar privede do zadrževanja toplote in dviga telesne temperature jedra. Tveganje za razvoj vročinskega udara je najvišje med intenzivno vadbo hitrega tempa v vročem vlažnem vremenu, lahko pa nastane tudi v pogojih, ki na splošno veljajo za varne. Epidemioloških podatkov o vročinskem udaru pri hudem telesnem naporu je na voljo zelo

¹ Dr. Petra Zupet, dr. med., prof. šp. vzg.

² Nehoteno močno krčenje progastih mišic.

malo, saj se v mnogih primerih ne odkrije dovolj zgodaj. Umrljivost je zaskrbljujoče visoka (20 do 50 odstotkov), prognoza pa je v veliki meri odvisna od zgodnjega prepoznavanja in ustreznega zdravljenja. Pomanjkanje pravočasne in ustrezne primarne zdravstvene oskrbe je zato lahko zelo nevarno, saj bi lahko z zgodnjim odkrivanjem in zdravljenjem vročinskega udara preprečili marsikateri zaplet in smrtni izid.

Kako ukrepamo

Človeka s povišano telesno temperaturo, ki ima zgoraj našteje znake, takoj premestimo v senco ali v hladnejši prostor, ga čim bolj slečemo, in če imamo možnost, hladimo z ventilatorjem. Pri tem moramo biti pazljivi, da ne povzročimo drhtenja, saj drhtenje telesa proizvaja toploto. Bolnika položemo in mu dvignemo spodnje okončine za 20–30 cm. Če je pri zavesti in mu ni slabo, mu damo piti vodo. Če imamo možnost, damo bolniku vrečke z ledom na vrat, pod pazduhe in v predel prepon. Da ne poškodujemo kože, damo med kožo in led krpo, majico ali brisačo. Če ledu nimamo, zmočimo del oblačila z mrzlo vodo in ga položimo na omenjena mesta. Čim prej pokličemo reševalno ekipo, saj je zdravje in življenje pregretega človeka lahko resno ogroženo.

Vročinski udar pri hudem telesnem naporu pa je urgentno stanje, ki zahteva še agresivnejše ukrepanje. V nasprotju s klasičnim vročinskim udarom, ki se pojavlja predvsem pri otrocih, starejših in imunsko oslabljenih bolnikih, se vročinski udar pri hudem telesnem naporu pojavlja zlasti pri športnikih. Med dejavnike tveganja za razvoj vročinskega udara pri telesni aktivnosti sodijo visoka temperatura in vlažnost okolice, vrsta in trajanje aktivnosti ter spol. Ostali dejavniki tveganja so zbrani v Tabeli 1. Obolevnost in smrtnost sta tem večja, tem dlje telesna temperatura ostaja nad 40 °C, in se pomembno znižata, če se telesna temperatura hitro zniža. Zato so ustrezna preventiva, hitro prepoznavanje in dobre strategije zdravljenja izjemno pomembni.

Na terenu se priporoča rektalna meritev telesne temperature in hitra nevrološka ocena za postavitve diagnoze. Sledi čim hitrejšo nizevanje telesne temperature z odstranitvijo oblačil in opreme ter hlajenjem v kadi z vodo ali bazenu s temperaturo 1–15 °C. Dodatno lahko hladimo tudi z infuzijo ohlajene fiziološke raztopine na 4 °C. Če takšna vrsta hlajenja ni na voljo, je treba hladiti z mokrimi brisačami ali ledom, ki ga namestimo pod pazduhe, dimlje in vrat, ter s kondukcijo (odprta okna, ventilator). Z znižanjem telesne temperature pod 38,9 °C v 30 minutah po pojavu vročinskega udara pri hudem telesnem naporu zmanjšamo poškodbo organov in posledično izboljšamo preživetje. Ko rektalna temperatura pade v območje med 38,3 °C in 38,9 °C, je treba dodatno hlajenje končati, da preprečimo podhladitev. Potrebna sta tudi nadomeščanje izgubljene tekočine s fiziološko raztopino in ustrezno dodajanje kisika.

Z redno hojo v gore začnemo že spomladi, da se postopoma privadimo na vse višje temperature. Foto Zdenka Mihelič

Tabela 1: Dejavniki tveganja za nastanek vročinskega udara pri hudem telesnem naporu (po Dickinsonu)

Dejavnik tveganja	Primer
debelost	
okužba zgornjih dihal ali bolezen s povišano telesno temperaturo	
nedavno uživanje alkohola	
bolezen z dehidracijo	driska, bruhanje
pomanjkanje spanja, hrane ali vode	
kožna bolezen	anhidroza, psoriza, milarija
stanja, ki povečujejo proizvodnjo toplote	tirotoksikoza
pomanjkanje aklimatizacije	
pomanjkanje ustrezne telesne pripravljenosti	
zdravila in droge	antiholinergiki (atropin), diuretiki, fenotiazidi, triciklični antidepresivi, antihistaminiki, antiparkinsoniki, beta blokatorji, amfetamini, ekstazi
pretekla epizoda vročinskega udara	
starost	
zaščitna oprema	

Prilagoditev na vroče okolje

Gibanje v vročem okolju zahteva aklimatizacijo. To dosežemo z dolgimi treningi nizke intenzitete. Proces aklimatizacije traja približno dva tedna. V tem času se oddajanje telesne toplote z znojenjem izboljša za okrog 11 odstotkov. Izvajanje aklimatizacije je smiselno tudi že v manj toplem okolju, kar praktično pomeni, da tisti, ki hodite v hribe poleti, začnete z redno hojo že spomladi, in tako se boste postopno navajali na višje temperature. ○

Ali imam svoje mesto v hribih?

Pred leti, še v študentskih časih, sem iskal razne načine športnega udejstvovanja. Prišel sem na idejo, da so hribi dober način. Po lahkotnem pregledu tur sem za prvo turo izbral slapova Šumik, pot skozi pragozd po delno zahtevni poti. Nisem imel pojma, kaj pomenijo označbe poti, kaj šele, da bi poznal opremo, ki jo potrebujem. S takratnim dekletom sva se na izlet odpravila v poznem popoldnevu. Skozi prve lesene mostove sva se uspešno prebila, nato pa je pot postajala prezahtevna za najinega štirinožnega prijatelja, zato sva se odločila vrniti. Nekje na poti nazaj sva zavila v napačno smer in kaj kmalu sva se znašla na neznanem terenu, polnem gozdnih vlak, ki niso vodile nikamor. "To, Pohorje!" sem si mislil. Ko se je začelo nočiti, sem okusil prvinski strah in nemoč. Šele v zadnjih trenutkih pred trdo temo sva srečno našla cesto in neznana rešitelja, ki sta nama prijazno ponudila prevoz do civilizacije. Takrat sem prišel do trdnega sklepa – hribi niso zame, jaz sem mestni fant.

Šele dobro desetletje pozneje, ko me je vrsta osebnih neuspehov pritisnila k tlom, sem začel iskati druge poti. Življenje se preprosto ni odvijalo tako, kot sem si ga začrtal. Očitno tudi mestno življenje ni bilo zame. Ob prebiranju knjige znanega pokojnega psihiatra sem spet prišel na idejo, da se ponovno odpravim v hribe. Če že življenjskih težav ne uspem rešiti, pa lahko vsaj hodim. In hodil sem vsak dan. Sprva na majhne hribočke, pozneje vse višje. Postopoma. Ko sem prvič osvojil dva hriba v enem dnevu, mi je prijatelj zažugal, da mi nikoli nič ni dovolj, da vedno grem v ekstreme. A klic gora je postal neustavljiv. Razgledi, nova prijateljstva, srčni ljudje, polni iskrenosti in topline, ter predvsem spoznavanje samega sebe.

Ko se je svakinja domislila, da bi se podali na Triglav, sem ji prepričano

odvrnil, da sem pohodnik in ne alpinist – jaz že ne potrebujem plezanja. Kljub temu sem nekaj mesecev pozneje stal na Triglavu. Vsemu strahu navkljub. Po dolgem času sem bil zopet ponosen nase. Vedel sem, da sem na pravi poti. Hribi so me rešili v najtežjih trenutkih. Dali so mi odmik od življenjskih težav, ki so se sčasoma rešile same. Z leti pohodništva sem spoznal, da sodim v naravo. Kot je ugotovil Aristotel: "Postanemo tisto, kar redno počnemo." Ko sem v *Planinskem vestniku* prebiral članek Mire Petek o njenem mestu v gorah, sem potočil solzo – sedaj vem, da sem tam, kjer moram biti. Kamor me je pot usode od nekdanj vodila.

Gregor Puncuh

LITERATURA

Planinsko društvo Kamnik: Sto trideset let močne tradicije. Zbrala in uredila Darja Horvatič. PD Kamnik, Kamnik, 2023. 254 str.

Pred desetimi leti sem recenzijo zbornika ob 120-letnici kamniškega planinskega društva zaključil z besedami, da je društvo, ki je sposobno narediti tak zbornik, zagotovo uspešno.

Lanska izdaja zbornika ob stotridesetletnici kamniškega planinskega društva, ustanovljenega v Kamniku leta 1893, le slabih šest mesecev za Slovenskim planinskim društvom (ki je hkrati s tem postalo tudi prva podružnica SPD), potrjuje oceno izpred desetih let. Gre za dokaj obsežno delo, razdeljeno na pet poglavij, vsako nosi vsebini primeren naslov.

Vsebina zbornika je zelo pestra, naj jo na kratko predstavim. Najprej so nagovori predsednika PZS Jožeta Rovana, župana Občine Kamnik Mateja Slaparja in predsednika PD Kamnik Marka Petka.

Pred vsakim poglavjem je dvostranska fotografija z motivom iz narave, z ljudmi ali brez njih. V prvem poglavju Zadnje desetletje je govora o predanih članih, brez katerih društvo ne bi moglo delovati ali pa vsaj ne tako dobro, o vlaganju v sanacijo obeh planinskih koč, vodniškem odseku, odseku za planinske poti, v katerem so tudi mojstri markacisti, ki skrbijo za čim varnejšo hojo in poplezavanje na vseh vrstah poti, o mladinskem odseku, športnoplezalnem odseku, ki je nastal zaradi razhoda z matičnim planinskim društvom (do tega je prišlo, ker takratno vodstvo ni imelo dovolj posluha za to zvrst plezanja, zato so se fantje odločili iti po svoje), o turnosmučarskem in kolesarskem odseku (TSKO), alpinističnem odseku in odseku za varstvo gorske narave.

V poglavju Tradicija, ki jo v naših krajih pojmujejo "nekoliko" drugače kot Angleži, razni avtorji pišejo o dnevu kamniških planin, ki dobiva novo podobo, o plezalnem taboru Pipa miru, o nogometu na najvišji ravni (s tekmami na Korošici v vsakem vremenu), ki se lahko pohvali s svojevrstnimi sproščenimi pravili, npr. igralci ne smejo uporabljati derez, druženje in igranje je pomembnejše od rezultata; spominjajo se tudi raznih memorialov (Štuparjev – 25 izvedb –, VTK s Kotovega sedla, zimski pohod na Grintovec v spomin preminulih alpinistov, Kamniški memorial za smučko in cepin, ki je leta 2006 nadomestil Štuparjev memorial), kapitel pa zaključuje mladinski tabor Vesele gorice.

V poglavju Pogovori so intervjuji z različnimi člani, ki opravljajo razne pomembne društvene funkcije, dalje z gorskim vodnikom, za njim odgovarja vrhunski alpinist, ki neženirano pritrjuje reku "čim boljši alpinist, tem večji egoist", in v naslednji sapi na vprašanje, ali gresta skupaj družina in vrhunski alpinizem, odgovori, da, seveda gresta, in kdor pravi, da ne, ima – napačno punco (Sic!), sledi pogovor z oskrbniki koč na Kamniškem in Kokr-

skem sedlu, za tem pa še z gospodarjema Kamniške in Zoisove kočice.

Sledijo Doživetja, že z naslovom radovednost vzbujajoče poglavje, v katerem so opisani Dan kamniških planin s prijatelji iz Trofaiacha, sodelovanje vodnikov PD Kamnik pri akcijah in Planinec, zatem tridnevno uživaško potepanje po Visoki karnijski poti, turnokolesarski vikend čez drn in strn Slovenije, turno smučanje na Svalbardu in v Lyngenskih Alpah na Norveškem, nato mladinska šola športnega plezanja na taboru v Kotečniku, odprava na temni kristal z imenom Cerro Kishtwar, 6173 m, črtica o tem, kdo je tu nor; o bivakih, ki niso tam kar za hec, o sodelovanju kamniškega PD s kamniškimi šolami, spomini na prva tabora Vesele gorice, zatem se razpišejo tudi mentorice mladih planincev.

Naslednje poglavje je bolj resno. Odpre ga Spominski park v Kamniški Bistrici, v katerem so spominske plošče smrtno ponesrečenih v gorah, za njim so zapisi o v zadnjem desetletju preminulih članih. Za njim je vedrejši sklop z naslovom Paberki, ki sprostijo morebitne žalostne ali turobne misli. Doživetji v Mrzli gori in Bobnarjevem plazu, pa o nastajanju prve plezalne stene v Kamniku, dva zapisa o spominih, ki počasi izginjajo; prvega je napisala hčerka pokojnega alpinista, drugega je po petdesetih letih našla gorska reševalka in ga posredovala piščevi sestri.

Iz besedil so razvidni občutki velike pripadnosti društvu in trdne prijateljske vezi, ki so vezivo kot malta med zidaki v zidu. Društvo, ki je ob ustanovitvi štelo 28 članov, je danes eno največjih planinskih društev v Sloveniji. Gre za eno najbolj plodnih društev z veliko odseki, ki se lahko pohvali z alpinisti, prejemniki zlatega cepina oziroma z nominacijami za to prestižno mednarodno priznanje. Več članov AO ima status državnega razreda, nekateri so v mednarodnem razredu. AO Kamnik spada med najuspešnejše alpinistične odseke v državi. Žal se je tudi v tem desetletju smrtno ponesrečilo nekaj boljših alpinistov in pripravnikov, ki so v Sloveniji in v tujini opravili vrhunske vzpone. Knjiga je v velikem formatu (podobnem kot *Planinski vestnik*), zato tudi

manjše fotografije pridejo do izraza in ne izpadejo kot koleki ali pisemske znamke. Nekateri so sodelovali z enim prispevkom, nekaj piscev je prispevalo več člankov. Mislim, da je društvo s tem zbornikom imenitno predstavilo in počastilo svoje delovanje.

Mire Steinbuch

Miha Valič, Marko Prezelj, Janez Skok: Stena. Severna stena Triglava. Alpinistični vodnik. Sidarta, Ljubljana, 2. dopolnjena in razširjena izdaja 2024. 191 str., 29,90 EUR.

Namesto uvoda je posvetilo v spomin Mihi Valiču, ki je bil gonilna sila vodnika. Skice smeri in opise za vodnik *Stena* je oddal pred odhodom v Tibet. Vendar 1. izdaje leta 2011 ni dočakal, kajti po uspešnem vzponu na osemtisočak Čo Oju leta 2008 se je med sestopom smrtno ponesrečil. Kratko, a zgoščeno posvetilo preveva pieteta do Mihe, ki je bil v samem vrhu mladih vrhunskih slovenskih alpinistov. Sledi povzetek diplomske naloge z naslovom *Flora Severne triglavske stene*. Miha ni bil samo perspektiven alpinist, temveč tudi prizadeven študent Biotehniške fakultete in je Steno raziskoval tudi kot botanik. (Celotna naloga je objavljena na <http://www.mihavalic.net/media/diploma.pdf>.)

Zdaj pa v skalo, točneje v Steno, ki je z višino dobrih tisoč metrov in širino približno 2,5 km ena izmed najmogočnejših sten v evropskih Alpah. Zategadelj je na mestu nekaj najnujnejših pojasnil in opozoril. V Steni je čez sto smeri in njihovih variant. Opravka imamo z apnencem, zato lahko računamo na mestoma krušljivo skalo. Orientacija v steni takih razsežnosti je lahko težavna, zato skušajo biti

skice in opisi smeri čim bolj natančni. Nekaj napotkov zadeva opremo, tako plezalno kot tisto za vsak slučaj, v primeru nuje. Način *light and fast* odlično deluje, dokler gre vse po načrtu. Potem pa ... Avtorji se zahvaljujejo vsem, ki so prispevali podatke o smereh, dopolnila in popravke ter predloge, še zlasti pa žal že pokojnima Frančku Knezu in Franciju Savencu.

Naslednje poglavje je namenjeno uporabi vodnika. Glavna misel: vsi sodelujoči se zavedajo, da vodnik še zdaleč ni popoln. Prva izdaja leta 2011 je bila le korak do natančnejšega vodnika, ki je večkratno presegel tistega iz leta 1970. Omenjene so že znane težave pri ocenah Knezovih smeri, kajti Franček jih je ocenil za eno oceno ali celo za oceno in pol pre nizko. Zato so plezalci iznašli izraz Frančkova lestvica. Mimogrede – Frančkove ocene so znane tudi v državah alpskega loka. V Paklenici je nekega Nemca kar zmrzilo, ko sem mu omenil, da je smer, ki ga zanima, prvi preplezal Franček Knez. "Poiščiva drugo smer," je rekel soplezalcu. V pričujočem vodniku so avtorji posebej opozorili na še neponovljene Knezove smeri, ki so zato verjetno pre nizko ocenjene. *Stena* je plezalni vodnik za kopne razmere. O zimskih vzponih se bo treba pozanimati v vodnikih o zimskem plezanju.

Ker želi biti vodnik vsestranski, so opisani izhodišče, dostopi pod steno v vzhodnem, osrednjem in zahodnem delu. Enako je tudi s sestopi. Poglavje zaključuje pregledna skica poimenovanj značilnih stenskih oblik od Ustoličenja na vzhodu do Sfinge na zahodu.

Posebno poglavje predstavlja odlično napisana zgodovina plezanja v Severni triglavske steni avtorja Aleksandra Bjelčeviča. Med branjem sem enostavno užival. Zajame tudi pomembnejše zimske vzpone. Bjelčevič ne pozabi niti na literaturo in film. Zgodovinska dejstva popestri z raznimi citati in anekdotami. Zvedel sem tudi nekaj novega, na primer, katere besede manjkajo v slovenskem prevodu Kugyjevih *Pet stoletij Triglava*, da je leta 1985 podpredsednik PZS predlagal, naj društva solo plezanje prepovejo in *solerje* preusmerijo v kaj bolj organiziranega; da

sta pastirica Vahica in Orehovnikova Špela preplezali severno steno Cmira "od dna do vrha", ker sta gnali gamse, ki so jih lovci čakali na drugi strani; pastir Jakelj in njegov brat Joža pa sta šla "za špas" po sredi vzhodne stene na vrh Stenarja, ko sta v Vratih ovce pasla itd. Zaradi tega in predhodnih poglavij, ki mu dajejo literarno noto, se mi zdi vodnik *Stena* precej več kot še en plezalni vodnik.

Linije smeri so začrtane in oštevilčene na fotografijah; podrobno so narisane v skicah smeri z ocenami. Nekateri opisi smeri so bolj špartanski, drugi nekoliko daljši. Vsi pa vsebujejo najbistvenejše podatke.

Omeniti moram papir. Gotovo je trši 130-gramski bolj vzdržljiv kot navaden, iz katerega so listi običajnih knjig. Za prste plezalcev, ki so ojeklenili med stiskanjem oprimkov v Steni, je ta papir primernejši od običajnega. Glavni korpus besedila je s tanko črto ločen od opomb, komentarjev, zgodbic v sobesedilu v levem stolpcu strani. Tu so tudi majhne fotografije plezalskih detajlov, dovolj je tudi polin celostranskih.

Bolj romaneskno navdahnjeni plezalci bodo nekatere smeri s hudomušnimi komentarji našli v Miheličevih *Slovenskih stenah*, pokukajo naj tudi v *Moje gore*, ki jih je napisal glasbenik in alpinist Milenko Arnejšek - Prle. Če bodo imeli srečo, se bo njihova zelena smer znašla na seznamu Prletovih lepih smeri, skupaj z zabavnimi komentarji, opazkami in nasveti.

Mire Steinbuch

Vid Legradič: Srce in kamen. Založba SKA, Trbovlje, 2024.

Najnovejša Legradičeva knjiga *Srce in kamen* ima podnaslov Kontem-

placija o življenju v gorah. Avtor je tudi dopisnik *Planinskega vestnika* in njegove *Sence gorskega cvetja* smo v reviji že predstavili. Kot pove podnaslov, gre za razmišljanje o sebi in o gorah, ki so mu očitno zelo ljube. Drobna knjižica vsebuje dvanajst poglavij z zanimivimi naslovi: Onkraj srca, Čas, Samotar, Svoboda, Ljubzen, Potovanje, Klasičen poletni dan, Jaz, antipod, Velike male zgodbe, Zgodilo se je meni, Psička in Portal, v sredini pa je Medgovor. Z njim in z branjem knjige želi avtor povečati zavedanje o vrednosti narave, gora in nas samih, torej poudariti pomembnost povezanosti narave s človekom. Le s pravim znanjem bomo ljudje razumeli, da smo s planetom Zemlja obojestransko in trajno povezani.

"Dvanajst zgodb simbolizira mesece, ki se vsako leto ponavljajo in vrtijo v krogu. Vse, kar obstaja, se vrti in kroži. Voda, hranila, ogljik in še nešteto drugi stvari. Gore rastejo in se spuščajo. Zemlja kroži okoli Sonca. Zvezde in galaksije se rojevajo in umirajo. Morda sledi krožnemu vzorcu celo življenje. Kot del nečesa večjega smo vpeti v nešteto ciklov. [...] Knjiga je izpoved o meni in mojih razmišljanjih, ki se mi podijo po glavi med obiskovanjem gora. Naj bo vir inspiracije, spoštovanja, sprostitve, refleksije in sanjarjenj. Včasih se ne zavedamo, da imamo že zjutraj, v trenutku, ko se prebudimo, vse, kar v življenju potrebujemo. Potreben je le sprožilec, ki pripelje do takega spoznanja. Zame so bile sprožilec gore. Stik z njimi in z izzivi, ki jih nudijo (tako fizičnimi kot psihičnimi), je med samotnimi vzponi narekoval razmišljanja in doživljanje, ki sem se jih odločil zapisati v tej knjigi."

Teme, ki jih načenja avtor, so različne, od opazovanja gorskega sveta, narave, cvetja, živali, hoje s svojim dekletom, ki ni najbolj vešča, o prijateljstvu, o težavah, ki mu jih je kot turističnemu vodniku prineslo obdobje korone ..., pa vse do globokih, skorajda filozofskih razmišljanj (na primer o času), tako da je bralec ob koncu tanke knjige kar malce razočaran, da je že konec. Legradič je napisal več knjig, ki so jih izdale različne založbe, tokratno je trboveljska Založba SKA. Kar mene moti in na

to včasih tudi opozorim, je odsotnost urednika (ni naveden). Urednikovo delo knjigo vedno izboljša, nikoli ni obratno. Prepričan sem, da *Srce in kamen* ni zadnja avtorjeva knjiga. Zgodba Samotar je bila v krajši obliki objavljena kot članek v *Planinskem vestniku* 4/2022.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor (UO) PZS se je na 11. seji v mandatnem obdobju 2022–2026 sestal 14. junija v Domu na Smrekovcu, dan pred dnevom slovenskih planincev v Črni na Koroškem (o njem v posebnem članku). Prisotnih 16 od 23 članov UO je med drugim potrdilo rebalans proračuna PZS za leto 2024, sprejeli so datume dneva slovenskih planincev (14. junij) in podelitve najvišjih priznanj PZS (6. december) v letu 2025, potrdili so umestitev PD Avtomontaža iz MDO PD Notranjske v MDO PD Ljubljana, podprli izvedbo menjave zemljišča za povečanje funkcionalnega zemljišča okoli Domžalskega doma na Mali planini in pooblastili vodstvo PZS za nadaljnje dogovore. Nadalje so se seznanili z uvedbo elektronske različice Planinskega vestnika, kar ne pomeni ukinitve tiskane revije, ampak korak bliže obstoječim in tudi potencialnim novim bralcem vsebin. Za konec so si zbrani ogledali del dokumentarnega filma *Zgodovina planinstva v zahodnem delu Šaleške doline*, ki je nastal v PD Šoštanj ob letošnji 120. obletnici od ustanovitve Šaleške podružnice SPD.

V novih nadaljevanjih podkasta *V steni* je Miha Habjan gostil predana, vztrajna in vsestranska vrhunska alpinista Luka Krajnc in Luka Lindiča, s katerima se je pogovarjal o bogati 20-letni alpinistični poti, polni življenjskih in alpinističnih preizkušenj. Miha pa je gostil tudi Janeza Tonija, alpinističnega inštruktorja in člana GRS Ljubljana, s katerim se je pogovarjal o njegovi

povezanosti z gorami, o pomenu mentoriranja mladih alpinistk in alpinistov, o splošnih nevarnostih v gorah in o aktualnih nevarnostih ob začetku poletne planinske in alpinistične sezone v visokogorju.

Odbor inPlaninec. Neustrašni in nepremagljivi inPlaninci so se udeležili vseslovenskega inkluzijskega pohoda Skupaj v hribe, ki je bil organiziran 6. junija s ciljem pri Planinskem domu pri Komendi. Zbralo se je izjemno veliko število ljudi, med njimi sta bila tudi njihova ambasadorja, vrhunska alpinista Marija in Andrej Štremfelj.

Že 15. junija so se podali tudi na dan slovenskih planincev v Črno na Koroškem, 22. junija pa na pohod in druženje pri Planinskem domu na Treh kraljih.

Mladinska komisija (MK) je objavila podatke za 35. državno tekmovanje iz znanja planinstva Mladina in gore. Na regijskem delu se bodo ekipe mladih planincev pomerile 16. novembra na OŠ Vransko - Tabor, POŠ Podnanos in POŠ Ihan. Najboljše ekipe bodo uvrščene na državno tekmovanje, ki bo 18. januarja 2025. MK vabi študente na študentski planinski tabor, ki pa je namenjen vsem mladim od 18. do 30. leta, ne samo študentom. Tabor se bo odvijal v Planinskem učnem središču Bavšica z okolico med 22. in 29. septembrom.

Vodniška komisija je objavila navodila za usposabljanje za pridobitev naziva strokovni delavec v športu 1. stopnje: športno treniranje – planinstvo – alpinizem, modul: Planinski vodnik 1, ki ga bo po novem izvajala po drugačnem sistemu kot doslej. Zainteresirani izkušeni planinci si več preberite na <https://vk.pzs.si>.

Gospodarska komisija. Začela se je jubilejna, deseta sezona akcije **naj planinska koča**. V njej letos sodeluje 147 slovenskih planinskih koč, od tega 27 visokogorskih in 120 planinskih koč na nižje ležečih predelih. Letos je poudarek na družinam prijaznih kočah; ocenjujete pa tri kriterije, in sicer urejenost, gostoljubje in ponudbo. Glasovanje, v katerem ljubitelji hribov in gora izbirate svojo najljubšo kočo, bo trajalo do 11. septembra. Glasove oddate na portalu Siol.net, kjer koče izbirate po regijah:

<https://zgodbe.siol.net/naj-planinska-koča/>.

Dom na Peci in Orožnova koča na Planini za Liscem pod Črno prstjo pa za čas poletne planinske sezone iščeta pomoč pri delu v kuhinji in strežbi.

Komisija za planinske poti. PD Črna na Koroškem je obvestilo, da je pot, ki vodi iz Mušenika do Koče na Pikovem zaprta zaradi gozdarskih del.

Naj planinska pot 2024 je postala Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (PD Kamnik), ki je med glasovanjem zbrala največ glasov.

Komisija za alpinizem (KA) pridno objavlja alpinistične novice na svoji podstrani; vabljeni k branju o zanimivih, presenetljivih in izjemnih vzponih.

Alpinisti so od 5. do 14. julija plezali na taboru Dolomiti 2024, in sicer v okolici Cin in Marmolade.

KA je pozvala vse registrirane alpinistke in alpiniste, člane alpinističnih kolektivov, kandidate za sredstva razpisa o kakovostnih vzponih 2024, da oddajo prijavo za opravljene vrhunske vzpone, opravljene v obdobju od 1. oktobra 2022 do 30. novembra 2023.

KA je na Kamniškem sedlu med 21. in 25. junijem pod vodstvom Janeza Tonija organizirala tabor mladih alpinistov v kopni skali.

Uigrana slovensko-britanska alpinistična naveza večkrat nagrajenih vrhunskih alpinistov Aleša Česna (Alpski gorniški klub) in Toma Livingstona se je po dveh letih, odkar jo je k umiku prisililo slabo vreme, 21.

junija vrnila na odpravo Gašerbrum III (7952 m), skoraj osemtisočak v Karakorumu. Vračata se predvidoma v sredini avgusta.

Komisija za športno plezanje. V zadnjem obdobju so se v Koprui odvile tekme državnega prvenstva v balvanskem in težavnostnem plezanju za vse kategorije. Ljubljana in Log - Dragomer sta gostila balvanske plezalce, Koper pa tekmo v težavnostnem plezanju.

Med 20. in 23. junijem so se v Budimpešti naši plezalci pomerili na drugem delu olimpijskih kvalifikacij, kjer so podelili olimpijske vozovnice še deseterici v ženski in moški konkurenci. Branilka naslova olimpijske prvakinje Janja Garnbret si je svojo vozovnico na olimpijske igre Pariz 2024 priplezala že lani, v Budimpešti pa sta si jo priborila tudi Mia Kramp in Luka Potočar in Sloveniji pripravila pravo zmagoslavje. Mia bo na olimpijske igre odpotovala že drugič, Potočar pa si je priboril zgodovinsko prvo slovensko moško uvrstitev na OI v športnem plezanju.

Slovenska paraplezalna reprezentanca je 15. junija dosegla trojne stopničke na odprtem avstrijskem prvenstvu na Dunaju. To je bilo prvo tekmovanje za večino članov ekipe. Matej Arh se je uvrstil na 5. mesto. Tanja Glušič je bila 4. in so ji, tako kot Mateju, ušle finalne tekme. Manca Smrekar je nastopala v združeni kategoriji z RP3 in v finalu zasedla 3. mesto, Gorazd Dolanc si je v finalu priplezal 2. mesto, Nataša Privošnik pa je zasedla najvišje, 1. mesto v odprti kategoriji.

Selektor slovenske paraplezalne reprezentance Matjaž Vrhunc in člani Tanja Glušič, Nataša Privošnik, Gorazd Dolanc, Manca Smrekar in Matej Arh na odprtem avstrijskem prvenstvu na Dunaju
 Arhiv reprezentance

Komisija za gorske športe. Novogoriškemu plezalcu Filipu Princiju je 25. maja uspel še en vzpon zgodovinskega pomena. V italijanskih Dolomitih je v slovitem plezališču *Tomorrow's world* opravil vzpon v smeri *A line above the sky* z oceno D15, v stilu DTS. Gre za smer, ki je nastala leta 2016 in ki je takrat veljala za najtežjo na svetu. Filipov vzpon v tej smeri je šele peti doslej, opravljen v slogu DTS; pred njim je to uspelo zgolj štirim velikanom orodnega plezanja: Tomu Ballardu, Gaetanu Raymondu, Dareku Sokolowskemu in Jeffu Mercierju. Še bolj impresivno pa je dejstvo, da je Filipu v smeri uspelo v zgolj drugem poskusu.

Planinska založba je v sodelovanju z Geodetskim inštitutom Slovenije in Geodetsko družbo izdala nov planinski zemljevid *Ratitovec in okolica – 1: 25.000*, ki pokriva ne samo zelo priljubljene vrhove z Ratitovcem, s Poreznom, Starim vrhom, z Blegošem, Lubnikom, vrhove nad Soriško planino, ampak tudi Koprivnik, Črni vrh, Koblo in številne razgledne točke Jelovice ter obhodnice na tistem območju: Via Alpina, Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, Loška planinska pot, Obhodnica Ratitovec, Juliana trail, Juliana Bike, Slovenska planinska pot, Slovenska turnokolesarska pot, Pot kurirjev in vezistov in Evropska pešpot E7.

Preventiva. PZS in Gorska reševalna zveza Slovenije (GRZS) sta 11. junija na Golteh v sklopu novinarske konference predstavili aktualne vsebine ob začetku poletne planinske sezone. Lani se je nepredvidljivost vremena izkazala kot velik izziv tudi v hribih, zato je ključno, da pred odhodom na turo in večkrat vmes pri zanesljivih virih preverimo vremensko napoved. Za varnejši obisk gora poleti je pomembno, da se dobro pripravimo že pred samim odhodom na turo, spremljamo vremensko napoved, preverimo aktualne razmere na poti, se primerno opremimo in upoštevamo priporočila PZS in GRZS. Organizaciji sta poudarili še, da so območja, prizadeta v lanskih poplavih, zdaj varna za obiskovanje, zato lahko letos obisk iz bolj obremenjenih delov Slovenije usmerimo na Koroško in v Zgornjo

Savinjsko dolino. Če se v gorah zgodi nesreča, ostanite mirni, nudite prvo pomoč in pokličite na 112.

Slovenski planinski muzej oz. Gornjesavski muzej Jesenice razpisuje prosto delovno mesto kustosa za planinstvo. Gre za zaposlitev za nedoločen polni delovni čas s poizkusno dobo 12 mesecev.

Člani PD Idrija so 8. junija pri Koči na Hleviški planini s slavnostno prireditvijo obeležili 120 let delovanja. Slavnostni nagovori, kulturni program s pevkami Vokalne skupine Čekovniška tkleta in pozdravi predstavnikov sosednjih društev so bili stskani okrog pohval članom PD Idrija za njihovo prostovoljno delo, vztrajnost in kljubovanje številnim izzivom, s katerimi se soočajo, tako kot praktično vsa planinska društva po državi.

Zdenka Mihelič

Zasijala je kulturna dediščina gorniške vasi Luče

Gorniška vas Luče je v sodelovanju s PZS med 31. majem in 2. junijem gostila 16. letno srečanje mreže Gorniške vasi, v katero je vključenih 40 vasi oziroma krajev iz Avstrije, Slovenije, Nemčije, Italije, Južne Tirolske in Švice. Gre za kraje, ki so se odločili, da bodo razvoj turizma gradili na gorniški tradiciji, na izvajanju aktivnosti, povezanih z gorami (pohodništvo, alpinizem, gorsko kolesarjenje, turno smučanje itd.), z ustreznim upravljanjem s prostorom (brez gradnje velike turistične infrastrukture – žičnic, hotelov, apartmajskih naselij)

ter s privabljanjem gostov, ki spoštujejo kulturo in tradicijo lokalnega prebivalstva. Poleg Luče sta slovenski gorniški vasi tudi Jezersko in Dovje – Mojstrana.

Osrednja tema letošnjega srečanja je bila kulturna dediščina in njen pomen za gorniške vasi. 80 udeležencev iz šestih alpskih držav je v treh dneh dodobra spoznalo kulturno dediščino Luče in njen pomen za gorniške vasi, okusilo številne domače kulinarne specialitete ter doživelo srčnost, pogum in odločnost domačinov, ki so srečanje izvedli kljub lanskim katastrofalnim poplavam in njihovim posledicam.

V uvodu so zbrane pozdravili župan Občine Luče Klavdij Strmcnik, generalna sekretarka Alpske konvencije Alenka Smerkolj, Nataša Bratina z Ministrstva za naravne vire, okolje in prostor ter predsednika Planinske zveze Slovenije in Avstrije Jože Rovani in Wolfgang Schnabl.

Osrednji del so oblikovali dr. Janez Bogataj z gastronomsko dediščino v širšem alpskem prostoru s poudarkom na kulinarčnih posebnostih Zgornje Savinjske doline, dr. Borut Juvanec s pastirsko arhitekturo Alp in Slovenije z nekaterimi značilnostmi te zvrsti gradnje na širšem območju Kamniško-Savinjskih Alp.

Udeležence 16. srečanja mreže Gorniških vasi je navdušila zgodba o obnovljenih kaščah na domačiji Koklejš.

Foto Dušan Prašnikar

Prisluhnili so še predavanju o nesnovni kulturni dediščini Luč in o večglasnem pesemskem izročilu, kazalcem razvoja turizma v Slovenji s poudarkom na trajnostnih oblikah, sledil je prispevek o Lučah, zgodovini oskrbovanja koč v rokah žensk, o obnovljenih kaščah itd. Udeleženci so si lahko ogledali tudi razstavo nagrajenih objektov v okviru natečaja Alpske konvencije *Constructive Alps*, obnovljene kašče in Žagarski mlin v Podvolovljeku, poskusili savinjski želodec in sire na kmetiji Selišnik, uživali ob zvokih Godbe Zgornje Savinjske doline, citrark in okteta Žetev ter se v nedeljo za konec srečanja nekateri povzpeli na Raduho, drugi pa na Dleskovškovo planoto.

Zdenka Mihelič

52. tabor ljubljanskih planincev

Tradicionalni tabor ljubljanskih planincev, namenjen predvsem druženju planincev iz društev MDO PD Ljubljane, je bil tokrat že dvainpetdeseti, in sicer je potekal 25. maja na Kamnem griču nad Loškim Potokom. Običajno organizacijo prevzame eno od planinskih društev, tokrat sta bila soorganizatorja dva, PD Mercator in PD Loški Potok.

Na zbornu mesto so planinci prišli iz Ljubljane z avtobusom, iz ostalih krajev pa z osebnimi avtomobili. Predstavniki PD Loški Potok so jim ob sprejemu predstavili kraje v Loški dolini in jih popeljali na vrh, kjer stojita dve cerkvi in od koder se odpira čudovit pogled na Loško dolino. Nekateri udeleženci so se do koč na Kamnem griču podali po daljši poti, nekateri pa po krajši varianti. Tu so jih ob okrašeni koči pričakali ansambel Lozn Bodn Band, predstavniki PD Loški Potok in župan občine. V programu, na začetku katerega so skupaj zapeli planinsko himno, so udeležence pozdravili župan občine Loški potok Simon Debeljak, predsednik MDO PD Ljubljana Ernest Gradišar, predsednica PD Mercator Karmen Čeh in predstavnik PD Loški Potok Janko Debeljak. V kulturno-zabavnem programu so sodelovali pesnica Marjeta, članica PD Mercator, Klemen in Gal, mlada planinca PD Mercator, in domačin Golidarjev

Jokl, doma izpod Boncarja, z zelo zanimivima zgodbama v domačem narečju.

Po zaključku programa je udeležence čakala enolončnica trojka, značilna jed za te kraje, ansambel je zaigral in nekaj parov je že zavrtelo svoje pete, a žal se je tokrat vremenska napoved uresničila. Od Snežnika so se pripodili temni oblaki, najprej z drobnimi zrni toče, nato pa je pričelo deževati. Udeleženci so hitro pospravili nahrbtnike in odšli proti avtobusu in osebnim vozilom. 52. tabora ljubljanskih planincev se je udeležilo skoraj 100 planincev in planink iz PD Mercator, PD Saturnus, PD Delo, PD Polž, PD LPP, PD RTV, PD Črnuče, PD Vevče in PD Loški Potok. Naslednji, 53. tabor ljubljanskih planincev bo zadnjo soboto v maju leta 2025, lokacija pa bo določena pozneje.

Marinka Koželj Stepic

NOVICE

Prelaz Uršič

Tako kot lansko sezono bo tudi letos sistem umiranja prometa čez prelaz Vršič deloval s pomočjo rediteljev. "Ob hotelu Kranjska Gora (bivši hotel Lek) je postavljena informacijska tabla, ki voznike obvešča o zasedenosti parkirišč na prelazu oziroma jih v primeru polne zasedenosti obvešča, da je možen le tranzit. Vzpostavljen pa bo tudi linijski avtobusni prevoz z obeh strani prelaza. Pobiranje parkirnine v tej sezoni na prelazu še ne bo vzpostavljeno," pravijo na Občini Kranjska Gora. V načrtu je postavitev zapornic za omejitev prometa na območju Kranjske Gore in Trente.

Za nami je že 52. tabor ljubljanskih planincev, tokrat pri Planinskem domu na Kamnem griču (1016 m).

*Arhiv MDO
PD Ljubljana*

Najvišji cestni prelaz pri nas, Vršič, 1611 m, povezuje Kranjsko Goro oz. Gorenjsko s Trento in je zelo priljubljeno izhodišče za okoliške ture.

Foto Zdenka Mihelič

Na prelazu Vršič
Foto Zdenka Mihelič

Po vzpostavitvi zapornic, ki naj bi bile postavljene letošnje jesen, bo tranzitni promet čez prelaz brezplačen, vendar bo čas prehoda med zapornicama omejen.

Plačilo parkirnine pa po novem pobirajo pri Erjavčevi koči, kjer so uredili parkirišče pod videonadzorom in vzpostavili nov parkirni red. Cena parkiranja je 1 evro na uro ali 10 evrov za ves dan. Če boste dnevni gost Erjavčeve kočice in boste šli k njim na kosilo, vam bodo povrnili parkirnino, ki pa, zanimivo, ne sme biti daljša od trajanja kosila.

Zdenka Mihelič

Prometni režim v Vratih in na Uršiču

Dostop do gorskih izhodišč postaja za obiskovalce gora vse dražji, pa ne samo za obiskovalce iz tujine, ampak tudi za slovenske planince in člane PZS. Ministrstvo za infrastrukturo RS in Občina Kranjska Gora sta se za poletno sezono 2024 dogovorila za obvladovanje mirujočega prometa v dolini Vrata z uvedbo brezplačnega avtobusnega prevoza Mojstrana-Vrata med 15. junijem in 15. septembrom. Tisti, ki bi si kljub temu želeli podati v Vrata z lastnim avtomobilom, naj bodo pozorni na obvestilne

Zdenka Mihelič

table v Mojstrani ter naj upoštevajo napis, ko bo parkirišče v Vratih zasejeno, saj potem tam ne bo mogoče parkirati. Parkiranje ob cesti (razen parkirišč Čerlovec in Turkov rovt-izhodišče za Bivak II oziroma za vzpon na Staničevo kočico za Cmirom) ni dovoljeno in bo kaznovano s strani nadzornikov Triglavskega narodnega parka.

Parkirna v dolini Vrata je v letošnjem letu občutno dražja kot v Mojstrani. Cena parkiranja v Vratih je 4 evre na uro, dnevno parkiranje pa stane kar 25 evrov. Vsem, ki gredo za več dni v hribe, Občina priporoča, da za prevoz v Vrata uporabijo brezplačen prevoz, ki bo v Vrata v glavni poletni planinski sezoni vozil v 12 časovnih terminih. Brezplačen prevoz v Vrata ne pomeni tudi brezplačnega parkiranja jeklene konjčka v Mojstrani. Parkiranje je omogočeno na več parkiriščih v Mojstrani, cena je 10 evrov na dan.

V letošnji sezoni se parkirna zaračunava s parkomatom na parkirišču v Vratih. Ko bo septembra vzpostavljen prvotno načrtovani sistem z zapornicami, bo plačilo parkirnine vezano na časovni vstop oziroma izstop skozi zapornico.

Več: <https://www.pzs.si/novice.php?pid=17136>

Vozni red brezplačnega avtobusa med 1. julijem in 15. septembrom od ponedeljka do četrta.

PR stara ŽP	4:00	5:00	7:15	9:15	13:15	15:15	17:15	18:15	
AP Dovje Mojstrana	4:05	5:05	7:20	9:20	13:20	15:20	17:20	18:20	
AP Kamne Mojstrana	4:10	5:10	7:25	9:25	13:25	15:25	17:25	18:25	
AP Mercator Mojstrana	4:15	5:15	7:30	9:30	13:30	15:30	17:30	18:30	
Peričnik	4:30	5:30	7:45	9:45	13:45	15:45	17:45	18:45	
Parkirišče Čerlovec (Kukova Špica)	4:35	5:35	7:50	9:50	13:50	15:50	17:50	18:50	
Za dolino za Cmirom (Bivak II)	4:45	5:45	8:00	10:00	14:00	16:00	18:00	19:00	
Aljažev dom v Vratih	4:50	5:50	8:05	10:05	14:05	16:05	18:05	19:05	

Aljažev dom v Vratih	5:00	6:00	8:15	10:15	14:15	16:15	18:15	19:15	
Za dolino za Cmirom (Bivak II)	5:05	6:05	8:20	10:20	14:20	16:20	18:20	19:20	
Parkirišče Čerlovec (Kukova Špica)	5:15	6:15	8:30	10:30	14:30	16:30	18:30	19:30	
Peričnik	5:20	6:20	8:35	10:35	14:35	16:35	18:35	19:35	
AP Mercator Mojstrana	5:35	6:35	8:50	10:50	14:50	16:50	18:50	19:50	
AP Kamne Mojstrana	5:40	6:40	8:55	10:55	14:55	16:55	18:55	19:55	
AP Dovje Mojstrana	5:45	6:45	9:00	11:00	15:00	17:00	19:00	20:00	
PR Stara ŽP	5:50	6:50	9:05	11:05	15:05	17:05	19:05	20:05	

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Gorske kmetije, Kanin, Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, Mojstranske veeverice

Z NAMI NA POT

Bosna in Hercegovina, AAT, Loška dolina

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

POČITNIŠKA PLEZALNA ŠOLA

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.

RADIO
KRANJ **97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

DONIRAJ, OSVAJAJ VRHOVE

in si

PRIHODI

POPUST!

VSE INFORMACIJE
NA NAŠEM BLOGU!

**Z DONACIJO 3€
PREJMEŠ KARTONČEK NA
KATEREGA ZBIRAŠ ŽIGE
IN NA NJEM OZNAČIŠ
PREJEMNIKA SVOJE DONACIJE.**

Projekt OSP
(Ohranjanje
slovenskih plezališč)

GRZS
(Gorska reševalna
zveza Slovenije)

InPLANINEC
(Planinstvo
za invalide)